

En annen Kristus?
-en analyse av to ulike forståelser av og tilnærminger til
teologi

Robin Mork
VID vitenskapelige høyskole
Stavanger

Masteroppgave
Master i teologi og religiøse studier

Antall ord: 27 413
11. mai 2020

INNHOLDSFORTEGNELSE

FORORD	6
---------------------	----------

DEL I: INNLEDNING **7**

1 BAKGRUNNEN FOR MIN OPPGAVE	8
---	----------

2 UTVIKLING AV PROBLEMSTILLING	9
---	----------

2.1 PRESISERING AV PROBLEMSTILLING	11
--	----

3 MIN FRAMGANGS-METODE	11
-------------------------------------	-----------

3.1 NOEN AVGRENSNINGER	13
------------------------------	----

3.2 NOEN AVKLARINGER.....	14
---------------------------	----

DEL II: TEORI..... **16**

1 TEOLOGI	17
------------------------	-----------

1.1 DEFINISJON AV TEOLOGI	17
---------------------------------	----

1.2 TEOLOGIENS KILDER	19
-----------------------------	----

1.2.1 “Skriften”	20
------------------------	----

1.2.2 “Tradisjon”	20
-------------------------	----

1.2.3 “Fornuft”	21
-----------------------	----

1.2.4 “Religiøs erfaring”	22
---------------------------------	----

1.3 OPPSUMMERING	23
------------------------	----

2 KRISTOLOGI	24
---------------------------	-----------

2.1 KRISTOLOGISKE MODELLER.....	25
---------------------------------	----

2.1.1 Guds naturs tilstedeværelse i Kristus	25
---	----

2.1.2 Kristus som mellommann mellom Gud og menneskeheten	26
--	----

2.1.3 Gudsåpenbaring i Kristus.....	26
-------------------------------------	----

2.1.4 Symbolsk Gudsåpenbaring i Kristus.....	26
--	----

2.1.5 Kristus som bæreren av Den Hellige Ånd	27
--	----

2.1.6 Kristus som eksempelet på et gudfryktig liv.....	27
--	----

2.1.7 Kenotisk kristologi.....	28
--------------------------------	----

2.1.8 Oppsummering.....	28
-------------------------	----

2.2 TRADISJONELL KRISTOLOGI	29
-----------------------------------	----

2.3 UTRADISJONELL KRISTOLOGI.....	29
-----------------------------------	----

3 KONTEKSTUELL TEOLOGI.....	31
3.1 GRUNNHOLDNINGER TIL TEOLOGI	31
3.1.1 Skapnings-orientert	32
3.1.2 Forløsnings-orientert.....	32
3.2 KRITERIER FOR ORTODOKS TEOLOGI	33
3.3 MODELLER FOR KONTEKSTUELL TEOLOGI.....	34
3.3.1 Den subjektive modellen.....	35
3.3.2 Den antropologiske modellen	36
3.3.3 Den kultur-kritiske modellen	36
3.3.4 Oversettelses-modellen	37
3.3.5 Praksis-modellen.....	37
3.3.6 Den syntetiske modellen	38
3.3.7 Oppsummering.....	38
<u>DEL III: REDEGJØRELSE .....</u>	40
1 FRIGJØRINGSTEOLOGI	41
1.1 OM FRIGJØRINGSTEOLOGI	41
1.1.1 Frigjøring	42
1.2 SOBRINO OM TEOLOGI.....	43
1.2.1 Utgangspunkt	45
1.2.2 Kilder	47
1.2.3 Åpenbaring.....	48
1.2.4 Bibelsyn	48
1.3 SOBRINO OM KRISTUS.....	49
2 EVANGELIKAL TEOLOGI	51
2.1 OM EVANGELIKAL TEOLOGI.....	51
2.1.1 Skriften alene	52
2.1.2 Kristus alene.....	53
2.2 NOLL OM TEOLOGI	54
2.2.1 Utgangspunkt.....	56
2.2.2 Kilder	56
2.2.3 Åpenbaring.....	57
2.2.4 Bibelsyn	57
2.3 NOLL OM KRISTUS	58

DEL IV ANALYSE..... 59

1 SOBRINO OG BEVANS.....	60
1.1 SOBRINO SIN GRUNNHOLDNING TIL TEOLOGI	60
1.2 SOBRINO SIN TEOLOGISKE MODELL	62
2 NOLL OG BEVANS	64
2.1 NOLL SIN GRUNNHOLDNING TIL TEOLOGI.....	64
2.2 NOLL SIN TEOLOGISKE MODELL.....	66
3 LIKHETER OG ULIKHETER	67
3.1 GRUNNHOLDNING TIL TEOLOGI	67
3.2 UTGANGSPUNKT.....	68
3.3 KILDER	70
3.4 ÅPENBARING	74
3.5 BIBELSYN	75
3.6 KRITERIER FOR ORTODOKS TEOLOGI	77
4 SOBRINO OM KRISTUS.....	79
4.1 FORUTSETNING.....	79
4.2 KRITERIER FOR HVA SOM ER DEN HISTORISKE JESUS	80
4.3 KONSEKVENSER DEN HISTORISKE JESUS GIR KRISTOLOGI	81
4.3.1 Jesu person.....	81
4.3.2 Jesu liv	82
4.3.3 Jesu død.....	83
4.3.4 Jesu oppstandelse.....	84
4.3.5 Jesu frelse.....	85
5 NOLL OM KRISTUS.....	88
5.1 FORUTSETNING.....	88
5.2 KRITERIER FOR HVA SOM ER DEN BIBELSKJE JESUS.....	89
5.3 KONSEKVENSER DEN BIBELSKJE JESUS GIR KRISTOLOGI.....	90
5.3.1 Jesu person.....	90
5.3.2 Jesu liv	91
5.3.3 Jesu død.....	92
5.3.4 Jesu oppstandelse	93
5.3.5 Jesu frelse.....	94

DEL V AVSLUTNING.....	96
1 OPPSUMMERING	97
2 KONKLUSJON	99
2.1 ER DEN HISTORISKE FRIGJØREREN FORENELIG MED DEN BIBELSKE FRELSEREN?	99
2.2 ER DEN BIBELSKE FRELSEREN FORENELIG MED DEN HISTORISKE FRIGJØREREN?	99
2.3 KAN BEGGE TEOLOGIER FORSVARES SOM ORTODOKS TEOLOGI?	100
2.4 EN ANNEN KRISTUS?	101
ETTERORD.....	102
LITTERATURLISTE.....	103

Førord

Jeg håper denne besvarelsen kan være med på å vekke noe nysgjerrighet rundt emnet om hvordan man forstår og tilnærmer seg teologi. Det er i grunn noe alle teologer ønsker å vise til; hvordan man forstår ulike aspekter innenfor teologi, men like vell noe som, i alle fall slik jeg ser det, synes å ikke være særlig i fokus. I den tiden jeg har studert teologi har jeg savnet en dypere refleksjon over hvordan de aller mest grunnleggende innstillingene til, og forståelsene man har av, teologi farger og gir implikasjoner for de enkelte teologiske uttrykkene.

Jeg vil takke professor Knut Alfsvåg for veiledning under oppgaveskrivingen. Det har vært både interessant og lærerikt å skrive denne oppgaven, og det å reflektere over hvordan grunnleggende aspekt ved teologi, som f. eks. forståelse av gudsåpenbarelse og holdningen man møter Skriften med, leder og gir føringer for den teologiske forståelsen og det teologiske uttrykket på et mer generelt plan. Jeg vil også takke Møyfrid, kona mi, for all god oppmuntring og støtte.

-Robin Mork

Del I: Innledning

Jeg skal gjøre en komparativ analyse av to ulike forståelser av og tilnærminger til teologi. Før jeg presenterer materialet jeg vil ta utgangspunkt i, og før jeg begynner å analysere, vil jeg si noe om problemstillingen jeg ønsker å finne mer ut av, bakgrunnen for den og fremgangsmetoden jeg vil bruke for å besvare den. Med dette ønsker jeg, om mulig, å vekke i deg som leser noe av den nysgjerrigheten jeg kjenner på når det gjelder dette temaet, og så ønsker jeg å gi forståelse for det jeg lurer på og hva det er jeg ønsker å finne ut av.

1 Bakgrunnen for min oppgave

“Jeg undrer meg over at dere så snart vender dere bort fra ham som kalte dere ved Kristi nåde, til et annet evangelium, skjønt det ikke finnes noe annet – det er bare noen som forvirrer dere og vil forvrengte Kristi evangelium. Men selv om vi eller en engel fra himmelen skulle forkynne dere et annet evangelium enn det vi har forkynt dere, han være forbannet! Som vi før har sagt, så sier jeg nå igjen: Om noen forkynner dere et annet evangelium enn det som dere har mottatt, han være forbannet! Søker jeg nå å bli anerkjent av mennesker – eller av Gud? Eller søker jeg å gjøre mennesker til lags? Dersom jeg ennå søkte å være mennesker til lags, da var jeg ikke Kristi tjener. Jeg kunngjør dere, brødre, at det evangelium som er blitt forkynt av meg, ikke er menneskeverk. Heller ikke har jeg mottatt det eller lært det av noe menneske, men ved Jesu Kristi åpenbaring.”¹

Bibelens vitnesbyrd om evangeliet, det gode budskapet, virker å ha klare rammer og et klart innhold, og flere steder i Bibelen kan man finne klare formaninger om viktigheten ved å ta vare på Bibelens ord og lære.² Bibelens budskap, læren eller Guds ord og åpenbaring, slik vi finner det nedskrevet i Skriften kan virke å bli forstått til å være noe “enhetlig” og “samstemt”, men likevel finnes det et mangfold av teologiske tradisjoner og uttrykk. Teolog og professor Michael B. Aune sier i et av sine bidrag til teologien at situasjonen vi befinner oss i egentlig kan betraktes som en krise.³ Det kan virke som sterke ord, men hans poeng virker for det første å være at det i grunn ikke finnes en god og klar definisjon av begrepet teologi og for det andre at det er vanskelig å finne en god og klar definisjon av begrepet. Dette virker å være på grunn av at det finnes et så stort mangfold av teologiske forståelser, tradisjoner og uttrykk. At dette mangfoldet finnes er noe som alle kan se og anerkjenne, og det er noe alle må forholde seg til. Hvordan forstår man så begrepet teologi? Hva er rammene for teologi? Hva er innholdet i teologi? Og hva er det som utgjør teologi? Dette er et stort og komplekst tema det finnes en hel del ulike og nyanserte teorier og forklaringer på. Hvilken tilnærming til, eller forståelse av, teologi man har får nødvendigvis konsekvenser for hva man mener er ortodoks tro og lære. Hvilken tilnærming til og forståelse man har av teologi vil gi implikasjoner for hvordan man forstår også noe så sentralt ved teologien som Jesu person og gjerning. Nettopp dette berører kjernen ved det jeg lurer på i denne sammenheng. Dette er noe av det jeg har bitt meg aller mest merke i når jeg selv har studert teologi og når jeg har

---

¹ Gal. 1:6-12.

² Sal. 119:89; Matt. 24:35; 1. Tim. 4:13-16; 2. Tim. 2:15; 4:14-15; Tit. 1:9; 2. Joh. 1:4-11.

³ Michael B. Aune, «Liturgy and theology: rethinking the relationship Part 2 a different starting place», 2007, Worship, Mars, <https://search-ebSCOhost-com.ezproxy.vid.no/login.aspx?direct=true&db=rh&AN=ATLA0001569602&site=ehost-live>. 153.

snakket om tro med mennesker, både fra det samme trossamfunn jeg står i og andre trossamfunn, som har en helt eller delvis annerledes forståelse enn det jeg selv har. Det at troende kristne kan ha ulike forståelser av noe så sentralt som Jesu person og gjerning kan for meg virke både utfordrende og problematisk. Enkelt og noe banalt sagt var jo Jesus den han var, og han gjorde det han gjorde. Budskapet og læren om hans person og gjerning skulle gjennom kirken og de troende bli ivaretatt. Skulle ikke dette heller sikre en “enhetlig” forståelse av Jesu person og gjerning, enn å åpne for et mangfold av teologiske og kristologiske uttrykk og tradisjoner? Hvordan kan det da finnes så mange ulike svar blant teologer, teologier, troende og ulike kirkesamfunn på hvem Jesus var og hva han gjorde? Er de ulike kristologiske uttrykkene grunnleggende eller bare tilsynelatende ulike? Er de ulike kristologiske uttrykkene som finnes bare tilsynelatende ulike virker det noe mer akseptabelt, da kan man jo argumentere for at det er noe grunnleggende som knytter dem sammen, men er de grunnleggende ulike tvinges frem spørsmålet om hvordan og hvorfor det kan være slik innad i den allmenne kristenhet.

2 Utvikling av problemstilling

Hva er teologi? Det er det mange som kan ha en viss anelse eller formening om hva er. Hvem er Jesus, eller hvem var Jesus, som det står skrevet om i Bibelen? Det er det også mange som kan ha ulike formeninger om. Også blant teologer og blant ledere i kristenheten er det mange forskjellige forståelser av både hva teologi er og hvordan man skal forstå Jesus. Teologi er kompleks, og i verden i dag, for ikke å si “bare” i Norge eller i din egen bygd eller by, eksisterer det mest sannsynlig flere ulike teologiske forståelser, tradisjoner og uttrykk. Det kan være aspekter som tilsynelatende kan oppfattes som mindre sentrale eller “avgjørende” for innholdet i teologi og den kristne tro, som f.eks.: hvilken toneart og takt forsamlingen helst synger i, eller det kan være “dypere” og mer sentrale og grunnleggende aspekter som f.eks. angår forholdet mellom Jesu to naturer og læren om hvordan mennesker kan få del i frelsen. Det kan virke utfordrende å skulle finne en felles “norm” for et så stort mangfold av teologiske forståelser og uttrykk som gjør at alle disse forskjellige teologiene kan forklares og forsvares som kristen teologi. Teologi virker på en måte å være så mangt og meget. Dette kan i sin tur utfordre vårt syn på Skriften, og det kan utfordre vår forståelse av den kristne tros og læres innhold og rammer. Oppgjennom kristenhetens historie har teologi utviklet seg, og den

har blitt forstått og formulert ulikt fra tid til annen. Dette virker å være fordi ulike aspekter ved blant annet kultur, teologi, filosofi og vitenskap, har oppgjennom tiden fått rom til å prege tilnærmingen til og forståelsen av teologi noe ulikt. Det virker å være et godtatt prinsipp, innenfor teologien, at all teologi er kontekstuell teologi.⁴ Det vil si at konteksten, eller de ulike sammenhengene og kulturene mennesker kan befinne seg i, får rom til å prege teologien. Dette er et anerkjent og godtatt prinsipp ikke bare innenfor teologi, men også innenfor vitenskap og erkjennelsesteorier generelt.⁵ Dette aspektet ved forståelsen av teologi kan man si er med på å legge til rette for, godta eller sikre, et mangfold av teologiske tradisjoner og uttrykk. Ulike aspekter som teologi består av vil prege teologi forskjellig i ulike sammenhengene. Det vil variere hvordan disse aspektene “balanseres” i de ulike kontekstene. Derfor blir teologi noe organisk eller dynamisk. Det er noe som *stadig* utvikles og forstås. Dermed kan man ikke forstå teologi som noe som er endelig “satt”; at teologi er statisk. Det er disse aspektene som skal balanseres som virker å utgjøre innholdet til og rammene for teologi. Disse aspektene kan vi derfor kalle teologiens kilder. Forståelsen man har av teologiens kilder og akkurat hvordan disse aspektene balanseres opp imot hverandre vil gi klare konsekvenser for teologi, også for noe så sentralt ved den kristne tro og lære som forståelsen av Jesu person og gjerning. Er dette problemfritt, eller skaper dette utfordringer for teologien? Er mangfoldet av kristologiske uttrykk til velsignelse, eller er det til forbannelse slik teksten i Galaterbrevet antyder?⁶

Sentralt i enhver religion er læren om frelsen, og i kristen teologi knyttes den gjerne, på en eller annen måte, til Jesus.⁷ Videre kan man påstå at det virker som om ulik forståelse av og tilnærming til teologi kan føre til ulik forståelse av Jesus. Hvis én teolog sier at Jesus er: “sånn og sånn,” og en annen teolog svarer: “Nei! Jesus er slik og slik og ikke sånn,” kan begge disse forståelsene av Jesus forsvares for å være normativ kristen teologisk lære om Jesu person og

⁴ “There is no such thing as ‘theology’; there is only *contextual* theology ...” Stephen B. Bevans, *Models of contextual theology*, Rev. and expanded ed, Faith and cultures series (Maryknoll, N.Y: Orbis Books, 2002). 3.

⁵ “Kontekst er en sammenheng noe befinner seg i, ofte den sammenhengen som gir bakgrunn for å forstå et ord, en ytring, en tekst eller et kunstverk. Kontekst er altså de forholdene i omgivelsene som er relevante for forståelsen eller tolkningen av en ytring, eller for produksjonen av den.” Jan Svennevig, «kontekst», i *Store norske leksikon*, 30. september 2019, <https://snl.no/kontekst>.

⁶ “Men selv om vi eller en engel fra himmelen skulle forkynne dere et annet evangelium enn det vi har forkynt dere, han være forbannet! Som vi før har sagt, så sier jeg nå igjen: Om noen forkynner dere et annet evangelium enn det som dere har mottatt, han være forbannet!” Gal 1:8-9

⁷ “Frelse, sentralt begrep i mange religioner... Frelsen kan oppnås ved guddommelig hjelp (kristendommen, islam, deler av hinduismen) eller ved menneskets egen kraft (flere retninger innen indiske religioner). En frelser kan i enkelte religioner gis en sentral rolle, for eksempel Kristus i kristendommen.” Knut A. Jacobsen, «frelse», i *Store norske leksikon*, 28. mai 2018, <https://snl.no/frelse>.

gjerning? Kan to *ulike* “svar” på hvem Jesus er, eller var, og hva han har utrettet i sitt liv på jorden, være forenelige med hverandre?! Kan to teologer, eller forkynnere, som forstår Jesus ulikt godta hverandres forkynnelse av Jesus? Dette er hva jeg mener synes og være utfordrende og problematisk.

Det finnes mange ulike teologier, mange ulike teologiske tradisjoner og uttrykk, og så finnes det mange ulike svar på de samme spørsmålene innenfor det teologiske mangfoldet. Dette kan virke utfordrende og problematisk for troens, kristenhetens og teologiens enhet. Derfor vil jeg sammenligne to ulike tilnærminger til teologi og drøfte om disse to ulike forståelsene, eller tilnærmingene, til teologi og deres “forkynnelse” av Jesus kan være forenelige med hverandre. Kan to ulike forståelser av hvem Jesus er, og hva han har utrettet, begge forsvares som kristen teologi, og er de ulike forståelsene i så fall forenelige med hverandre? Hvorfor og hvordan kan de i så fall forsvares for å være forenelige, og hvorfor og hvordan kan de eventuelt ikke det?!

2.1 Presisering av problemstilling

Min problemstilling berører ulike forståelser av og tilnærminger til teologi, hvordan dette får konsekvenser for forståelsen av Jesu person og gjerning, og foreneligheten av forkynnelsen av Jesu person og gjerning slik det eksplisitt er uttrykt hos ulike teologer. Min presiserte formulering av problemstillingen er dermed følgende: “Kan to ulike teologiske forståelser av Jesus være forenelig?”

3 Min framgangs-metode

Jeg skal sammenligne to ulike tilnærminger til teologi for å se om de to ulike tilnærmingene til, eller forståelsene av, teologi er forenelige. Jeg skal ta utgangspunkt i Jon Sobrino sin framstilling av forståelse av og tilnærming til teologi fra boken “Christology at the crossroads”⁸ og Mark A. Noll sin framstilling av forståelse av og tilnærming til teologi fra

---

⁸ Jon Sobrino, *Christology at the Crossroads: A Latin American Approach* (London: SCM Press, 1978).

boken “Jesus Christ and the life of the mind”.⁹ Disse teologene, og bøkene, virker å være representative for henholdsvis “frigjøringsteologi”¹⁰ og “evangelikal teologi”.¹¹ Dette er to teologiske tradisjoner som i utgangspunktet virker å forkynne Jesus noe ulikt og som begge vektlegger noe særegent når det gjelder deres teologiske uttrykk. Sobrino blir trukket fram som en av de viktigste representantene innenfor frigjøringsteologi¹², og Noll og hans bok er varmt anbefalt i journalen “Journal of the Evangelical Theological Society” og omtales der som en bok enhver teolog burde lese.¹³ Ingen av disse bøkene virker å være systematiske teologiske verk, men de sier heller noe om forfatterens forståelse av og tilnærming til teologi, noe jeg i denne sammenhengen ønsker å ta tak i. Jeg vil legge vekt på å forstå hvordan forståelsen av Jesus uttrykkes hos de to ulike teologene for å se hvordan tilnærmingen deres til teologi skaper implikasjoner for forståelsen av Jesu person og gjerning i de to tilfellene. Der hvor Sobrino og Noll ikke tilveiebringer nok materiale vil jeg gjøre bruk av materiale som mer generelt redegjør for den teologiske retningen og tradisjonen de er en del av. Jeg ønsker å finne ut av om forståelsen av Jesus, slik han blir forkynt og forstått av Sobrino og Noll, er forenelige kristologiske uttrykk; kan disse to teologene “stå inne for” hverandres forkynnelse av Jesus?

Før jeg presenterer materiale til de to teologene, og deres ulike tilnærminger til teologi, vil jeg presentere litt teori og noen relevante begreper som jeg vil gjøre bruk av i min analyse. Jeg vil si noe om teologi, dens utvikling og dens kilder, og så vil jeg si noe om kristologi og hvordan dette aspektet ofte henger nøye sammen med soteriologi. Deretter vil jeg presentere teori om at all teologi er kontekstuell teologi samt teolog og professor Stephen B. Bevans sine modeller for kontekstuell teologi. Mitt ønske med teori-delen er at det skal gi forståelse til

---

⁹ Mark A Noll, *Jesus Christ and the Life of the Mind*. (Grand Rapids, Michigan/ Cambridge, U.K.: William B. Eerdmans Publishing Company, 2013).

¹⁰ “The work of Jon Sobrino of El Salvador indicates the reformation of Christianity and the theology that liberation theology represents.” David Ford og Rachel Muers, red., *The modern theologians: an introduction to Christian theology since 1918*, 3rd ed, The great theologians (Malden, MA: Blackwell Pub, 2005). 474-475.

¹¹ “I am a historian who happens to be an evangelical Christian,’ says Mark Noll ... In 2005, *Time* magazine named him one of the twenty-five most influential evangelicals in the United States.” Riechers, Maggie. 2007. “Mark Noll.” *Humanities* 28 (1): 33–34. <https://search-ebscohost-com.ezproxy.vid.no/login.aspx?direct=true&db=afh&AN=27789151&site=ehost-live>.

¹² “Jon Sobrino is one of the foremost representatives of the generation that developed liberation theology and so put into effect what has been described as the most influential Christian movement since the Reformation.” Gerard Mannion, «Jon Sobrino’s Enduring Contribution to Christian Theology and Its Reception», 8, *Ecclesiology*, nr.1 (2012): 71–80, doi:10.1163/174553112x619762.

¹³ “I highly recommend Noll’s *Jesus Christ and the Life of the Mind* as a must-read for all Christian scholars.” Paul M. Gould, «Jesus Christ and the Life of the Mind», 54, *Journal of the Evangelical Theological Society*, nr. 4 (desember 2011): 874–77.

sentrale begrep som jeg vil bruke for å “håndtere materialet” jeg skal presentere i redegjørelsen. Jeg ønsker å håndtere materialet og analysen på en konkret og enkel måte, derfor vier jeg en del plass til å ta for meg en del grunnleggende teorier og forklare hvordan jeg forstår og gjør bruk av disse teoriene. Jeg vil også gjøre en god del bruk av Bevans for å plassere de to ulike tilnærmingene til teologi inn i et, det jeg mener og håper utgjør, “oversiktlig teologisk landskap”, for å bedre forstå noe ved de to teologenes forståelse av og tilnærming til teologi, samt for å bedre forstå deres balansering og bruk av teologiens kilder.

Deretter vil jeg begynne å presentere det konkrete materialet jeg skal ta utgangspunkt i når jeg skal drøfte og analysere. Jeg vil som nevnt tidligere ta utgangspunkt i en konkret “frigjørings-teologisk tilnærming” og en konkret “evangelikal-teologisk tilnærming” for analysen. Jeg vil også gjøre bruk av en del tekstbøker for å presentere den overordnede metoden, eller holdningen, til de to teologiske tilnærmingene. Jeg ønsker å presentere Sobrino og Noll sin forståelse av teologi og deres forkynnelse og forståelse av Jesus.

Etter at materialet er presentert vil jeg analysere materialet med henblikk på problemstillingen; “Kan to ulike teologiske forståelser av Jesus være forenelige?!”. Jeg vil analysere og drøfte om Sobrino og Noll forholder seg ulikt til teologi, og hvordan dette eventuelt varierer hos dem. Hvordan gir deres tilnærming til teologi implikasjoner for forståelsen av Jesu person og gjerning i de to tilfellene? Er Sobrino sin tilnærming forenelig med Noll sin tilnærming? Er Noll sin tilnærming forenelig med Sobrino sin tilnærming? Forkynner begge den samme Kristus? Kan begge tilnærminger og forståelser av Jesus forsvares som kristen teologi? Hvordan og hvorfor kan de det, eller eventuelt hvordan og hvorfor kan de ikke det? Kan to ulike teologiske forståelser av Jesus være forenelige?!

3.1 Noen avgrensninger

Det er mange aspekter og begreper som preger teologien. Eksempler på dette kan være kristologi, pneumatologi, sakrament-lære, liturgikk, soteriologi, bibelkritikk, vitenskapsfilosofi, hermeneutikk, økumenikk og religionsdialog. Dette er viktige aspekter å “lytte” til når man skal forstå hva teologi er og hva det skal utrette, men jeg vil legge vekt på forståelsen av Jesus hos de to ulike teologene. Deres tilnærming til teologi gir konkrete

implikasjoner for deres forståelse av Jesus; hans person og gjerning. Eller sagt på en annen måte; deres forståelse av Jesus er “bevis” for, eller et “utslag” for, deres ulike holdning til teologi. Disse konkrete “bevisene” er det jeg vil legge vekt på og håndtere i analysedelen med henblikk på problemstillingen. Jeg har valgt å ta utgangspunkt i Sobrino og Noll fordi disse to teologene er to konkrete teologer innenfor hver sin teologiske tradisjon, samtidig som at de også virker å være representative for de to brede teologiske tradisjonene de står i, og fordi de i sine bøker viser til deres forståelse av og tilnærming til teologi; noe jeg i denne sammenhengen ønsker å ta tak i.

3.2 Noen avklaringer

Før jeg setter i gang med oppgaven som ligger foran meg er det på sin plass med noen avklaringer. Problemstillingen har jeg valgt fordi jeg selv mener dette aspektet ved teologi synes å være noe utfordrende og problematisk. Selv bekjenner jeg meg som kristen og jeg ønsker å ta vare på en rett og sunn teologi, lære og forkynnelse. Jeg ønsker å forkynne Kristus rett, og ikke en “annen Kristus”. Disse ønskene springer ut av Skriftens budskap. Dermed blir det naturlig for meg å holde Skriften for å være øverste norm og autoritet i aspekter som angår teologi, og ta Bibelens ord, oppmuntringer og advarsler på alvor. Ikke å si at frigjoringsteologi ikke har sitt utgangspunkt eller sin norm i Bibelen, men evangelikal teologi virker i utgangspunktet å tydeligere legge vekt på at Skriften er øverste norm og autoritet når det gjelder teologi. Dermed vil jeg nok, for min egen del, i utgangspunktet “helle” mer i retning av evangelikal teologi enn frigjoringsteologi. Dette er en del av min forståelse, eller mitt standpunkt, som vil være med på å prege redegjørelsen og analysen jeg skal gjøre. Jeg ville nevne dette slik at det ikke er usagt, eller at du som leser dette ikke føler på at jeg har en mer eller mindre skjult agenda, og så får du som leser ta dette med i betraktningen når du leser. Likevel ønsker jeg å framstille en rettferdig presentasjon av de to teologene, en rettferdig analyse og en godt begrunnet konklusjon. Jeg ønsker ikke med dette lille avsnittet å undergrave min egen oppgave, men å vise til at jeg ønsker å være selvkritisk og bevisst min egen kontekstualitet. Sin egen kontekstualitet er noe, slik jeg forstår det, alle er preget av og det er noe alle som skal forklare og utdype noe ved teologi, og forståelsen av det, skylder å være åpne, bevisste og ærlige om.

Når jeg skal konkludere, etter analyse-delen, om teologiernes forenelighet, trenger dette aspektet noe mer forklaring. Hva er definisjonen av at noe ikke er forenelig, og hva er kriteriene? Kort sagt mener jeg de to teologiske framstillingene om Jesus ikke er forenelige hvis den ene forkynner “en annen Kristus” enn det den andre gjør. Jeg vil trekke fram flere sider ved begge teologiene for å belyse hvordan de forstår begrepet teologi og hvordan de forholder seg til definisjonen av teologi. Et grunnleggende kriterium for at de to teologiene skal kunne oppfattes som forenelige, slik jeg ser det, er om den ene teologen kan godta, eller selv gjøre bruk av, den andre teologen sin forkynnelse av Jesus. Spørsmålet blir om de forkynner den samme Kristus og om de forstår Jesu person og gjerning grunnleggende likt. Er det slik at de to teologene “bare” vektlegger kildene for teologi noe ulikt, slik at betoningen i deres forståelse av Jesus blir noe forskjellig, eller er det noe mer grunnleggende ved deres forståelse av, og tilnærming til, teologi som gjør at deres teologi og forkynnelse av Jesus er noe mer grunnleggende forskjellig enn som så? Forstår teologene Jesus likt, men at de forklarer han på ulike måter, eller har de ulike forståelser av Jesus? Er de to ulike teologiske forståelsene av Jesus forenelige?!

Del II: Teori

I denne delen vil jeg presentere teorier og materiale om teologi, kristologi og kontekstuell teologi. Jeg vil gjøre rede for en del begreper som jeg senere i analysen vil gjøre bruk av.

1 Teologi

I dette kapittelet ønsker jeg å gjøre rede for en del tanker om, tilnærminger til og forståelser av teologi, og så vil jeg presentere teorier om teologiens kilder. Jeg ønsker å se nærmere på hva det er som utgjør grunnlaget for teologi, eller hva det er som er “bestanddelene” til teologi.

1.1 Definisjon av teologi

“Teologi er refleksjon og systematisering av religiøse forestillinger. I kristendommen har teologien tradisjonelt blitt oppfattet som en vitenskap om Gud, hans egenskaper, verdensstyre og vilje, med åpenbaringen og fornuften som sine to kilder. Protestantisk teologi, derimot, har fra Immanuel Kant og Friedrich Schleiermacher blitt forstått som en vitenskap om kristendommen, ikke om Gud. Teologien studerer dermed hvordan man innenfor den kristne tradisjonen tenker om verden og menneskene – og dermed hvordan kristendommen har utviklet seg ... Teologien endret tyngdepunkt fra en teosentrisk (sentrert om Gud) til en sterkere grad av antroposentrisk aksentuering med fokus på menneskenes tanker om Gud.”¹⁴

Her er en kort og innholdsrik definisjon av begrepet teologi. Begrepet er i seg selv et “nøytralt” ord som ikke hentyder til et spesifikt lære- og tros-innhold; begrepet teologi brukes av flere religiøse retninger, men jeg vil bruke begrepet teologi som et spesifikt kristent begrep som har et spesifikt kristent innhold. Teologi er dermed en systematisert fremstilling av forståelsen av Gud og den kristne tro og lære. I denne definisjonen henvises det til et skille, eller en utvikling som har funnet sted, som det er viktig å ta med i betraktningen når man skal forstå hva teologi er. Noe forenklet sagt virker en “før-moderne” forståelse av teologi¹⁵ i større grad å ville behandle teologi som noe statisk og som en enhetlig lære om Gud, mens en “moderne” forståelse av teologi¹⁶ tar hensyn til den utviklingen selve begrepet teologi har gjennomgått og blir i dag heller forstått som menneskers tanker om kristendommen og menneskers forklaringer og forståelse av Gud.

¹⁴ Per Kværne, «teologi», i *Store norske leksikon*, 4. juli 2019, <https://snl.no/teologi>.

¹⁵ Den tiden før Immanuel Kant og Friedrich Schleiermacher jfr. definisjonen ovenfor.

¹⁶ Den tiden etter Immanuel Kant og Friedrich Schleiermacher jfr. definisjonen ovenfor.

“I vid betydning kan teologi defineres som den intellektuelle refleksjon over den kristne tro som trosakt, samt dens innhold og implikasjoner. Teologi beskriver troen innenfor en særskilt historisk og kulturell kontekst, og er derfor en kontekstuell disiplin. På grunn av sin kontekstuelle karakter er teologien en oppgave man ikke blir ferdig med. Selvsagt er den kristne trosforpliktelse til Jesus som Herre og til den treenige Gud åpenbart i Kristus uforanderlig. Men den verden som bekjennelsen skal bringes inn i er i forandring.”¹⁷

I sin bok “Christian Theology: an introduction”¹⁸ definerer Alister McGrath begrepet teologi slik: “Teologi er i grunn en systematisk studie av grunnleggende aspekter ved den kristne tro.”¹⁹ Videre peker McGrath på at teologi tar for seg, eller inkluderer, “kildene for teologi”, “utviklingen av teologi”, “sammenhengen til teologi” og “applikasjonen av teologi”.²⁰

Disse definisjonene av teologi avslører at teologi er noe mer enn en systematisk framstilling av tanker, forståelser og forklaringer av Gud og kristendommen. Teologi er også noe som gir rammer og innhold for atferd, holdninger og etikk; teologi er noe man skal tro, noe man skal gjøre og praktisere, samtidig som at teologi virker å være noe man skal bringe videre. For å presentere aspekter ved teologi, med et pedagogisk grep, kan man si at teologi er noe vi både forstår, formulerer, formidler og framfører. Disiplinen teologi har sitt klare utgangspunkt og sine klare rammer. Teologi er noe konkret “i seg selv”, selv om det måtte være avhengig av abstrakte enheter og begreper, samtidig som det også er noe man kan gjøre. Det kan dermed sies å være et substantiv samtidig som det kan sies å være et verb.²¹

¹⁷ Stanley J Grenz og Roger E Olson, *20. århundrets teologi*, overs. Ivar Smedsrød (Oslo: Credo, 1995). 7.

¹⁸ Alister E. McGrath, *Christian theology: an introduction*, 25th Anniversary Sixth Edition (Chichester, West Sussex; Malden, MA: Wiley, Blackwell, 2017).

¹⁹ “Theology is basically the systematic study of the fundamental ideas of the Christian faith.” Ibid. 85.

²⁰ “The sources of theology”; “The developments of theology”; “The coherence of theology”; “The applications of theology” Ibid.

²¹ “verb 1. [no object] engage in theological reasoning or speculation: many Catholic theologians were theologizing in exciting new university contexts | (as noun theologizing) Galileo's theologizing backfired. 2. [with object] treat (a person or subject) in theological terms: it is typical of Updike that he even theologizes writing problems.” Angus Stevenson, red., «theologize», i *Oxford Dictionary of English* (Oxford University Press, 2010), https://www.oxfordreference.com/view/10.1093/acref/9780199571123.001.0001/m_en_gb0857200.

1.2 Teologiens kilder

Noe om teologiens kilder er alt nevnt; teologien har “åpenbaringen og fornuften som sine to kilder.”²² Stanley J. Grenz og Roger E. Olson påpeker at teologien må gjøre bruk av tre aspekter; det Bibelske evangelium, kirkens arv og samtidens tankeverden, for å forstå og formidle “den uforanderlige bekjennelsen av Jesus i en foranderlig verden, og på den måte forholde seg til aktuelle spørsmål i skiftende generasjoner.”²³ Teologiens kontekstuelle bevissthet virker dermed å kunne begrunnes i at teologi skal og må fremstå som oppdatert og relevant. Videre påpeker Grenz og Olson at teologi i stor grad handler om å forstå og formulere de to noe motstridende sannhetene om at Gud er transcendent²⁴ samtidig som han er immanent²⁵ for menneskene og verden for øvrig.²⁶

“En balansert bekreftelse av begge sannheter gjør det enklere å opprettholde et virkelig forhold mellom teologi og fornuft eller kultur. Der en slik balanse mangler, oppstår det straks alvorlige teologiske problemer. Slik kan en overbetoning av transcendenten lede til en teologi som ikke har relevans for den kulturelle kontekst den forsøker å tale inn i. På den annen side kan en overbetoning av immanensen gjøre teologien til fange av en spesifikk kultur.”²⁷

Det finnes flere definisjoner av teologiens kilder, og ulike måter å gruppere og forstå disse kildene. Ovenfor er det nevnt både “åpenbaring”, “vitenskapsfilosofi”, “fornuft” og “kultur”. Alister McGrath trekker fram fire kilder man gjør bruk av for å forstå, formulere, formidle og fremføre teologi. Disse fire kildene er: “Skriften”, “tradisjon”, “fornuft” og “religiøs erfaring”.²⁸

---

²² Kværne, «teologi».

²³ Grenz og Olson, *20. århundrets teologi*. 7.

²⁴ “Et fenomen sies i filosofien å være transcendent hvis det er en forutsetning for, bakenfor, utenfor, eller hinsides all menneskelig erfaring.” Einar Duenger Bøhn, «transcendent», i *Store norske leksikon*, 23. september 2019, <https://snl.no/transcendent>.

²⁵ “Immanent, iboende, er det som bor i tingens eget vesen og ikke har sin årsak i noe utenforværende som påvirker tingen ... Hos Immanuel Kant betegner immanent den erkjennelse som holder seg til erfaringsverdenen”. Knut Erik Tranøy, «immanent», i *Store norske leksikon*, 20. februar 2018, <https://snl.no/immanent>.

²⁶ Grenz og Olson, *20. århundrets teologi*. 11-12.

²⁷ Ibid. 12.

²⁸ “Scripture”; “tradition”; “reason”; “religious experience” McGrath, *Christian theology*. 104.

1.2.1 “Skriften”

“Skriften” refererer til Bibelen; samlingen av tekster som blir ansett som autoritative blant de kristne.²⁹ Det er ulike meninger om hvilke tekster det er som utgjør Bibelen blant enkelte trosretninger innenfor kristenheten, men ett fellestrekk blant de ulike teologiske tradisjonene er at en samling skrifter blir gitt unik og autoritativ posisjon, rolle og betydning. Skriften blir ansett som noe man skal “ta på alvor” og forholde seg til, så finnes det riktignok ulike forståelser av hva det vil si.

“Den bibelske skriftsamling regnes som kanonisk, det vil si at den er anerkjent av kirken som regel og rettesnor for lære og liv. Ifølge kristen tradisjon er ikke Bibelen i seg selv å anse som guddommelig eller himmelsk, men vitner om og viser til Guds åpenbaring.”³⁰

1.2.2 “Tradisjon”

McGrath forklarer det slik at man kan følge tre ulike tradisjoner når det gjelder teologiens bruk av det tradisjonelle; tradisjon 0,³¹ tradisjon 1³² eller tradisjon 2.³³ Disse tradisjonene kan henholdsvis forstås som følger: det å ikke ta hensyn til det tradisjonelle og gi større rom for subjektivitet, ta hensyn til kristenhetens tradisjonelle forståelser og forklaringer og det å sidestille Skriften og kristenhetens uskrevne tradisjon som gudsåpenbaring og kilder til teologi.³⁴ Begrepet, eller konseptet, “tradisjon” bemerker McGrath at finnes i Bibelens skrifter, og at det kan forstås både som “prosessen med å overgi noe” og som “innholdet i læren”.³⁵ Tradisjon i kristen sammenheng kan med det forstås som en nedarvet forståelse, eller en overlevert lære, som skulle være med på å bevare enhet i kristenhetens tro, liv, lære

---

²⁹ Ibid. 104.

³⁰ «Bibelen», i *Store norske leksikon*, 5. april 2019, <https://snl.no/Bibelen>.

³¹ “rejects tradition, and in effect places the private judgement of the individual or congregational in the present above the corporate traditional judgement of the Christian church concerning the interpretation of Scripture.” Alister E. McGrath, *Historical Theology: An Introduction to the History of Christian Thought*, 2. ed (Malden, MA: Wiley-Blackwell, 2013). 151.

³² “means simply `a traditional way of interpreting Scripture within the community of faith.’” Ibid. 151.

³³ “understood to be a separate and distinct source of revelation in addition to Scripture.” Ibid. 151.

³⁴ Ibid. 150-153.

³⁵ “a process of transmission” “a body of teaching” McGrath, *Christian theology*. 122.

og uttrykk. En kjent konflikt over forståelsen av tradisjon som kilde for teologi, fra kristenhetens historie og utvikling, stammer fra reformasjonstiden hvor katolikkene hevdet prinsippet “Skriften og Tradisjonen”, mens protestantene hevdet prinsippet “Skriften *alene*”. Middelalderen ble en tid hvor konseptet tradisjon ble et sentralt og definerende aspekt i forhold til forståelsen av tolkningen av Skriften og dens autoritet.³⁶ Protestantene mente Skriften alene måtte være øverste autoritet og at Skriften, fordi den ble ansett som Guds ord og åpenbaring som overgikk kirkefedrenes utsagn, teologer og kirkekonsil, men katolikkene mente kirken selv hadde stått for utvalget av skrifter som utgjør selve Skriften og at kirken og kirkens tradisjon derfor hadde rett til å tolke Skriften.³⁷ Dermed kan man si at konflikten oppstod fordi de forstod forholdet mellom Skriften og tradisjonen ulikt. Katolikkene virker å ønske å sidestille Skriften og tradisjonen som autoriteter³⁸ på grunn av kirkens institusjonelle og historiske kontinuitet, mens protestantene hevdet Skriftens overlegne autoritet³⁹ på grunnlag av lærens og doktrinenes kontinuitet gjennom kristenhetens historie.⁴⁰

Også i moderne tid har prinsippet om tradisjonens autoritet blitt kritisert. Det har blitt hevdet at “fornuft” ikke krever tradisjonen og tradisjonelle forklaringer som supplementer for å forstå og forklare teologi.⁴¹ Gjennom denne typen kritikk kan man se en tendens til å vektlegge fornuften på bekostning av det å ta med det tradisjonelle i betraktningen.⁴² Likevel ser vi i dag at tradisjon, og den kulturelle og historiske sammenhengen man står i og er en del av, gjør seg gjellende i det man skal forstå, formulere, formidle og framføre teologi.

1.2.3 “Fornuft”

Menneskelig fornuft har alltid vært et viktig aspekt ved det å forstå og formulere teologi, men akkurat hvilken rolle den skal ha, eller hvor mye den skal bli vektlagt, har alltid blitt diskutert. I hovedsak kan man si at diskusjonen går ut på hvorvidt fornuften skaper grunnlag for teologiens innhold og rammer. Skal man forstå og formulere teologi er det klart at man

---

³⁶ McGrath, *Historical Theology*. 150.

³⁷ Ibid. 148-149.

³⁸ Tradisjon 2.

³⁹ Tradisjon 1.

⁴⁰ McGrath, *Historical Theology*. 149.

⁴¹ McGrath, *Christian theology*. 126.

⁴² Denne tilnærmingen til tradisjon kan dermed forstås til å helle mot tradisjon 0.

bruker fornuften, men det grunnleggende her virker å være fornuftens rolle i forhold til åpenbaringen.⁴³ Når man da skal forstå og formidle, eller forklare, teologi er det viktig å forstå hvordan man ser på forholdet mellom åpenbaring og fornuft. Åpenbaring trenger, per definisjon, å bli meddelt eller avslørt,⁴⁴ samtidig som at det som åpenbares trenger å bli sett og forstått. Her oppstår en spenning, eller en konflikt, mellom to aspekter. Og resultatet av hvordan denne spenningen løses, og hvordan aspektene åpenbaring og fornuft balanseres, gir nødvendigvis implikasjoner for hvordan teologi blir forstått, formulert, formidlet og fremført. Kan teologi inneholde bare det man kan bruke fornuften til å forstå, eller er teologi noe større, dypere eller høyere enn det fornuften kan fatte og forklare?

1.2.4 “Religiøs erfaring”

Teologi rommer også nødvendigvis religiøse erfaringer. Det forklarer og gir forståelse til kristenhetens liv og lære. Når religiøs erfaring også er et aspekt teologien skal lytte til, i det en teolog skal forstå og forklare teologi, blir dette et ytterligere aspekt som skal balanseres opp imot andre aspekter. Religiøs erfaring er et bredt begrep som gjerne forstås som noe alle mennesker kan få del i, og dermed vil enkelte teologer bruke dette som et slags utgangspunkt for å forstå og formulere teologi.⁴⁵ Da blir gjerne konsekvensen det at teologi ansees som menneskelige responser og forklaringer på religiøse erfaringer,⁴⁶ og hvordan enkelte menneskers religiøse erfaringer, som skjer i samtiden, balanseres opp imot andre menneskers religiøse erfaringer, slik vi finner dem nedskrevet i Skriften, blir nødvendigvis avgjørende for hvordan teologi blir “seende” ut.

---

⁴³ Med åpenbaring mener jeg her, og ellers, det som gjerne kalles spesiell åpenbaring og ikke generell åpenbaring. “I kristendommen er det strengt tatt Kristus selv (og ikke Bibelen) som representerer åpenbaring. Dette kalles gjerne den spesielle åpenbaring, til forskjell fra den allmenne eller naturlige åpenbaring, hvor Gud gir seg til kjenne for eksempel i naturen og i historien.” «åpenbaring», i *Store norske leksikon*, 28. november 2019, <https://snl.no/åpenbaring>.

⁴⁴ “Åpenbaring, i vid forstand betegnelse for enhver meddelelse fra en guddom (eller fra ånder eller forfedre) til menneskene ... Til tross for den mangfoldigheten i form, sted og innhold som «åpenbaring» kan ha, forutsetter det et skille mellom den som åpenbarer, åpenbaringens innhold og den som mottar åpenbaringen.” Ibid.

⁴⁵ McGrath, *Christian theology*. 132.

⁴⁶ Ibid. 132.

1.3 Oppsummering

Som jeg har vist til i dette kapittelet om teologi, dens definisjon og kilder, er begrepet teologi sammensatt, og det er mange ulike forståelser av og tilnærminger man kan ha overfor teologi. Dette gjør teologi vidt og bredt og det virker som om det kan være så mangt og meget. Likevel har teologien sine klare holdepunkt og rammer som gir teologien noe og samle seg om og bygge på. Noe som virker opplagt og noe banalt å poengtere, er at teologi skal ha et *kristent* innhold. Dermed kan det nødvendigvis ikke være hva som helst. Teologien har en del ulike kilder og en del hensyn den skal ta til ulike aspekter, og disse kildene og aspektene kan forklares, forståes, kalles og kategoriseres på ulike måter. Man kan si det handler om å balansere Guds transcendent med hans immanens på en fruktbar måte, at det handler om å forstå og forklare Skriftens budskap i og til en spesifikk kontekst, eller at det handler om å formulere vitenskap om kristendommens læresetninger og livssyn i lys av kultur, vitenskapsteorier, Skriften, kristenhetens tradisjoner, fornuften og de religiøse erfaringer mennesker måtte gjøre seg. Men skal vi forenkle, eller “trekke sammen”, det som er nevnt ovenfor er mitt forslag at man kan si det slik: Teologi er kontekstuell bevisst forståelse, formulering, formidling og fremføring av kristendommens tro og lære som har sine kilder i “presenserfaringer” og “fortidserfaringer”. Med “presenserfaringer” mener jeg aspekter ved opplevelser og erfaringer mennesker har eller gjør seg i samtiden som f.eks. religiøse erfaringer, fornuft, vitenskapsteorier og kultur. I begrepet “fortidserfaringer” legger jeg erfaringer som er gjort i fortiden som f.eks. Skriftens ord og beretninger samt tradisjonelle teologiske forståelser og forklaringer.⁴⁷

---

⁴⁷ Denne brede kategoriseringen av kildene til teologi stemmer også godt overens med Stephen B. Bevans sin fremstilling av modeller for kontekstuell teologi, noe jeg skal komme tilbake til samt gjøre en del bruk av.

2 Kristologi

Kristologi er læren om Kristi person, og i videre forstand innebefatter kristologien også læren om hans gjerning.⁴⁸ “Hvem er Jesus?” og “Hva gjorde, eller hva utrettet, Jesus?” er sentrale spørsmål innenfor kristologi.

Jesu gjerning knyttes til, og forstås gjerne som, frelsen, men hva frelsen er og hva den består i finnes det en del ulike forklaringer til og forståelser av.

“Frelse innebærer at mennesket kan overvinne eller frigjøres fra en tilstand av ufullkommenhet ... Frelsen kan oppnås ved guddommelig hjelp ... eller ved menneskets egen kraft ... En frelser kan i enkelte religioner gis en sentral rolle, for eksempel Kristus i kristendommen.”⁴⁹

Unikt og karakteristisk for kristendommens lære om frelse er at den knyttes til Jesus Kristus; hans liv, død og oppstandelse.⁵⁰ Om hva frelsen er, og hvordan den knyttes til Jesu person og gjerning, virker det som om det utpeker seg to hovedsyn. Enkelt forklart er den ene forståelsen at Jesus *er* selve frelsen, og den andre forståelsen er at Jesus *viser* hvordan frelsen oppnås.⁵¹ Den første forståelsen forbindes gjerne med tradisjonell, eller før-moderne, kristologi, og den andre forståelsen forbindes gjerne med teologi som er inspirert av opplysningstidens idealer hvor Jesu liv, død og oppstandelse får en utpreget mer symbolsk betydning.⁵²

“Å si at Jesus Kristus er bestemmende for kristen tro er intet mindre enn å si det opplagte ... Alle kirkens viktige doktriner, inkludert treenighetslæren, læren om frelsen, helliggjørelse, skapelse, endelig dom og Guds rikes komme har alle blitt påvirket, om ikke styrt, av forståelsen man har av Jesus.”⁵³

⁴⁸ «kristologi», i *Store norske leksikon*, 23. januar 2018, <https://snl.no/kristologi>.

⁴⁹ Knut A. Jacobsen, «frelse» i *Store norske leksikon*, 28. mai 2018, <https://snl.no/frelse>.

⁵⁰ McGrath, *Christian theology*. 248.

⁵¹ Ibid. 249.

⁵² Ibid. 249.

⁵³ “To say that Jesus Christ is determinative for Christian faith appears to be doing no more than stating the obvious. The extent, however, to which the Church's conception of Jesus has shaped its understanding of God, humanity and the world, has not always been fully appreciated. All the Church's major doctrines including those of the Trinity, salvation, sanctification, creation, final judgement and the coming Kingdom of God have been influenced, if not governed, by the interpretation that Christians give to his person.” Alan Spence, *Christology: a guide for the perplexed*, T&T Clark Guides for the Perplexed (London; New York: Bloomsbury Publishing PLC, 2008). IX.

Dermed blir det klart at Jesus Kristus har en avgjørende og helt sentral rolle i teologien. Hvordan man forstår Jesus og hans gjerning gir implikasjoner for hele teologien, ikke bare kristologien. Jesus Kristus virker dermed å bli det opplagte utgangspunktet for å forstå, formulere, formidle og fremføre teologi, men det finnes for øvrig en del ulike forklaringer av og tilnærminger til Jesu person og gjerning.

2.1 Kristologiske modeller

I dette del-kapittelet vil jeg kort presentere noen av de mest sentrale kristologiske modellene, samt noen relevante Skriftsteder; noen tidlige vitnesbyrd om Jesus, som kan underbygge de ulike modellene.

2.1.1 Guds naturs tilstedeværelse i Kristus⁵⁴

“I begynnelsen var Ordet, og Ordet var hos Gud, og Ordet var Gud ... Og Ordet ble kjød og tok bolig iblant oss. Og vi så hans herlighet, en herlighet som den en enbåren Sønn har fra sin Far, full av nåde og sannhet ... Ingen har noensinne sett Gud. Den enbårne Sønn, som er i Faderens favn, han har forklart ham.”⁵⁵

Denne modellen sier at tilstedeværelsen av Guds natur, eller substans, ble i inkarnasjonen⁵⁶ opptatt i menneskenaturen til og i Jesu person.⁵⁷ Her blir Jesus forstått som både Gud og menneske.

---

⁵⁴ “The substantial presence of God in Christ” McGrath, *Christian theology*.227-229.

⁵⁵ Joh. 1:1;14;18

⁵⁶ “Inkarnasjon, legemliggjørelse. I religiøs betydning er inkarnasjon en guddommelig skikkelses tilsynekomst i form av et menneske eller et dyr. Slike forestillinger er utbredt i mange religioner ... I kristen teologi brukes begrepet *inkarnasjon* for å betegne forestillingen om Jesus som en åpenbaring av kristendommens Gud ... Ifølge kristen teologi betyr inkarnasjon ikke at Gud er kommet til jorden forkledt som et menneske, men at vi likevel i mennesket Jesus møter Gud slik at «den som har sett meg, har sett Faderen» (Johannes 14,9–11).” Bente Groth og Ragnar Leivestad, «inkarnasjon», i *Store norske leksikon*, 2. januar 2019, <https://snl.no/inkarnasjon>.

⁵⁷ McGrath, *Christian theology*. 227.

2.1.2 Kristus som mellommann mellom Gud og menneskeheten⁵⁸

“For det er én Gud, og én mellommann mellom Gud og menneskene, mennesket Kristus Jesus, han som gav seg selv til en løsepenge for alle, et vitnesbyrd i sin tid.”⁵⁹

I følge denne modellen blir Jesus forstått som et konkret og immanent “holdepunkt” i tiden som åpenbarer en transcendent Gud på den ene siden og frelsen på den andre.⁶⁰ Her blir også Jesus forstått som både Gud og menneske, og en åpenbaring av Gud og frelsen på en unik måte.

2.1.3 Gudsåpenbaring i Kristus⁶¹

“Filip sier til ham: Herre, vis oss Faderen, og det er nok for oss! Jesus sier til ham: Så lang en tid har jeg vært hos dere, og du kjenner meg ikke, Filip? Den som har sett meg, har sett Faderen. Hvordan kan du da si: Vis oss Faderen?”⁶²

Denne modellen vektlegger at det er Jesus som åpenbarer Gud. Dette vil si at det er Jesus som “avslører” hvem Gud er, ikke bare at han er med på å “gjøre Gud kjent”.⁶³ Implikasjonen av dette blir at Jesus, og fortellingen om han, tydelig får en sentral og avgjørende rolle når det gjelder det å gjøre teologi.

2.1.4 Symbolsk Gudsåpenbaring i Kristus⁶⁴

Dette er en modell som ligner på de modellene som er beskrevet ovenfor, men i stedet for at Gud faktisk er tilstedeværende i Jesus, er tilstedeværelsen kun symbolsk.⁶⁵ Dette vil i sin tur

---

⁵⁸ “Christ as mediator between God and humanity” Ibid. 229-230.

⁵⁹ 1. Tim. 2:5f.

⁶⁰ McGrath, *Christian theology*. 229.

⁶¹ “The revelational presence of God in Christ” Ibid. 230-231.

⁶² Joh. 14:8f.

⁶³ McGrath, *Christian theology*. 230.

⁶⁴ “Christ as a symbolic presence of God” Ibid. 231-232.

⁶⁵ Ibid. 231.

få implikasjoner for hvor unik man forstår at Jesu person og gjerning er. Andre mennesker kan, i “ytterste konsekvens” i følge denne forståelsen, også få et slikt forhold til Gud som det mennesket Jesus hadde.⁶⁶

2.1.5 Kristus som bæreren av Den Hellige Ånd⁶⁷

“Da Jesus var blitt døpt, steg han straks opp av vannet. Og se, himmelen åpnet seg for ham, og han så Guds Ånd stige ned som en due og komme over ham. Og se det lød en røst fra himmelen: Dette er min Sønn, den elskede! I ham har jeg velbehag.”⁶⁸

Denne modellen anser mennesket Jesus som fylt og ledet av Den Hellige Guds Ånd på en særlig måte.⁶⁹ Denne modellen kan imidlertid svekke forståelsen av Jesus som Gud, fordi han ikke nødvendigvis er Gud, eller har fått del i Guds natur eller substans, men fått meddelt “en porsjon” av guddommelighet ved Guds Ånd.

2.1.6 Kristus som eksempelet på et gudfryktig liv⁷⁰

“For dette finner nåde, om noen av samvittighet for Gud tåler sorger når han lider urettferdig. For hvilken ros fortjener dere vel om dere finner dere i straff når dere har syndet? Men om dere tåler lidelse når dere har gjort godt, da finner det nåde hos Gud. For til dette ble dere kalt, fordi også Kristus led for dere, og etterlot dere et eksempel, for at dere skal følge i hans fotspor”.⁷¹

Ifølge denne modellen er Jesus et særlig godt eksempel, som er ment å etterleves, på et menneske som lever et gudfryktig liv og hans person og gjerning hadde kvaliteter som også andre mennesker kan oppnå.⁷²

---

⁶⁶ Ibid. 231.

⁶⁷ “Christ as the bearer of the Holy Spirit” Ibid. 232-233.

⁶⁸ Matt. 3:16f.

⁶⁹ McGrath, *Christian theology*. 232-233.

⁷⁰ “Christ as the example of a godly life” Ibid. 233-234.

⁷¹ 1. Pet. 2:19-21.

⁷² McGrath, *Christian theology*.233.

2.1.7 Kenotisk kristologi⁷³

“La dette sinn være i dere, som òg var i Kristus Jesus, han som, da han var i Guds skikkelse, ikke holdt det for et røvet bytte å være Gud lik, men gav avkall på det og tok en tjeners skikkelse på seg, da han kom i menneskers lignelse. Og da han i sin ferd var funnet som et menneske, fornedret han seg selv og ble lydig til døden – ja, døden på korset.”⁷⁴

Denne modellen handler om at Kristus Jesus var og er gudommelig, men at han ved inkarnasjonen og under sitt jordiske liv gav avkall på å gjøre bruk av sine gudommelige attributter.⁷⁵ Denne forståelsen av Jesus vil kunne kritiseres av andre kristologiske modeller fordi den ikke gir rom for Jesu menneskelige natur.

2.1.8 Oppsummering

Det er mange modeller, tilnærminger eller forklaringer på Jesu person og gjerning slik som disse ulike kristologiske modellene ovenfor viser til. Noe sentralt ved disse modellene er at de prøver på det å forklare sammenhengen mellom Jesu menneskelige og gudommelige natur. Han kan forstås som menneske og Gud, som menneske med en særlig gudsbevissthet, som et menneske som har del i guddommelighet eller Guds ånd, eller så kan han forstås som Gud som gav avkall på det gudommelige og dermed lignet et menneske uten at han faktisk var det. Disse modellene framstiller veldig ulike forståelser av Jesu person, hans egenskaper og kvaliteter. Alle modellene ovenfor gir Jesus en sentral og unik posisjon i teologien, men det virker som om alle modellene ikke gir Jesus en “like unik” posisjon. Hvis Jesus var et menneske med en særlig Gudsbevissthet og kvaliteter som andre mennesker kan “oppnå”, eller “få del i”, blir ikke Jesu person, rolle og gjerning “like unik” som om hvis han var fullt ut Gud og mennesket og selveste åpenbaringen av Gud og grunnlaget for frelsen.

---

⁷³ “Kenotic approaches to Christology” McGrath, *Historical Theology*. 235-236.

⁷⁴ Fil. 2:5-7.

⁷⁵ McGrath, *Christian theology*. 235.

2.2 Tradisjonell kristologi

“Klassisk kristologi er, i vid forstand, kirkens forståelse av Jesus slik den er fremstilt i den Nikenske og den khalkedonske trosbekjennelsen ... de offentlige artikulerte læresetningene om at personen Jesus Kristus er sann Gud og sant menneske, forstått til å være Guds evige Sønn og inkarnert som et menneske for vår frelse.”⁷⁶

Kort sagt fremstilles tradisjonell, eller klassisk, kristologi i den Nikenske trosbekjennelsen⁷⁷ og den kristologiske definisjonen fra kirkekonsilet i Khalkedon.⁷⁸ Disse to uttalelsene fastholder den Guddommelige og menneskelige natur i Jesu person. Utradisjonell kristologi er da, enkelt sagt, forståelser av Jesus som avviker fra den klassiske forståelsen.

2.3 Utradisjonell kristologi

“Noe felles ved den flytende diskusjonen om Jesu person er kritikken av de tradisjonelle kristologiske formuleringene, den utfordrer både deres logiske konsistens

---

⁷⁶ “Classical christology is, broadly speaking, the Church's shared interpretation of Jesus encapsulated in the Nicene Creed and the Definition of Chalcedon ... the publicly articulated set of beliefs about the person of Jesus Christ as true God and true man, conceived as the eternal Son of God incarnated as a human being for our salvation.” Spence, *Christology*. 153.

⁷⁷ “Jeg tror på én Gud, den allmektige Fader, skaperen av himmel og jord, av alt synlig og usynlig. Og på én Herre, Jesus Kristus, Guds enbårne Sønn, født av Faderen før alle tider, Gud av Gud, lys av lys, sann Gud av sann Gud, født, ikke skapt, av samme vesen som Faderen, Han som alt er skapt ved, som for oss mennesker og for vår frelses skyld steg ned fra himmelen, og ved Den Hellige Ånd ble kjødt av jomfru Maria og ble menneske, som også ble korsfestet for oss under Pontius Pilatus, led og ble begravet, sto opp tredje dag etter skriftene og fór opp til himmelen, sitter ved Faderens høyre hånd og skal komme igjen i herlighet for å dømme levende og døde, Han hvis rike skal være uten ende. Og på Den Hellige Ånd, som er Herre og gjør levende, som går ut fra Faderen og Sønnen, som tilbes og æres sammen med Faderen og Sønnen, og som har talt gjennom profetene. Og at der er én hellig, alminnelig og apostolisk kirke. Jeg bekjenner én dåp til syndenes forlatelse og venter på de dødes oppstandelse og et liv i den kommende verden. Amen.” Arve Brunvoll, *Den norske kirkes bekjennesskrifter* (Bergen: Lunde, 1972). 24-25.

⁷⁸ “We, then, following the holy Fathers, all with one consent, teach people to confess one and the same Son, our Lord Jesus Christ, the same perfect in Godhead and also perfect in manhood; truly God and truly man, of a reasonable [rational] soul and body; consubstantial [co-essential] with the Father according to the Godhead, and consubstantial with us according to the Man- hood; in all things like unto us, without sin; begotten before all ages of the Father according to the Godhead, and in these latter days, for us and for our salvation, born of the Virgin Mary, the Mother of God, according to the Manhood; one and the same Christ, Son, Lord, only begotten, to be acknowledged in two natures, inconfusedly, unchangeably, indivisibly, inseparably; the distinction of natures being by no means taken away by the union, but rather the property of each nature being preserved, and concurring in one Person and one Subsistence, not parted or divided into two persons, but one and the same Son, and only begotten God, the Word, the Lord Jesus Christ; as the prophets from the beginning [have declared] concerning Him, and the Lord Jesus Christ Himself has taught us, and the Creed of the holy Fathers has handed down to us.” Margaret B. Adam, *Our only hope: more than we can ask or imagine*, Distinguished Dissertations in Christian Theology 12 (Eugene, Oregon: Pickwick Publications, 2013). 126.

og deres metafysiske forutsetninger. Dette har ført til at intensjonen til moderne kristologi, i alle fall til å begynne med, har vært å være ikonoklastisk. Den forsøkte å ødelegge teologiske strukturer fra tidligere tider.”⁷⁹

Med dette sagt kan man se noe ved utviklingen av forståelsen av begrepet og disiplinen teologi. Når teologi vektlegger fornuften og erfaringer på bekostning av Skriften og tradisjonen kritiseres heller det tradisjonelle enn å fungere som en kilde, og den tradisjonelle kristologis metafysiske forutsetninger rokkes ved. Med dette virker det som om teologien åpner for en grunnleggende annerledes forståelse av og tilnærming til Jesus og teologi.

---

⁷⁹ “A common feature of this fluid discussion about the person of Jesus is its criticism of traditional christological formulations, challenging both their coherence and their metaphysical presuppositions. This has meant that modern christology has been, at least to begin with, iconoclastic in intention. It sought to pull down the theological structures of an earlier age. More recently there have been within it a number of imaginative attempts to rebuild an interpretive theory of Jesus which can be of service to the worshipping Church.” Spence, *Christology*. 153-154.

3 Kontekstuell teologi

All teologi er kontekstuell teologi, heter det.⁸⁰ Kontekstuell teologi handler om at teologen som skal forstå, formulere, formidle og fremføre teologi må ta hensyn til konteksten, eller sammenhengen, som han selv og andre mennesker står i. Ordet “kontekst” favner vidt, og det er meningen.⁸¹ Det virker som om dette begrepet skal dekke flest mulige aspekter ved sammenhengen et menneske kan befinne seg i og være berørt av; språklige, samfunnsmessige, kulturelle, globale, nasjonale, lokale, religiøse, ideologiske, økonomiske, sosiale og personlige aspekter for å nevne noe. Dette aspektet ved teologi sammenfaller for så vidt godt med modernitetens⁸² teorier om at all forståelse er preget og til dels styrt av den konteksten man står i.⁸³

Teolog og professor Stephen B. Bevans foreslår seks noe ulike måter å gjøre teologi kontekstuell på.⁸⁴ Før jeg skal presentere disse metodene vil jeg si noe om Bevans sin forståelse av grunnholdningene, eller grunn-tilnærmingene, man kan innta overfor teologi, og hans kriterier for ortodoks⁸⁵ teologi.

3.1 Grunnholdninger til teologi

Bevans framstiller to ulike grunnholdninger man kan innta når man skal gjøre teologi. Disse to tilnærmingene kan gi noe ulike implikasjoner for hvordan man forstår, formulerer, formidler og framfører teologi. Disse to holdningene kaller Bevans for “skapnings-orientert”

---

⁸⁰ Bevans, *Models of contextual theology*. 3.

⁸¹ Ibid. 26-27.

⁸² Begrepet brukes her for å referere til den moderne tids teorier, forståelser og forklaringer.

⁸³ “... culture, language, and upbringing shape our attitudes long before we make conscious decisions. The community or tradition to which we belong gives us the lenses through which we see the world.” “There is, of course, nothing wrong to think *for* oneself, as long as we don’t fall prey to the illusion that we could think *by* ourselves, in isolation from the traditions and authorities that guide our thinking.” Jens Zimmermann, *Hermeneutics: A Very Short Introduction*, 1. utg., Very Short Introductions 448 (Oxford: Oxford University Press, 2015). 12, 44.

⁸⁴ Bevans, *Models of contextual theology*.

⁸⁵ “Ortodoks betyr rettroende, i samsvar med fastsatt tro eller lære.” «ortodoks», i *Store norske leksikon*, 29. november 2019, <https://snl.no/ortodoks>.

og “forløsnings-orientert”.⁸⁶ Bevans poengterer videre at hvilken tilnærming man velger, eller har, vil i stor grad være med på å avgjøre hvilken modell for kontekstuell teologi man velger å benytte seg av.⁸⁷

3.1.1 Skapnings-orientert

En teolog som har en skapnings-orientert tilnærming til teologi vil generelt sett være positiv overfor menneskers erfaringer, fornuft, kultur og kontekst, og vil forstå verden, det vil si skapningen eller det skapte, som sakramental.⁸⁸ Det medfører forståelsen av at skapningen er der hvor Gud åpenbarer seg; gudsåpenbarelse skjer gjennom det daglige liv, gjennom “vanlige” ord og gjennom “vanlige” mennesker.⁸⁹ Skapnings-orientert teologi mener menneskets eksistens og Guds realitet er analogisk⁹⁰ å forstå.⁹¹ Mennesket og verden kan bli perfektionert av Guds inngripen og nåde.⁹²

3.1.2 Forløsnings-orientert

En teolog som har en forløsnings-orientert tilnærming til teologi mener mennesker, kultur og kontekst trenger enten en radikal forvandling eller å bli erstattet med noe annet, fordi Guds inngripen og nåde ikke kan forandre skapningen til det bedre på grunn av skapningens grunnleggende ødelagte tilstand.⁹³ Videre trekker Bevans fram et sitat av Kirkegaard om den uendelige kvalitative forskjellen mellom Gud og mennesket som beskrivende for denne

---

⁸⁶ “Among several possible basic theological orientations in theology, two seem to have particular relevance for contextual theology. One can work out of a theology that is basically creation-centered, or one can do theology from a fundamentally redemption-centered perspective.” Bevans, *Models of contextual theology*. 21.

⁸⁷ Ibid. 22.

⁸⁸ Ibid. 21.

⁸⁹ Ibid. 21.

⁹⁰ “Analog, analogisk, ved sammenligning overensstemmende med noe uten at likheten er gjennomført; tilsvarende, som danner en analogi til.” Knut Erik Tranøy, «analog», i *Store norske leksikon*, 20. februar 2018, <https://snl.no/analog>.

⁹¹ Bevans, *Models of contextual theology*. 21.

⁹² Ibid. 21.

⁹³ Ibid. 21-22.

tilnærmingen.⁹⁴ Dermed blir det nærliggende å forstå at gudsåpenbarelsen først og fremst ikke skjer i kulturen og konteksten mennesker står i, og at forholdet mellom menneskenes eksistens og Guds realitet heller er dialektisk⁹⁵ å forstå enn analogisk.⁹⁶

3.2 Kriterier for ortodoks teologi

For å unngå synkretisme,⁹⁷ og at teologi kan være hva som helst, nevner Bevans innledningsvis en del kriterier for ortodoks teologi. Bevans gjør bruk av Professor Robert Schreiter sine kriterier for ortodoks teologi,⁹⁸ når han selv setter opp fem punkter teologien må følge for å være ortodoks:

- 1) Teologien må være konsistent og i tråd med kristenhetens tro og lære.⁹⁹
- 2) Teologien må kunne “oversettes” til tilbedelse,¹⁰⁰ det vil si at teologien må følge og muliggjøre prinsippet: “lex orandi, lex credendi”.¹⁰¹
- 3) Teologien må lede til ortopraksi,¹⁰² ikke “bare” ortodoksi.¹⁰³
- 4) Teologien må kunne bli utfordret av andre teologiske forståelser og uttrykk.¹⁰⁴
- 5) Teologien må kunne utfordre andre teologiske forståelser og uttrykk.¹⁰⁵

⁹⁴ Ibid. 22.

⁹⁵ Begrepet menes som motstykket til analogisk; ulik, forskjellig.

⁹⁶ Bevans, *Models of contextual theology*. 22.

⁹⁷ “I religionshistorien betyr synkretisme «sammenblanding av religioner». Begrepet brukes om religioner som bevisst og i stort omfang opptar elementer fra en eller flere religioner, for eksempel trosforestillinger, riter, eller organisasjonsformer.” Per Kværne, «synkretisme - religion», i *Store norske leksikon*, 29. januar 2020, https://snl.no/synkretisme_-_religion.

⁹⁸ Robert J. Schreiter, *Constructing local theologies* (Maryknoll, N.Y: Orbis Books, 1985).

⁹⁹ Bevans, *Models of contextual theology*. 23.

¹⁰⁰ Ibid. 23.

¹⁰¹ “lex orandi lex credendi (‘the rule of prayer [is] the rule of belief’)” I. A. McFarland, «lex orandi lex credendi», i *The Cambridge Dictionary of Christian Theology* (Cambridge: Cambridge University Press, 2011), <https://search-ebSCOhost-com.ezproxy.vid.no/login.aspx?direct=true&db=nlebk&AN=366130&site=ehost-live>.

¹⁰² “ORTHOPRAXIS Literally meaning ‘right practice’, the term ‘orthopraxis’ is usually used in deliberate and intentional contrast to ‘ORTHODOXY’ as ‘right teaching’.” I. A. McFarland, «orthopraxis», i *The Cambridge Dictionary of Christian Theology* (Cambridge: Cambridge University Press, 2011), <https://search-ebSCOhost-com.ezproxy.vid.no/login.aspx?direct=true&db=nlebk&AN=366130&site=ehost-live>.

¹⁰³ Bevans, *Models of contextual theology*. 24.

¹⁰⁴ Ibid. 24.

¹⁰⁵ Ibid. 24.

Et annet kriterium som er nevnt ovenfor¹⁰⁶ er at teologi er trosforpliktet til Jesus som Herre og til den treenige Gud åpenbart i Kristus,¹⁰⁷ men igjen vil jeg poengtere at hvordan man balanserer, forstår og forklarer disse kriteriene og aspektene ved disse trosforpliktelsene vil få konsekvenser for hvordan det teologiske uttrykket blir seende ut.

3.3 Modeller for kontekstuell teologi

Bevans sine modeller for kontekstuell teologi som jeg nå skal presentere kan forstås som ulike tilnærminger til eller forståelser av teologi. Eller sagt på en litt annen måte kan de forstås som ulike måter å gjøre teologi på som vektlegger og gjør bruk av kildene til teologi noe ulikt. Om vi følger mitt forslag til definisjon av teologi som nevnt ovenfor, kan man si at definisjonen av kontekstuell teologi er forståelse, formulering, formidling og fremføring av kristendommens tro og lære, som har sine kilder i presenserfaringer¹⁰⁸ og fortidserfaringer,¹⁰⁹ med et spesielt henblikk på én bestemt kontekst. Da er det i den forbindelse ulike måter “å gå fram” på. Det er disse teoretiserte forslagene til fremgangsmåter som utgjør de ulike modellene.

Før jeg skal presentere hver enkelt modell vil jeg bare nevne at man kan forstå modellene som et slags spekter av måter å gjøre kontekstuell teologi på. Jeg vil bruke begrep som “venstre-” og “høyre-orientert” når jeg skal presentere og plassere de enkelte modellene inn i dette “teologiske landskapet” Bevans sine modeller kan sies å utgjøre. Modellenes plassering i spekteret, fra venstre til høyre, utgjør en oversikt som antyder hvilke kilder for teologi de ulike modellene virker å vektlegge. Kildene er henholdsvis presenserfaringer og fortidserfaringer.¹¹⁰

---

¹⁰⁶ Se del I kapittel 1.1 Definisjon av teologi.

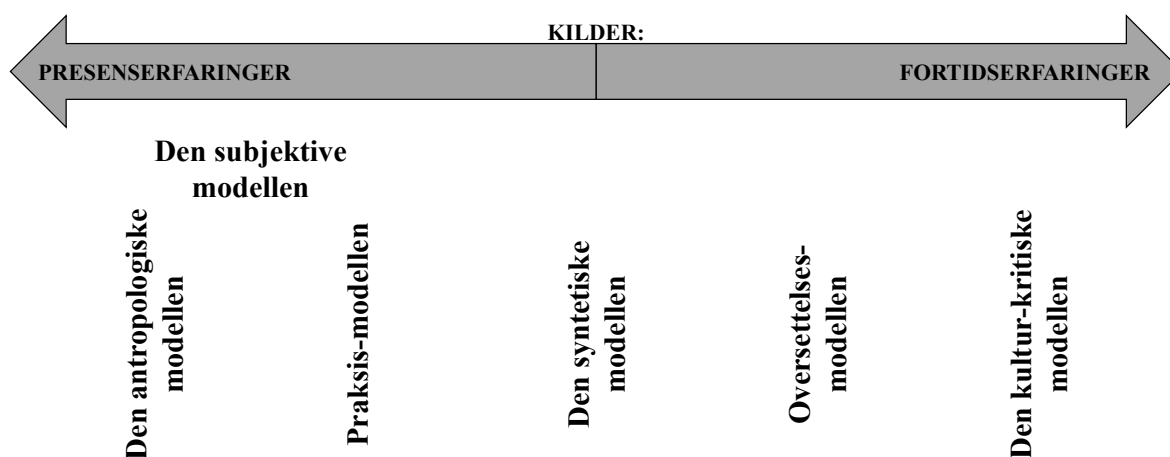
¹⁰⁷ Grenz og Olson, *20. århundrets teologi*. 7.

¹⁰⁸ F.eks.: konteksten, kulturen, språk, erfaringer og sosiale aspekter.

¹⁰⁹ F.eks.: Skriften, trosbekjennelser, doktrinene og det tradisjonelle.

¹¹⁰ Se: Illustrasjon 1 s. 32

MODELLER FOR KONTEKSTUELL TEOLOGI:

Illustrasjon 1¹¹¹

3.3.1 Den subjektive modellen¹¹²

Som vist i illustrasjon 1 “svever” denne modellen over de andre, og skiller seg således ut fra rekken av modeller de andre fem modellene utgjør. Denne modellen er også plassert mot venstre og er med det en “venstre-orientert” modell som vektlegger presenserfaringer i større grad enn fortidserfaringer som kilder for det å forstå, formulere, formidle og fremføre teologi. Det at modellen står for seg selv refererer til modellens subjektive karakter. At modellen er subjektiv refererer til modellens metode og utgangspunkt. Utgangspunktet er menneskets subjektive erfaringer, som ansees som kontekstuell betinget, og det å gjøre teologi forstås i denne modellen som en prosess hvor subjektet prøver å oppriktig tolke, vurdere og forstå seg selv som et religiøst og kulturelt subjekt.¹¹³ Gudsåpenbaring skjer i erfaringer mennesker gjør seg, og åpenbaringen blir sett på som noe som skjer, en hendelse, og ikke som et statisk budskap eller innhold.¹¹⁴

¹¹¹ En oversatt og noe forenklet illustrasjon av “Figure 2 A map of the Models of Contextual Theology” Bevans, *Models of contextual theology*. 32.

¹¹² Norsk oversettelse av det alternative navnet (“The subjective model” s. 109) til “The Transcendental Model” Ibid. 103-116.

¹¹³ Ibid. 104-105.

¹¹⁴ Ibid. 105.

3.3.2 Den antropologiske modellen¹¹⁵

Dette er modellen lengst til venstre, og dermed er det den modellen som tydeligst ønsker å vektlegge og ta hensyn til, eller utgangspunkt i, aspekter ved kontekst, kultur og samtidig som kilder for å gjøre teologi.¹¹⁶ I denne modellen er altså utgangspunktet for å gjøre teologi menneskers erfaringer, og da med særlig vekt på kulturen. Det er de partikulære kulturene som avgjør hvordan teologi blir formulert.¹¹⁷ Gudsåpenbaring, i følge denne modellen, er noe som skjer i menneskers erfaringer i møte med Gud i dagligdagse aspekter ved livet.¹¹⁸

3.3.3 Den kultur-kritiske modellen¹¹⁹

Denne modellen er modellen lengst til høyre, og blir med det metoden som tydeligst ønsker å vektlegge fortidserfaringene som kilder til teologi. Den er i motsatt ende som den antropologiske modellen, og vil derfor ha en mye mer skeptisk holdning til kultur og dens rolle i det å gjøre teologi, men den er ikke dermed sagt motstander av alle kulturer.¹²⁰ I følge denne modellen er det evangeliet som skal prege kulturen, og ikke omvendt.¹²¹ Formuleringen og formidlingen av teologi virker og skulle kalle mennesker og kulturer til omvendelse.¹²² Gudsåpenbaringen finnes i Jesus og i historiene om hans liv, død og oppstandelse.¹²³ Dermed vil kildene til teologi forstås til først og fremst å være fortidserfaringer som Skriften og de kristne vitnesbyrdene.

---

¹¹⁵ “The Anthropological Model” Ibid. 54-69.

¹¹⁶ “Method: know the culture to ‘pull the gospel out of it’” Ibid. 61.

¹¹⁷ Ibid. 57-58.

¹¹⁸ Ibid. 59.

¹¹⁹ “The Countercultural Model” Ibid. 117-138.

¹²⁰ Ibid. 117-118.

¹²¹ Ibid. 119.

¹²² Ibid. 120.

¹²³ Ibid. 121.

3.3.4 *Oversettelses-modellen*¹²⁴

Oversettelses-modellen er også en høyre-orientert modell, men den er noe mer åpen for å gjøre bruk av erfaringer og kultur som kilder for å gjøre teologi enn det den kultur-kritiske modellen er. Alle modellene for kontekstuell teologi kan forstås som fremgangs-metoder for å oversette, eller formidle, kristendommens tro og lære i og til en spesifikk kontekst, men det som gjør at denne modellen særlig kalles oversettelses-modellen er at den mener budskapet som skal formidles er uforanderlig.¹²⁵ Kjernebudskapet i kristen tro og lære blir forstått til å transcendere kulturer og kontekster.¹²⁶ Et viktig aspekt ved denne oversettelsesprosessen, som viser til bruken av presenserfaringer som kilder til teologi, er at oversettelsen og formidlingen av kristen tro og lære skal være idiomatisk, heller enn konkordant, for at teologien skal gi best mulig meningen i den nye partikulære kulturen. Gudsåpenbaring er i følge denne modellen mer i retning av et bestemt og statisk innhold, fordi evangeliet i seg selv så tydelig virker å være selve utgangspunktet og rammene for teologi.

3.3.5 *Praksis-modellen*¹²⁷

Praksis-modellen vektlegger særlig det praktiske aspektet ved det å gjøre eller fremføre teologi. Det er en venstre-orientert modell og den tar derfor ikke sin inspirasjon først og fremst fra det tradisjonelle, men fra realiteten fra samtiden og de potensielle muligheter for framtiden.¹²⁸ Dermed er dette en tilnærming til teologi som i stor grad kan sies å være opptatt av det å “se fremover”. Denne modellen vektlegger tydelig ortopraksi.¹²⁹ Metoden til denne modellen forstås som det å konstant vende tilbake til handling og refleksjon, og målet er å uttrykke den kristne tro og lære på en relevant måte ved å “gjøre” den kristne tro og lære og reflektere over sine handlinger. Denne prosessen, aktiviteten eller “livsstilen”, er det som

---

¹²⁴ “The Translation Model” Ibid. 37-53.

¹²⁵ Ibid. 37.

¹²⁶ Ibid. 40.

¹²⁷ “The Praxis Model” Ibid. 70-87.

¹²⁸ Ibid. 70.

¹²⁹ Ibid. 72.

skaper og er teologi.¹³⁰ Modellen forstår det slik at Gud åpenbarer seg i historien; i dagligdagse hendelser, i samfunnsmessige og økonomiske strukturer og i situasjoner hvor det oppstår undertrykkelse, og videre forståes det slik at Guds tilstedeværelse fungerer som en oppmuntring og et kall til å delta i et samarbeid med Gud i hans arbeid med helbredelse, forsoning og frigjørelse; man kan best kjenne Gud ved å handle sammen med Gud.¹³¹

3.3.6 Den syntetiske modellen¹³²

Denne modellen befinner seg i midten av rekken av modeller for kontekstuell teologi, og er dermed en slags blanding av, eller en middel-vei, mellom alle de andre modellene, men ikke på en slik måte at den bare inkluderer noen enkelte elementer fra de ulike modellene, men den søker å være tro mot alle modellene.¹³³ Om man sammenligner denne modellen med den antropologiske, er denne modellen mer åpen for å gjøre bruk av kulturer i flertall, og ikke vektlegge den partikulære kulturen såpass mye slik den antropologiske modellen gjør.¹³⁴ I og med at denne modellen verken er “venstre-” eller “høyre-orientert” vektlegger den både presenserfaringer og fortidserfaringer likt, og gudsåpenbaring virker å være noe som er “ferdig” og gitt i Skriften, da med vekt på at Skriften er kontekstuellet betinget og uttrykt, samtidig som at gudsåpenbaring også er noe som skjer i samtiden og i de ulike kulturene.¹³⁵

3.3.7 Oppsummering

Alt tatt med i betraktning er teologi kompleks. Det finnes et mangfold av ulike teologiske uttrykk og tradisjoner, og det virker å komme av at det er så mange forskjellige tilnærminger til og forståelser av teologi, og at det er så mange ulike aspekter som skal lyttes til og

---

¹³⁰ Ibid. 72.

¹³¹ Ibid. 75.

¹³² “The Synthetic Model” Ibid. 88-102.

¹³³ Ibid. 88-90.

¹³⁴ Ibid. 90.

¹³⁵ Ibid. 91.

balanseres opp imot hverandre. Dette er noe som i sin tur gir ulike implikasjoner for hvordan man forstår, formulerer, formidler og framfører teologi.

De ulike modellene gjør forskjellig bruk av kildene til teologi, og de virker å forstå gudsåpenbaring noe ulikt. Kort sagt mener de venstre-orienterte modellene at Skriften og tradisjonen er kontekstuellet betinget og uttrykt, at Gud åpenbarer seg i samtiden og at teologiens kilder og utgangspunkt må inkludere presenserfaringer. De høyre-orienterte modellene virker i større grad å forstå Skriften og tradisjonen som normative og autoritative, selv om de også mener disse er kontekstuellet betinget og uttrykt. I disse høyre-orienterte modellene virker det som om at fortidserfaringene i større grad blir vektlagt som utgangspunkt, rammer og kilder for teologi. Presenserfaringene virker å bli brukt på en noe annerledes måte her. De virker heller å være noe som blir betraktet for å skape en forståelig og relevant teologi, enn at de får være selvstendige grunnleggende kilder til teologi. Dette virker å være tilfellet fordi Guds åpenbaring og budskap, i henhold til en høyre-orientert forståelse, i større grad behandles som noe ferdig og statisk.

DEL III: Redegjørelse

I denne delen vil jeg gjøre rede for grunnleggende aspekter ved frigjøringsteologi og evangelikal teologi, samt sentrale trekk ved Sobrino og Noll sin forståelse av og tilnærming til teologi.

1 Frigjoringsteologi

I denne delen vil jeg gjøre rede for begrepet og disiplinen frigjoringsteologi, og så vil jeg presentere materiale fra Jon Sobrino sin bok “Christology at the Crossroads”.¹³⁶ Først vil jeg si noe generelt om Jon Sobrino sin forståelse av og tilnærming til teologi, og så vil jeg trekke ut mer konkrete aspekter ved hans forståelse av utgangspunktet for teologi, kildene for teologi, hans forståelse av åpenbaring og holdningen han viser overfor Skriften.

1.1 Om frigjoringsteologi

Frigjoringsteologi vokste fram blant politisk engasjerte kristne i Latin-Amerika fra slutten av 1960-tallet.¹³⁷ Videre kan man dele inn frigjoringsteologi i flere typer eller underkategorier, som f.eks. afro-amerikansk frigjoringsteologi, feminist-teologi, afrikansk frigjoringsteologi og asiatisk frigjoringsteologi. De spesifikke navnene sier noe spesifikt om de ulike kontekstene hvor disse ulike teologiene oppstår. Det blir tydelig at disse forskjellige måtene å forstå og gjøre teologi på er preget av konteksten de står i, og at de tar hensyn til ulike aspekter ved sammenhengen de er en del av. Jeg skal gjøre rede for det som kan kalles latin-amerikansk frigjoringsteologi,¹³⁸ en måte å forstå å gjøre teologi på som tar særlig hensyn til den historiske og sosiale konteksten i Latin-Amerika. Mange i denne delen av verden opplever stor fattigdom og undertrykkelse.¹³⁹ Frigjoringsteologien, som har til sikte og mål å forkynne inn i en slik sammenheng, blir dermed preget og til dels styrt av disse aspektene når teologene skal skape forståelse for og formidle den kristne tro og lære i og til denne konteksten.¹⁴⁰

Generelt sett kan frigjoringsteologi forstås som refleksjon over Guds nådige aktivitet og handlinger som skaper forandring blant dem som, på en eller annen måte, ansees som offer i moderne historie.¹⁴¹ I denne sammenhengen kan det forstås som Guds inngripen og aktivitet

---

¹³⁶ Sobrino, *Christology at the Crossroads*.

¹³⁷ Kjell Nordstokke, «frigjoringsteologi», i *Store norske leksikon*, 26. mars 2020, <https://snl.no/frigjoringsteologi>.

¹³⁸ Latin-amerikansk frigjoringsteologi er heretter referert til som frigjoringsteologi.

¹³⁹ Sobrino, *Christology at the Crossroads*. 12-13.

¹⁴⁰ Ibid. 13.

¹⁴¹ Ford og Muers, *The modern theologians*. 469.

blant de lidende i en latin-amerikansk kontekst. Denne tilnærmingen til teologi forstår det slik at Gud åpenbarer seg i, for og blant de fattige, og at deres erfaringer av Gud er bundet til Guds valg om å åpenbare seg i og blant de fattige.¹⁴² Frigjøringsteologien søker å lede til forandring og forbedring hos alle mennesker, slik at alle mennesker får en ny tilværelse som ikke er avhengig av samfunnsmessige og sosiale strukturer som skaper og opprettholder et skille mellom rike og fattige.¹⁴³ Frigjøringsteologi forstås til å først og fremst være et spesifikt teologisk uttrykk for hvordan kristne i en partikulær kontekst søker å forstå, formulere, formidle og fremføre kristen tro, praksis og lære i deres egne historiske situasjon, og ikke som en teoretisk og akademisk refleksjon over hva kristendommen er og betyr.¹⁴⁴ Denne typen teologi kan forstås som kritikk av strukturer og institusjoner som skaper og opprettholder et skille mellom rike og fattige. Det kan forstås som en teologisk antropologi som er politisk engasjert med former for frigjøring, og det er en teologi som tilnærmer seg kristendommen som praktisering av kjærlighet og solidaritet overfor fattige og undertrykte.¹⁴⁵ Frigjøringsteologi deler riktig nok mange aspekter med andre måter å gjøre teologi på, men forstås best som en egen type teologi som baseres på en spesifikk praktisering av troen. Hvilke aspekter som vektlegges når det gjelder kriterier for skriftlesing, forståelsen av tradisjonen, innholdet til og rammene for den kristne tro og lære er alt særlig preget av forståelsen av at teologi skal være for og iblant fattige og undertrykte.¹⁴⁶ Skriften har naturlig nok en spesiell rolle hos frigjøringsteologer både som en tolkningsnøkkel for fattigdom og undertrykkelse, og som grunnlag for å aktivt drive med frigjøring i og av samfunnet.¹⁴⁷

1.1.1 Frigjøring

Denne typen teologi kan forstås som kritisk analyse av samfunnet og refleksjon over begrepet frigjøring som et teologisk begrep.¹⁴⁸ Frigjøring blir med det ett av de mest sentrale teologiske begrepene, og et sentralt aspekt ved det å forstå, formulere, formidle og fremføre teologi. Begrepet frigjøring blir toneangivende for disiplinen frigjøringsteologi. Teologiens

---

¹⁴² Ibid. 469.

¹⁴³ Ibid. 469.

¹⁴⁴ Ibid. 471.

¹⁴⁵ Ibid. 471.

¹⁴⁶ Ibid. 473.

¹⁴⁷ Ibid. 474.

¹⁴⁸ Nordstokke, «frigjøringsteologi».

kilder fra Skriften blir dermed typisk frigjøringstekster,¹⁴⁹ og det blir klart at kontekst og presenserfaringer tydelig blir vektlagt når man gjør teologi i tråd med denne tradisjonen. Det blir vektlagt at Jesus er frigjøreren, ikke “bare” frelseren, som tar parti med de fattige og undertrykte mot mennesker og strukturer som på en urettferdig måte utøver makt slik at de opprettholder et skille mellom menneskene.¹⁵⁰

1.2 Sobrino om teologi

Jon Sobrino forklarer nok i hovedsak kristologiske perspektiver i sin bok “Christology at the Crossroads,” men noe grunnleggende ved hans forståelse av teologi avslører han også. Sobrino sin forståelse av teologi virker å i hovedsak være preget og formet av korset; det er ordet om *korset* som gjør teologi *kristent*.¹⁵¹ Dermed blir hans teologi tydelig Kristus-sentrert. Sobrino virker å savne en dypere teologisk refleksjon over korset og dets implikasjoner for teologi når man skal gjøre teologi.¹⁵² Dette mener Sobrino er noe som i seg selv kan oppfattes som ironisk, siden det jo er korset som gjør at teologien; kristen tro, lære og praksis, blir nettopp kristen.¹⁵³ Sobrino virker å mene at all teologi må gå gjennom korset, og bli preget av det, og at teologiske tradisjoner og uttrykk ofte ikke virker å reflektere særlig over dette aspektet.¹⁵⁴ Derfor virker Sobrino å vektlegge Jesu kors og dets implikasjoner for teologi og kristologi i sin fremstilling.

Sobrino ønsker å beholde det skandaløse aspektet ved Jesu historiske korsfestelse, noe han mener mange teologiske uttrykk mister i det de kun vektlegger de positive aspektene ved Jesu død og oppstandelse; at hans død er soning for menneskenes skyld og at Jesu liv og død

¹⁴⁹ F.eks.: utgangen av Egypt 2. Mosebok og utrope om et nådens år Jes 61:1f; Luk 4:17-19.

¹⁵⁰ Nordstokke, «frigjøringsteologi».

¹⁵¹ Sobrino, *Christology at the Crossroads*. 179.

¹⁵² “Curiously enough, however, theological reflection on the cross of Jesus is very infrequent; and when it is carried out, it rarely reaches the level of showing that the cross and the proclamation of a “crucified God” embody the authentic originality of the Christian faith. Such reflection usually remains on the level of pious contemplation. It does not bring out the fact that the cross of Christ implies a new and revolutionary concept of God on both the theoretical and practical level. In practice such reflection usually focuses on the notion that we have been saved through Jesus’ cross. Thoughtless reiteration of that point has led to a more or less magical conception of redemption, one which ends up eliminating the element of scandal in the historical cross of Jesus.” Ibid. 179.

¹⁵³ Ibid. 179-180.

¹⁵⁴ Ibid. 179-180.

fungerer som en godtgjørelse som mennesker nådig skjenkes.¹⁵⁵ Jesu korsfestelse blir i forlengelsen forstått som Guds korsfestelse, og dette vil nødvendigvis få implikasjoner for hvordan vi forstår Gud og hvordan han er.¹⁵⁶ Teologi må reflektere over hvordan Jesu historiske korsfestelse påvirker Gud, og det må søke å forstå og formulere hvilke implikasjoner denne forståelsen av Gud får for kristent liv, lære og praksis.¹⁵⁷ Dette forutsetter en gitt forståelse av Guds foranderlighet; at Gud blir påvirket av historien og skapningen til å handle. Da blir Gud den guden han er på grunn av det som utspiller seg i historien. Her kan man se en analogisk sammenheng mellom Gud og skapning hvor Guds immanens er fremtredende.¹⁵⁸

Sobrino foreslår tre punkter, eller steg, man kan følge for å gjøre teologi i henhold til hans forståelse og tilnærming. For det første må man beholde det skandaløse og ikke utelukket legge vekt på det som kan forstås som positive aspekter ved Jesu kors-død, for det andre må man se korsdøden som en historisk konsekvens av Jesu liv, ytringer og holdninger slik at det ikke blir bare hans død, men hele hans liv og gjerning i større grad forstått som hans mål og misjon, og for det tredje må teologi reflektere over Guds tilstedeværelse i Jesu kors og død.¹⁵⁹ Da først virker det som om Sobrino mener at man vil få en historisk, autentisk og kristen teologi som vil gi grunnlag for kristendommens tro, lære og praksis.

For alle kristne gjennom alle tider, inkludert Jesus selv, mener Sobrino at det er slik at en bestemt forståelse av, eller tilnærming til, Gud ligger til grunn for alt det man mener eller gjør, enten man er det bevisst eller ikke, og at teologiens oppgave må være å forstå, formulere og formidle hvordan ideen om en "korsfestet Gud" får konsekvenser, i den partikulære konteksten, for den kristne tro og lære sin fremføring eller praksis.¹⁶⁰ I tro og overbevisning ligger det jo mye identitet, og det vil dermed være definerende for ens holdninger og handlinger.

---

¹⁵⁵ Ibid. 179.180.

¹⁵⁶ Ibid. 180.

¹⁵⁷ Ibid. 181.

¹⁵⁸ Jfr. del II kapittel 3.1.1 Skapelses-orientert tilnærming.

¹⁵⁹ Sobrino, *Christology at the Crossroads*. 181-182.

¹⁶⁰ Ibid. 181.

Frigjøringsteologi er dypt kristologisk konsentrert, og dets store emne, eller konsept, virker å være Guds rike;¹⁶¹ Jesu forkynnelse sitt hovedanliggende slik det er fremstilt i evangeliene.¹⁶² I denne sammenheng poengterer Sobrino at det er den historiske og konkrete Jesus som avslører hva det er som menes med Guds rike, og at det samtidig er kun gjennom vår forståelse av Guds rike vi kan vite noe om den historiske Jesus.¹⁶³ Denne tesen krever riktignok en gitt forutsetning, eller en gitt spesifikk tilnærming til teologi, nemlig at den historiske Jesus er den klareste åpenbaringen av Gud.¹⁶⁴ Dermed blir Jesus det viktigste aspektet ved det å gjøre teologi. Med det sagt kan man konkludere med at frigjøringsteologi er konsentrert på kristologi såfremt teologien reflekterer over Jesus som veien til frigjøring.¹⁶⁵ Den reflekteringen over Jesus, som det å gjøre teologi i stor grad er, virker å handle mye om det å på en autentisk måte gjøre Jesus universalt relevant på en konkret måte uten å bruke abstrakte begreper som er universale i seg selv.¹⁶⁶ Ved at teologien må forholde seg til den konkrete og historiske Jesus unngår den å gjøre Kristus kun til et abstrakt begrep på den ene siden, som vanskelig viser seg å være relevant i dagens historiske kontekster, eller på den andre siden å gjøre “for konkret”, eller partikulær, og immanent bruk av Kristus for å underbygge all slags ideologier.¹⁶⁷ Frigjøringsteologi virker å understreke at Jesus var, og er, en historisk og konkret skikkelse, og ønsker å forholde seg til nettopp dette.

1.2.1 Utgangspunkt

Jon Sobrino åpner sin bok med å hevde at kristenhetens eksistens, dens tro og lære, er i en krise på grunn av at flere aspekter ved forståelsen av den kristne tro og lære, som f.eks. pastorale handlinger, kirkens praksis, liturgi, forholdet mellom kirken og verden og forholdet mellom lek og lærd, har gjennom den siste tiden forandret seg en hel del.¹⁶⁸ Dette er teologiske aspekter som Sobrino poengterer at naturligvis gir seg utslag på det kirkelige plan, fordi det er nettopp i, og gjennom, kirkens praksis kristenhetens handlinger utøves.¹⁶⁹ Men i

---

¹⁶¹ Ibid. 37.

¹⁶² Ibid. 41.

¹⁶³ Ibid. 41.

¹⁶⁴ Ibid. 1, 12.

¹⁶⁵ Ibid. 37.

¹⁶⁶ Ibid. 9-10.

¹⁶⁷ Ibid. 10.

¹⁶⁸ Ibid. 1.

¹⁶⁹ Ibid. 1.

stedet for å legge ut om kirkens og kristenhetens strukturer, etikk og handlinger, vender Sobrino raskt oppmerksomheten mot det han virker å mene er mer sentralt og styrende for kirkens og kristenhetens praksis; nemlig Jesus Kristus og det faktum at Gud åpenbarer seg i og gjennom han.¹⁷⁰ Når det gjelder selve utgangspunktet til det å forstå og formulere kristologi sier Sobrino følgende:

“La meg understreke med en gang at mitt utgangspunkt [for å `gjøre` kristologi, og da for så vidt også teologi,] er den historiske Jesus. Det er hans person, lære, holdninger og gjerninger så langt det er generelt tilgjengelig gjennom historisk og eksegetisk forskning.”¹⁷¹

Videre poengterer Sobrino at han mener tradisjonelle forklaringer av og formuleringer om Jesu person og gjerning, slik som den khalkedonske trosbekjennelsen, ikke utgjør et godt utgangspunkt for kristologi, men at “den historiske Jesus” heller er plassen for å starte og forstå Jesus.¹⁷² Dette virker å være fordi den konkrete, eller historiske, Jesus presenterer det Jesus faktisk sa og gjorde og slik han konkret og faktisk var, i stedet for kirkens og kristenhetens utviklete forklaringer til Jesu person og gjerning. Sobrino virker å understreke at all kristologi nødvendigvis tar utgangspunkt i, og er formet av, den konkrete Jesus, og at dette er et godt utgangspunkt for kristologi fordi det er tilnærmingen som garanterer minst mulig mulighet for å manipulere og mistolke Jesus, eller det å bli for snever i forståelsen av Jesu person og gjerning.¹⁷³ Sobrino mener også at om kirken fokuserer “for mye” på troens Kristus, som et slags motstykke til den historiske Jesus, vil kirken stå i fare for å miste essensen i den kristne tro, fordi den historiske Jesus er det hermeneutiske prinsippet som best viser en holistisk kristologi som man kan utlede både kristologisk kunnskap og praksis av; det er i den historiske Jesus man finner enhet mellom kristologi og soteriologi.¹⁷⁴ Sobrino nevner også to grunner for at det er bra i en latinamerikansk kontekst at utgangspunktet er den historiske Jesus. For det første er det stor likhet mellom Jesu kontekst og deres egen, og for det andre virker denne fremgangsmåten å være mer autentisk og lik den metoden de hadde i

---

¹⁷⁰ Ibid. 1.

¹⁷¹ “Let me say right here that my starting point is the historical Jesus. It is the person, teaching, attitudes and deeds of Jesus of Nazareth insofar that they are accessible, in more or less general way, to historical and exegetical investigation.” Ibid. 3.

¹⁷² Ibid. 3-6.

¹⁷³ Ibid. 9.

¹⁷⁴ Ibid. 9.

den første kristne tid.¹⁷⁵ De første kristne hadde bare det historiske vitnesbyrdet om Jesus Kristus å forholde seg til; de hadde ikke utarbeidede kristologiske formuleringer.¹⁷⁶

Sobrino virker å ønske og skape et troverdig og dels objektivt bilde av den historiske Jesus, hans person og gjerning, som man tydelig og klart kan begrunne ved eksegetisk og historisk forskning, samtidig som han gir rom for at det skjer fra et latinamerikansk perspektiv.¹⁷⁷ Med dette vil Sobrino understreke at den Jesus som skal danne utgangspunktet for kristologi må være reel, konkret og historisk, men hans bilde av Jesus blir ikke dermed objektivt og nøytralt. Den historiske Jesus blir grunnlaget for kunnskap om både kristologi og teologi, og måten man kan tilegne seg denne kunnskapen er ved å forstå han, følge han,¹⁷⁸ og ved å handle med og for Gud ved å fremme Guds rike.¹⁷⁹ Verken latinamerikansk frigjørings-teologi eller -kristologi virker særlig opptatt av intellektuelle refleksjoner og formuleringer som teologien tradisjonelt sett har vært opptatt av,¹⁸⁰ men heller å skape og gjøre teologi som er opptatt av autentisk kristen praksis.¹⁸¹

1.2.2 Kilder

Et grunnleggende aspekt vi kan trekke ut av denne framstillingen og forståelsen av teologi, som jeg vil poengtere, er at kildene både for teologiens innhold og for Guds åpenbarelse klart tyder på å være både Skriften; fortidserfaringer, dog ikke i en typisk klassisk forstand, og presens erfaringer som historisk kultur og kontekst. All teologi virker å måtte, som nevnt tidligere, "gå gjennom" korset og preges av de implikasjonene korset gir teologi. Teologien er derfor tydelig Kristus-sentrert, og Skriftens vitnesbyrd om Jesus Kristus blir derfor viktig, selv om Skriften forstås som utviklede kristologiske forklaringer;¹⁸² noe Sobrino ikke ønsker skal være utgangspunkt for verken teologi eller kristologi. Dermed vil det videre være

---

¹⁷⁵ Ibid. 12-13

¹⁷⁶ Ibid. 5.

¹⁷⁷ Ibid. 14.

¹⁷⁸ Ford og Muers, *The modern theologians*. 475.

¹⁷⁹ Sobrino, *Christology at the Crossroads*. xiii.

¹⁸⁰ Ibid. 34.

¹⁸¹ Ibid. 36.

¹⁸² Ibid. 5.

fruktbart å se nærmere på hans forståelse av åpenbaring, noe som gjerne forbindes med kilder til teologi.¹⁸³

1.2.3 Åpenbaring

I og med at Gud åpenbares gjennom Jesu liv og virke i en konkret historisk kontekst, og at Jesus var religiøs, politisk, samfunnsmessig og sosialt engasjert, virker Guds åpenbaring å være historisk betinget. Og fordi latinamerikanske frigjøringssteologer ikke bare ser likheten mellom sin egen situasjon og situasjonen beskrevet i Skriften, men også understreker sammenhengen mellom de to historiske kontekstene, mener de at selve historien er der hvor Gud åpenbarer seg og virker.¹⁸⁴ Dermed kan man også si at Guds åpenbaring slik den er nedskrevet i Skriften, er ufullstendig. Historien er noe som hele tiden utspiller seg og stadig går og går, og den er dermed *stadig* der hvor Gud åpenbarer seg, handler og griper inn. Dette understreker den kontekstuelle karakteren ved teologi; at det å gjøre teologi er noe man stadig må gjøre og aldri kan ferdigstille.¹⁸⁵ Åpenbaringen er ikke ferdig; åpenbaring er noe som stadig skjer, og det skjer utover det som er skrevet i Skriften. Samtidig behandler Sobrino likevel Jesus som den klareste åpenbaringen av Gud og Guds rike.¹⁸⁶

1.2.4 Bibelsyn

Skriften har en høyt aktet og normativ rolle når det gjelder kilder til teologi, men Skriftens budskap virker ikke å bli ansett som fullstendig. Her virker Sobrino å følge forståelsen av teologi som menneskers betraktninger og forklaringer til Gud og den kristne tro og lære. De kristologiske utsagnene i Skriften virker å bli forstått som historiske og kontekstuelle betingete forklaringer til åpenbaringen av Gud gjennom, blant annet, den historiske og konkrete Jesus.¹⁸⁷ Sobrino poengterer at utsagn og læresetninger, som i dag utgjør Skriften, er en

---

¹⁸³ Jfr. del II kapittel 1.2 Teologiens kilder.

¹⁸⁴ Nordstokke, «frigjøringssteologi».

¹⁸⁵ Grenz og Olson, *20. århundrets teologi*. 7.

¹⁸⁶ Sobrino, *Christology at the Crossroads*. 1,12.

¹⁸⁷ Ibid. 13.

overveielse av to ulike poler med ulike aspekter; den historiske Jesus og den historiske konteksten.¹⁸⁸ Alle kontekster har sitt eget bakteppe med hendelser, utfordringer, språk og forståelse når det gjelder kristenheten selv og kristenhetens forhold til verden forøvrig.¹⁸⁹ Dermed blir teologers oppgave, nå som da, å balansere og velge mellom ulike aspekter vedrørende den historiske Jesus og sin egen historiske kontekst for å gjøre teologi.¹⁹⁰ Dermed blir ikke Skriften alene tilstrekkelig for å gjøre teologi, dette henger nøye sammen med forståelsen av gudsåpenbaring. Gud åpenbares i den historiske Jesus samtidig som han stadig åpenbares i den historiske konteksten. Frigjøringsteologi virker tydelig å prøve og balansere både presenserfaringer og fortidserfaringer som kilder til teologi, og utfallet blir at Skriften ikke får en helt enestående posisjon. Når det gjelder Sobrino sin holdning til tradisjon må den sies å helle mot tradisjon 0,¹⁹¹ fordi han så tydelig ikke følger og gjør bruk av typiske tradisjonelle teologiske forklaringer. Likevel gjør han klart bruk av Jesus og Skriftens vitnesbyrd, så man kan argumentere for at han følger tradisjon 1,¹⁹² men da gjør han det ikke på en klar og typisk måte.

1.3 Sobrino om Kristus

Mye er sagt om Jon Sobrino sin forståelse av Jesus Kristus allerede. Frigjøringsteologi ønsker å ta utgangspunkt i den historiske Jesus, og den taler ikke så tydelig om de teoretiske og abstrakte aspekt ved Jesu person og gjerning; noe som gjerne forstås som viktig for tradisjonell tro og lære, men den setter heller fokus på å skape en relevant teologi for en gitt kontekst med praktiske implikasjoner for kristen fremførelse av tro og lære. Derfor kan man forklare Sobrino sin forståelse av Jesus med en utradisjonell kristologisk modell.¹⁹³ Sobrino virker å ønske og skape en mer holistisk kristologi, og i større grad ta i bruk flere aspekter ved Jesu liv og lære, enn det de klassiske kristologiske modellene som: “Kristus som mellommann mellom Gud og mennesker” og “Gudsåpenbaring i Kristus” tillater. I og med at denne tilnærmingen til teologi i såpass stor grad vektlegger det å følge Jesus; det å ha rett kristen

---

¹⁸⁸ Ibid. 13.

¹⁸⁹ Ibid. 13.

¹⁹⁰ Ibid. 13.

¹⁹¹ Jfr. del II kapittel 1.2.2 Tradisjon.

¹⁹² Jfr. del II kapittel 1.2.2 Tradisjon.

¹⁹³ Jfr. del II kapittel 2.2 Tradisjonell kristologi og kapittel 2.3 Utradisjonell kristologi.

praksis, og at Gud åpenbarer seg og handler i og blant de fattige og undertrykte, er det nærliggende å forklare frigjoringsteologiens forståelse av Jesus med den kristologiske modellen: “Kristus som et eksempel på et gudfryktig liv.”¹⁹⁴

---

¹⁹⁴ Jfr. del II kapittel 2.1.6 Kristus som et eksempel på et gudfryktig liv.

2 Evangelikal teologi

I denne delen vil jeg gjøre rede for typiske trekk ved evangelikal teologi før jeg presenterer materiale fra Mark Noll sin bok “Jesus Christ and the Life of the Mind”¹⁹⁵ som et konkret eksempel på en forståelse av og tilnærming til teologi som representerer evangelikal tradisjon og uttrykk. Etter jeg redegjør for noe generelt ved Noll sin forståelse av og tilnærming til teologi vil jeg gjøre rede for hans forståelse av utgangspunktet for teologi, kildene til teologi, åpenbaring og Skriftens autoritet og posisjon.

2.1 Om evangelikal teologi

Begrepet evangelikal kommer av det greske ordet for gode nyheter om menneskenes frelse fra deres synder, og det refererer til en bevegelse, eller retning, innenfor protestantismen som vektlegger vekkelser, Skriften, forkynnelse, personlig omvendelse og det at mennesker blir frelst gjennom troen på Jesus Kristus.¹⁹⁶ Evangelikal teologi bygger på forståelsen av at Skriften er den normative fortolkningsrammen for å forstå virkeligheten, og det at Gud har åpenbart seg i, og gitt seg til kjenne gjennom, Skriften.¹⁹⁷ Denne retningen, eller tradisjonen, har på en særlig måte sine røtter i reformasjonen og evangelisk kristendomsforståelse samtidig som den står i kontinuitet med oldkirken og den første kristne tid, men den forstås å ha gjort seg særlig gjeldende som en egen retning i vesten først i tiden etter andre verdenskrig.¹⁹⁸ Denne tradisjonen bygger ikke på ett bestemt trossamfunn, eller én konfesjon,¹⁹⁹ men det er en koalisjon mellom ulike protestantiske trossamfunn som ofte oppfattes som konservative og som kan stå samlet bak en grunnleggende lik forståelse av og

---

¹⁹⁵ Noll, *Jesus Christ and the Life of the Mind*.

¹⁹⁶ “This term is derived from the Greek word *euaggelion* meaning ‘Gospel’ or good news (of the salvation of human beings from sin). In sociological terms, it refers to those movements in Protestantism that are concerned with religious revival through an emphasis on the Bible, preaching, personal conversion, and salvation through faith in Jesus Christ.” John Scott, red., “evangelical,” i *A dictionary of sociology*, Fourth edition, Oxford paperback reference (Oxford, United Kingdom; New York, NY, United States of America: Oxford University Press, 2014), <https://www-oxfordreference-com.ezproxy.vid.no/view/10.1093/acref/9780199683581.001.0001/acref-9780199683581-e-762?rkey=3uwfffy&result=2>.

¹⁹⁷ Ford og Muers, *The modern theologians*. 608-609.

¹⁹⁸ Ibid. 608.

¹⁹⁹ Ibid. 615.

tilnærming til kristen tro og lære.²⁰⁰ Evangelikal teologi virker å springe ut av det som kan oppfattes som fundamental teologi. Både fundamental og evangelikal teologi kan sies å forsvare en klassisk og tradisjonell forståelse av kristen tro og lære, men evangelikale teologer virker å ha en større villighet til å diskutere med og ta hensyn til mer moderne teologier og forsvare sin forståelse av teologi i den moderne konteksten.²⁰¹

David F. Wells vektlegger i sin presentasjon av evangelikal teologi en redegjørelse for reformasjonens formale og materielle prinsipp.²⁰² “Det formale prinsippet er læren om Den hellige skrift som eneste autoritet i alle spørsmål som angår tro, liv og lære, og det materielle prinsippet er læren om rettferdiggjørelsen ved troen.”²⁰³ Disse to prinsippene, eller overbevisningene, om at Skriftens normative autoritet er grunnet i at den blir forstått som Guds ytre åpenbaring til kristenheten, og om at Kristi kors-død er en frelsende stedfortredende godtgjørelse for straff, virker å være helt sentrale og avgjørende i evangelikal teologi.²⁰⁴ Disse prinsippene kalles også henholdsvis “Skriften alene” og “Kristus alene”, og de kan forstås som det som tydeligst har en økumenisk effekt for de evangelikale kristne.²⁰⁵ Denne tilnærmingen til, og forståelsen av, teologi gjør slik at teologi er normerende for mer enn forståelsen, formuleringen, formidlingen og fremførelsen av den kristne tro og lære, teologi blir også normerende for all kunnskap og forståelse fordi den danner et verdensbilde som gir ontologiske og eksistensielle implikasjoner.²⁰⁶ Da blir, kort sagt, implikasjonen den at teologi preger og har noe å si om alt som er og hvordan menneskene forstår og tenker.

2.1.1 Skriften alene

Prinsippet “Skriften alene” handler om at Gud, som er transcendent, har valgt å åpenbare seg selv, sin egen vilje og sine intensjoner for kristenheten gjennom ordene og fortellingene i Skriften, og at Skriften dermed blir den autorative kilden og det avgjørende kriteriet for

---

²⁰⁰ Stanley J Grenz og Roger E Olson, *20th Century Theology: God & the World in a Transitional Age* (Downers Grove, IL: InterVarsity Press, 1997). 286-288.

²⁰¹ Ibid. 288.

²⁰² Ford og Muers, *The modern theologians*. 609.

²⁰³ Per Kværne og Tarald Rasmussen, «protestantisme», i *Store norske leksikon*, 7. februar 2019, <https://snl.no/protestantisme>.

²⁰⁴ Ford og Muers, *The modern theologians*. 609.

²⁰⁵ Ibid. 615.

²⁰⁶ Ibid. 608-609.

teologi.²⁰⁷ I dette prinsippet ligger også forståelsen av at Skriften skal tolkes og forstås ut ifra Skriften selv, og ikke ut ifra premisser fra ulike kontekster, tradisjoner, kulturer eller modernitet.²⁰⁸ Derfor poengterer Wells at modernitetens kritikk, krav og premisser egentlig ikke får så store direkte konsekvenser for en evangelikal forståelse av teologi.²⁰⁹ En konsekvens som følger denne forståelsen av Skriften og åpenbaring, er at det Gud har valgt å åpenbare i Skriften er det vi kan vite, noe utover det Gud har valgt å avsløre kan man ikke få kunnskap om. Dermed handler teologi om å forklare det Gud har valgt å åpenbare, og det Gud har valgt å åpenbare er forutsetningen for det å gjøre teologi.²¹⁰

Et aspekt ved dette prinsippet, som er viktig for evangelikal teologi i møte med modernitetens kritikk og hermeneutiske prinsipper, er at åpenbaringen og sannheten om Gud er tilgjengelig for leseren av Skriften. Her er det Den Hellige Ånd utspiller sin rolle. Den Hellige Ånd blir forstått som den som opplyser eller avslører selve åpenbaringen i Skriften for, eller i, den enkelte leseren. Det blir ikke forstått slik at Den Hellige Ånd i seg selv så og si åpenbarer noe etter sin egen vilje uavhengig av det Skriften sier, men at den heller “repeterer” og forklarer ordene i Skriften; Guds selv-åpenbaring. Ånden avslører åpenbaringen av Gud i Skriften for Skriftens lesere, eller hørere, og overtaler leseren om at Gud er Skriftens egentlige forfatter.²¹¹ Her blir Guds transcensens så tydelig vektlagt at det blir nærliggende og forstå det slik at Gud er den Gud han er, uavhengig av historiens gang og utvikling; Gud er og forblir den samme. Denne forståelsen skiller evangelikal teologi fra frigjøringsteologi som i større grad tillater at Gud påvirkes til å være den Gud han er på grunn av historiens gang og utvikling. Noll virker å helle mot at Gud er uforanderlig, mens Sobrino virker å helle mot at Gud er foranderlig.

2.1.2 Kristus alene

I prinsippet “Kristus alene” ligger forståelsen av at mennesker kan bli frelst ved troen på forlikelsen mellom mennesker og Gud gjennom Jesu stedfortredende kors-død *alene*, og at denne rettferdiggjørelsen av menneskene er Guds nådige handling som er muliggjort på grunn

---

²⁰⁷ Ibid. 609.

²⁰⁸ Ibid. 609.

²⁰⁹ Ibid. 609.

²¹⁰ Ibid. 610.

²¹¹ Ibid. 610-611.

av Jesus alene.²¹² Dette prinsippet, så vell som prinsippet “Skriften alene”, er videreført fra reformasjonen²¹³ og er dermed godt definert og forklart i Den Augsburgske Konfesjonen. Derfor vil jeg vise til denne konfesjonen, selv om evangelikal teologi ikke er bundet til én bestemt konfesjon. I artikkel III, om Guds sønn, heter det at Kristus “i sannhet har lidt, er korsfestet, død og begravet, for at Han skulle forlike Faderen med oss og være et offer, ikke bare for arvesynden, men også for alle menneskenes gjerningssynder.”²¹⁴ Artikkel IV er noe mer konkret om at rettferdiggjørelse skjer på grunnlag av Jesu stedfortredende død:

“Like ens lærer de at menneskene ikke kan bli rettferdiggjort overfor Gud ved egne krefter, fortjenester eller gjerninger, men at de blir rettferdiggjort uten vederlag for Kristi skyld ved troen, når de tror at de blir tatt til nåde, og at syndene blir forlatt for Kristi skyld, han som ved sin død har gjort fyldest for våre synder. Denne tro tilregner Gud som rettferdighet for seg, Rom 3 og 4.”²¹⁵

Videre poengterer Wells, i sin framstilling av evangelikal teologi, at det var Gud som forlikte menneskene med seg selv ved soningen Jesus gjorde på korset, og at Kristi kors-død dermed var et sonings-offer tilberedt av Gud til, eller for, Gud selv.²¹⁶ Kristus har gjort det bare Gud kunne gjøre, og dermed blir det et sentralt aspekt ved den evangelikale forståelsen av teologi å fastholde den tradisjonelle kristologiske læren om at Jesus er sant menneske og sann Gud.²¹⁷ Kristi kors-død viser ikke bare noe ved Gud, men der møter man faktisk Gud selv; Kristus er Gud åpenbart.²¹⁸

2.2 Noll om teologi

I sin bok “Jesus Christ and the Life of the Mind”²¹⁹ snakker Mark Noll om kristenhetens tros og læres implikasjoner for læring og kunnskap generelt, ikke bare for teologi. Dette sammenfaller godt med et aspekt ved evangelikal teologi som er presentert ovenfor;

---

²¹² Ibid. 612-613.

²¹³ Gunnar Neegaard, *Reformasjonen og Luther* (Bergen: Fagbokforl., 2005). 70.

²¹⁴ Jens Olav Mæland, red., *Konkordieboken: den evangelisk-lutherske kirkes bekjennelsesskrifter: ny norsk oversettelse* (Oslo: Lunde Forlag, 2000). 30.

²¹⁵ Ibid. 30.

²¹⁶ Ford og Muers, *The modern theologians*. 614.

²¹⁷ Jfr.: “den Kalkedonske trosbekjennelsen” og “den Nikenske trosbekjennelsen”.

²¹⁸ Ford og Muers, *The modern theologians*. 614.

²¹⁹ Noll, *Jesus Christ and the Life of the Mind*.

kristenhetens tro og lære danner et verdenssyn som generelt sett får implikasjoner for hvordan alt eksisterer og hvordan mennesker tenker og forstår.²²⁰ Samtidig poengterer Noll at det som er sant for læring og forståelse generelt, må nødvendigvis være sant for læring og forståelse når det gjelder teologi.²²¹ Det som preger menneskers tanke og forståelse av virkeligheten og “sekulære” vitenskaps-disipliner gjør seg gjeldende også i religiøse vitenskapsdisipliner, fordi dette er disipliner som, enkelt sagt, skjer innenfor den samme virkeligheten. Det som preger verdensbildet, læring, forståelse og kunnskap generelt, gjør seg også gjeldende når det gjelder læring, forståelse og kunnskap om noe så spesifikt som f.eks. teologi eller bibel-vitenskap.²²² Gud preger og definerer virkeligheten og forståelse, og en spesifikk teologi danner en spesifikk verdensanskuelse; teologi er en forståelse av verden gjennom Gud.²²³ Dette viser til hvordan evangelikal teologi ønsker å forsvare sin forståelse av kristen tro og lære i en moderne kontekst på modernitetens premisser. Det jeg mener med dette, er at evangelikal teologi virker å ønske og gjøre rede for sine hermeneutiske prinsipper for å konsistent kunne argumentere for sin forståelse av og tilnærming til kristen tro og lære. Dette er med på å gjøre evangelikal teologi en mer moderne måte å gjøre teologi på enn det “forgjengeren” fundamental teologi kan bli oppfattet som.

Noll åpner sin bok med en påstand om at den kristne tro og lære preges og defineres av Jesu Kristi gjerning og person,²²⁴ noe de aller fleste store teologiske tradisjoner og uttrykk virker å være enige i. Noll åpner for at ulike kristne læresetninger preger hvordan mennesker tenker og forstår aspekter som f.eks. synd, Guds nåde og Den Hellige Ånds gjerning, men Noll poengterer likevel at disse aspektene defineres og preges av Jesu person og gjerning og de implikasjonene Jesus Kristus gir menneskeheten.²²⁵ Det å forstå Jesu person og gjerning blir dermed det samme som å forstå det mest sentrale ved den kristne tro og lære.²²⁶ Når det gjelder det å gjøre teologi er kristologi med på å definere hva det er man skal forstå, formulere, formidle og fremføre. Selv om kristologi kan forståes, så å si, som en bestanddel av teologi virker det som om det likevel er kristologi som definerer og bestemmer teologiens innhold, sikte og rammer.

---

²²⁰ Jfr. del III kapittel 2.1 Om evangelikal teologi.

²²¹ Noll, *Jesus Christ and the Life of the Mind*. 145.

²²² Ibid. 147-149.

²²³ Ford og Muers, *The modern theologians*. 608.

²²⁴ Noll, *Jesus Christ and the Life of the Mind*. ix.

²²⁵ Ibid. ix.

²²⁶ Ibid. ix.

2.2.1 *Utgangspunkt*

Utgangspunktet for å gjøre teologi, blir da ganske naturlig Jesus Kristus. Det i seg selv kan mange ulike kristne teologiske tradisjoner og uttrykk si seg enige i, men det som mer spesifikt særtegnert evangelikal teologi, og Noll, er at den Jesus Kristus man skal ta utgangspunkt i er den man finner i Skriften og de oldkirkelige økumeniske trosbekjennelsene. Bekjennelsene som særlig trekkes frem i denne sammenheng er “den apostoliske trosbekjennelsen”, “den nikenske trosbekjennelsen” og “den khalkedonske trosbekjennelsen”.²²⁷ Noll beskriver trosbekjennelsene som autoritative utsagn om den kristne tro og lære, ment til å spesifisere hva den kristne tro og lære går ut på, til å være formuleringer til bruk i liturgisk sammenheng og til å være et forsvar mot falsk tro og lære.²²⁸ Disse trosbekjennelsene fikk autorativ status, og forsetter å ha det i flere store retninger innenfor kristenheten, fordi de er så grundig forankret i Skriften.²²⁹ Noll virker å fastholde trosbekjennelsenes autoritet på grunnlag av at de er, og forblir, så adekvate og godt presiserte sammendrag, eller resymé, av åpenbaringen i Skriften om Jesu person og gjerning.²³⁰ Derfor fungerer trosbekjennelsene, i lag med Skriften, som pålitelige føringer for forståelse og formulering av teologi.²³¹

2.2.2 *Kilder*

Kilden, eller grunnlaget for, teologi virker dermed å bli det som Gud har åpenbart i Skriften. Trosbekjennelsene blir ikke i seg selv forstått som kilder til teologi, de er vitnesbyrd om Skriftens vitnesbyrd. Evangelikal teologi virker tydelig å vektlegge forståelsen av at Skriftens ord er selve kilden, i bestemt form, når det gjelder teologi og kristendomskunnskap. Teologi handler om å forklare Gudsåpenbaringen som har funnet sted i Skriften. Skriften inneholder mange ulike aspekter og læresetninger om ulike ting, men ett aspekt virker å gi implikasjoner for forståelsen av alle de andre aspektene;²³² kristologi. Derfor blir forståelsen av Jesu person

---

²²⁷ Ibid. 12-21.

For øvrig forenelig med en tradisjonell forståelse av kristologi; del II kapittel 2.2 Klassisk kristologi.

²²⁸ Ibid. 1.

²²⁹ Ibid. 2.

²³⁰ Ibid. 2.

²³¹ Ibid. 12.

²³² Ibid. ix.

og gjerning førende og definerende for teologien. For troende kristne er Jesus Kristus frelseren, men han er også selve paradigmet for all forståelse, vitenskap og kunnskap.²³³

2.2.3 Åpenbaring

Allerede er noe sagt om den evangelikale forståelsen av åpenbaring. I *Skriften* finner man det som Gud har åpenbart om seg selv, menneskene og sin vilje, og skal teologi være med på å synliggjøre, eller forklare, åpenbaringen Gud har gitt i Skriften, blir implikasjonen den at teologi må være Bibelsk forankret. Åpenbaringen og Skriften virker å gå hånd i hånd. Samtidig, som tidligere nevnt, har Den Hellige Ånd sin egen rolle å utspille når det gjelder åpenbaring. Den opplyser og åpner åpenbaringen i Skriften for Skriftens lesere og hørere. Den Hellige Ånd står ikke for en egen åpenbaring, men er avhengig av, og viser til, åpenbaringen i Skriften. Personen Jesus Kristus må også nevnes når det gjelder åpenbaring. Han forstås i forhold til Skriftens vitnesbyrd og trosbekjennelsenes lære, som sann Gud og sant menneske, og at man i Jesu person og gjerning ikke bare møter noe som avslører et eller annet ved Gud, men at man faktisk møter Gud åpenbart.²³⁴ Åpenbaring blir dermed på en særegen måte forbundet med Skriften.

2.2.4 Bibelsyn

Evangelikal teologi virker å ønske og være tro mot Skriften og tydelig bibelsk forankret. Den evangelikale retningen kan sies både å springe ut av den fløyen som ofte oppfattes og kalles konservativ og fundamentalistisk teologi.²³⁵ Det vitner om at denne retningen i høy grad vektlegger Skriftens autoritet og de tradisjonelle forståelsene og forklaringene av teologi og kristologi slik vi finner dem i trosbekjennelsene. I Skriften finner man det man trenger til for å gjøre teologi. Holdningen evangelikale kristne møter Skriften med virker å være at Skriften er tilstrekkelig, troverdig og autorativ. Når det gjelder evangelikal teologi sin forståelse av

---

²³³ Ibid. 22.

²³⁴ Ford og Muers, *The modern theologians*. 614.

²³⁵ Grenz og Olson, *20th Century Theology*. 286-288.

tradisjon, heller retningen klart mot tradisjon 1²³⁶ på grunn av at fortidserfaringene og det tradisjonelle så tydelig blir vektlagt.

2.3 Noll om Kristus

Noll virker å holde fast på at Jesus Kristus er slik som han er presentert i Skriften og slik Jesu person og gjerning er beskrevet i de store oldkirkelige bekjennelsene. Bekjennelsene er autorative i denne sammenheng fordi de blir forstått til å være sammendrag av den bibelske fremstillingen av Jesu person og gjerning. Videre poengterer Noll at det finnes flere måter, ut ifra Skriften, å forstå Jesu person og gjerning, men at den mest sentrale og bibelsk forankrede måten er å forstå hans person og gjerning som en form for stedfortredende soning på vegne av menneskenes synd og utilstrekkelighet.²³⁷ Den evangelikale teologis forståelse av Kristus sammenfaller dermed godt med en klassisk-kristologisk modell hvor Jesus forstås som sann Gud og sant menneske, åpenbaringen av Gud og selve grunnlaget for frelsen.²³⁸

---

²³⁶ Jfr. del II kapittel 1.2.2 Tradisjon.

²³⁷ Noll, *Jesus Christ and the Life of the Mind*. 68.

²³⁸ For nærmere forklaring til hva jeg legger i begrepene jeg bruker, se kapittel 2.1 Kristologiske modeller.

Del IV Analyse

Jeg vil i denne delen analysere det teologiske uttrykket til Jon Sobrino og Mark Noll med henblikk på problemstillingen; Kan to ulike teologiske forståelser av Jesus være forenelig? Analysedelen er ment til å lede fram mot en konklusjon i siste del av oppgaven. I analysedelen vil jeg se på implikasjonene teologenes tilnærming til og forståelse av teologi gir deres forståelse av Jesu person og gjerning. Deretter vil jeg prøve å summere Sobrino og Noll sin forståelse av Jesu person og gjerning i egne kapitler før jeg vil trekke en konklusjon og argumentere for den.

1 Sobrino og Bevans

I denne delen vil jeg plassere Jon Sobrino sin forståelse av og tilnærming til teologi, slik det blir fremstilt i boken “Christology at the Crossroads”,²³⁹ inn i det “teologiske landskapet” som Stephen B. Bevans presenterer i sin bok “Models of Contextual Theology”²⁴⁰ for å bedre forstå Sobrino sin tilnærming til teologi.

1.1 Sobrino sin grunnholdning til teologi

Når det gjelder Sobrino sin grunnholdning til teologi, vil jeg påstå det er klare argumenter for at den sammenfaller godt med det Bevans kaller en “skapnings-orientert” tilnærming.²⁴¹ Denne påstanden mener jeg best kan begrunnes i Sobrino sitt syn på og holdningen mot kultur og kontekst samt hans forståelse av gudsåpenbarelse.

Sobrino poengterer at Gud har gjort et valg om å åpenbare seg i historien, i samtid, kultur og kontekst, og særlig blant fattige og undertrykte. Denne forståelsen sammenfaller godt med det Bevans kaller en “skapnings-orientert” tilnærming til teologi som sier at skapningen er sakramental; at Gud åpenbarer seg gjennom skapningen. Både i en skapnings-orientert tilnærming og hos Sobrino virker det som om at menneskenes og Guds eksistens forstås som analogiske og at holdningen mot mennesker, kontekst og kultur er positiv. Den historiske konteksten virker å være der hvor Gud virker og handler for å forbedre forholdene. Guds immanens blir dermed tydelig vektlagt.

Videre, når det gjelder kilder til teologi, blir dermed presenserfaringene tydelig vektlagt, og dette vil igjen få implikasjoner for hvilken teologisk metode Sobrino helst ønsker å benytte seg av. I dette tilfellet, hvor presenserfaringer så tydelig virker å utgjøre grunnlaget for teologi, vil den prefererte teologiske modellen nødvendigvis bli en “venstre-orientert” modell.

---

²³⁹ Sobrino, *Christology at the Crossroads*.

²⁴⁰ Bevans, *Models of contextual theology*.

²⁴¹ Jfr. del II kapittel 3.1.1 Skapnings-orientert.

Før jeg spesifikt går inn på å argumentere for hvilken modell for kontekstuell teologi det er som sammenfaller best med Sobrino sin forståelse av og tilnærming til teologi, vil jeg sette Sobrino sin forståelse av teologi opp imot Bevans sine kriterier for ortodoks teologi.²⁴² For det første kan teologien Sobrino presenterer forstås til å være i tråd med kristenhetens tro og lære, selv om den ikke nødvendigvis fremmer en tradisjonell forståelse av Jesu person og gjerning. Kristologi er et veldig sentralt og styrende aspekt for teologi generelt, også i Sobrino sitt tilfelle, og i og med at Sobrino sin teologi er Kristus-sentrert; at den defineres av Jesu person og gjerning, kan den argumenteres for å være i tråd med kristenhetens tro, lære og utvikling. Det kan være nærliggende å tro at Sobrino sin kristologi hadde møtt motstand om den hadde oppstått i oldkirken, fordi hans kristologiske uttrykk ikke klart følger en tradisjonell forståelse av Jesus, men selve forståelsen av teologi virker å ha utviklet seg noe siden da. Nå, i moderne tid, virker teologi å være noe mer åpent, slik at disiplinen og vitenskapen teologi kan romme også Sobrino sitt teologiske uttrykk. Interessant å spørre i denne sammenhengen er om dagens moderne teologiske kontekst hadde godtatt Arius sitt teologiske uttrykk;²⁴³ en forståelse av Jesu person og gjerning som en gang i tiden ble dømt av kirken som vranglære.²⁴⁴ Dette er en problemstilling jeg dessverre ikke har anledning til å gå mer inn på, men spørsmålet synes jeg er nærliggende og interessant. Ut fra Bevans sitt kriterium om at teologi må være i tråd med kristenhetens tro og lære, møter Arius sin lære en utfordring fordi den i kirkehistorien ble erklært for å være uortodoks, men hadde disse utradisjonelle kristologiske uttrykkene oppstått i dag kan det virke som om den gjeldende forståelsen og definisjonen av teologi ikke hadde fordømt dem på en slik måte som oldkirken gjorde. Hvilken instans skulle i så fall dømt dem? Det må ha blitt de enkelte trossamfunnene eller tverrkirkelige organ i så fall, uten at det virker som om de hadde hatt mandat til å få bukt med uttrykket fordi det i det hele aksepteres et så stort mangfold av teologiske uttrykk og tradisjoner.

---

²⁴² Se punkt: 1-5 del II kapittel 4.2 Kriterier for ortodoks teologi.

²⁴³ "The fundamental themes of Arius' teaching can be summarized in terms of four basic statements ... 1 The Son and the Father do not have the same essence ... 2 The son is a created being ... 3 Although the Son was the creator of the worlds, and must therefore have existed before them and before all time, there was nevertheless a time when the Son did not exist. 4 The term «Son of God» is thus a metaphor, an honorific term to underscore the rank of the Son among other creatures." McGrath, *Christian theology*. 217.

²⁴⁴ "Keiser Konstantin den store ... sammenkalte kirkens biskoper til en synode i Nikea i 325. Denne fordømte arianismen og bekjente troen på Kristus som «Gud av Gud, lys av lys, sann Gud av sann Gud, født, ikke skapt, av samme vesen som Faderen». Hermed hadde arianismen lidd et foreløpig nederlag ... På kirkemøtet i Konstantinopel i 381 seiret den nikenske oppfatningen definitivt." Nils Egede Bloch-Hoell, «arianere», i *Store norske leksikon*, 29. mars 2019, <https://snl.no/arianere>.

Når det gjelder Sobrino sin teologis evne til “å oversettes” til tilbedelse ved å muliggjøre prinsippet “lex orandi, lex credendi” må man si at den oppfyller også dette kriteriet, og man kan forstå det slik at det henger nøye sammen med neste punkt for ortodoks teologi; teologi skal lede til ortopraksi, ikke bare ortodoksi. Prinsippet “lex orandi, lex credendi” kan forklares, eller oversettes, som “bønnens lov er troens lov”, eller “det vi ber er det vi tror”. Dette prinsippet brukes til å illustrere at liturgi, eller handling, henger nøye sammen med troen.²⁴⁵ Dette prinsippet kan forstås til å underbygge det som virker å være det frigjøringsteologi har som sikte og mål; autentisk kristen praksis. Her kan man argumentere for at Sobrino knytter sammen det andre og tredje kriterium for ortodoks teologi; kriteriet om bønnens og troens lov og kriteriet om ortopraksi. Når det er sagt virker Sobrino ikke særlig opptatt av liturgi og gudstjeneste. Han vektlegger heller god kristen praksis i tråd med kristen tro og lære. Dermed kan dette ansees som et svakt punkt når det gjelder Sobrino sin teologis evne til å følge kriteriene for ortodoks teologi, men likevel kan man argumentere for at Sobrino følger også dette kriteriet hvis man forstår punktet til å bety at det må være sammenheng og samklang mellom tro og lære.

Når det gjelder teologiens “evne” til å utfordre andre teologiske uttrykk og tradisjoner, og selv bli utfordret, virker Sobrino sin teologi også å oppfylle disse kriteriene. Det er fordi hans teologi ikke bare repeterer det tradisjonelle, men argumenterer for en særegen forståelse og tilnærming til teologi samt at hans teologi har et særegent fokus og sikte når det gjelder det å gjøre teologi, noe som i sin tur vil utfordre andre måter å gjøre teologi på.

1.2 Sobrino sin teologiske modell

Sobrino vektlegger tydelig autentisk kristen praksis ved det å gjøre teologi, noe også “praksis-modellen” tydelig gjør. Dermed blir det nærliggende å sammenligne Sobrino sin tilnærming til teologi med denne modellen. Flere aspekter sammenfaller godt mellom Sobrino sin forståelse av teologi og “praksis-modellen”: begge vektlegger praksis, begge er “venstreorientert” og vektlegger presens-erfaringer, begge vektlegger Guds immanens, begge er

---

²⁴⁵ Michael B. Aune, «Liturgy and theology: rethinking the relationship Part 1 setting the stage», 2007, Worship, Januar, <https://search-ebscohost-com.ezproxy.vid.no/login.aspx?direct=true&db=rh&AN=ATLA0001558214&site=ehost-live>. 48.

opptatt av å fremme Guds arbeid og vilje på jord ved å handle med og for Gud med helbredelse, forsoning og frigjørelse og begge har en ganske lik forståelse av gudsåpenbaring.²⁴⁶

En annen forståelse og tilnærming til teologi som gjerne forbindes med frigjøringsteologi, på det metodologiske plan, er disiplinen praktisk teologi.²⁴⁷ Siden Sobrino ikke virker å presentere en egen definisjon av frigjøringsteologi, og siden frigjøringsteologi og praktisk teologi forbindes så sterkt med hverandre, vil jeg presentere en definisjon av praktisk teologi. Praktisk teologi er riktignok en definisjon av en egen disiplin, eller type teologi, men den definerer en praktisk måte å gjøre teologi på som den har til felles med frigjøringsteologi.

“Praktisk teologi er en kritisk og teologisk refleksjon av praksisene til kirken, og hvordan disse praksisene henger sammen med praksisene til verden for øvrig, med sikte på å forsikre og muliggjøre sann og tro deltagelse i Guds forløsende handlinger i, til og for verden.”²⁴⁸

---

²⁴⁶ Se del III kapittel 1 Frigjøringsteologi og del II kapittel 4.3.5 Praksismodellen.

²⁴⁷ “... the praxis-model, a model usually identified with what has come to be called the theology of liberation but has also come to be used in the emerging discipline of ‘practical theology’.” Bevans, *Models of contextual theology*. 70.

²⁴⁸ “Practical Theology is critical, theological reflection on the practices of the Church as they interact with the practices of the world, with a view to ensuring and enabling faithful participation in God’s redemptive practices in, to and for the world.” John Swinton og Harriet Mowatt, *Practical Theology and Qualitative Research*, Second edition (London: SCM Press, 2016). 7.

2 Noll og Bevans

I dette kapittelet vil jeg plassere Mark Noll sin forståelse av og tilnærming til teologi, som han presenterer i boken “Jesus Christ and the Life og the Evangelical Mind”,²⁴⁹ i Bevans sitt “landskap” av teologi.

2.1 Noll sin grunnholdning til teologi

Jeg vil argumentere for at Noll sin grunnholdning overfor teologi er “forløsnings-orientert”. Dette er, i denne sammenhengen også slik som med Sobrino, mye grunnet hans forståelse av gudsåpenbaring samt syn på kultur og kontekst. Både i en “forløsnings-orientert” tilnærming til teologi, og i Noll sin forståelse av teologi, virker Guds transcendens å bli vektlagt. I begge tilfellene forståes menneskenes og Guds eksistens som dialektisk, og gudsåpenbaringen som noe som ikke først og fremst skjer i samtid, kontekst eller kultur. Dette medfører at gudsåpenbaringen finner sted en annen plass enn i presenserfaringene. Noll mener gudsåpenbaringen, i henhold til en evangelikal forståelse av og tilnærming til teologi, er det Gud avslører om seg selv i fortidserfaringene. En “forløsnings-orientert” tilnærming til teologi sier ikke klart hvor denne åpenbaringen måtte ligge, men at den ikke først og fremst finner sted i presenserfaringene. Ved dette aspektet kan forbindelsen mellom en forløsnings-orientert tilnærming til teologi og Noll sin forståelse av teologi virke noe vag, men ett fokus begge disse forståelsene har av teologi gjør at disse to forståelsene sammenfaller godt med hverandre. Begge legger tydelig vekt på forvandling og forløsning av mennesket, kultur og kontekst, ikke bare en forandring, eller en forbedring, slik det virker å være hos Sobrino og en “skapnings-orientert” tilnærming til teologi.

I og med at en “forløsnings-orientert” tilnærming til teologi ikke virker å ønske og gjøre bruk av presenserfaringer som kilder til teologi, i alle fall på en så direkte og klar måte som en skapnings-orientert tilnærming virker å gjøre, vil denne grunnholdningen nødvendigvis preferere “høyre-orienterte” teologiske modeller. Dette sammenfaller godt med Noll sin

---

²⁴⁹ Noll, *Jesus Christ and the Life of the Mind*.

forståelse av Skriften og fortidserfaringer som særlige kilder til teologi. Noll mener teologi også må gjøre bruk av presenserfaringer, fordi teologi ikke er en helt uavhengig vitenskapsdisiplin, men tro og lære om noe som preger all samtid, realitet og kunnskap. Det Noll virker å ta avstand fra er å gjøre presenserfaringer som kultur og kontekst til direkte kilder til teologi; materialet teologi skal utledes av. Mer konkret hvordan Noll virker å gjøre bruk av presenserfaringer vil jeg komme tilbake til.

Når det gjelder kriterier for ortodoks teologi følger Noll tydelig det første punktet om at hans teologi må være i tråd med kristenhetens tro og lære da den fremmer det som gjerne oppfattes som et tradisjonelt syn på Jesu person og gjerning. Hans teologi kan "oversettes" til tilbedelse; hvis Gud er gjenstand for tilbedelse og Jesus Kristus fremholdes som sann Gud og sant menneske, vil Noll sin Kristus-sentrerte teologi nødvendigvis kunne begrunne aspekter ved tilbedelse. Jesus er også sentral i liturgi og gudstjeneste i den evangelikale teologi, selv om Noll selv ikke går særlig i detalj på dette. Noll sin teologi berører moral og etikk menneskene er kalt til å etterleve, og hans teologi vil da kunne lede til ortopraksi og ikke bare ortodoksi, selv om hans teologi ikke virker å vektlegge autentisk rett praksis i like stor grad som Sobrino og frigjøringsteologien. Teologien til Noll vil også kunne utfordre andre teologiske uttrykk og tradisjoner, fordi den selv har ett særegent fokus og uttrykk som den mer eller mindre, eller ikke i det hele tatt, deler med andre retninger og tradisjoner. Noll sin forståelse av teologi vil da også kunne bli utfordret av andre teologiske tradisjoner og uttrykk, fordi andre tradisjoner og uttrykk igjen har sine egne aspekter de vektlegger og fokuserer på som også evangelikal teologi kunne valgt og gitt større rom. Wells poengterer f.eks. at evangelikal teologi ikke blir særlig preget av modernitetens kritikk og paradigmer. Her kan evangelikal forståelse av teologi virke noe tvetydig. Den ønsker å være et moderne teologisk uttrykk i en moderne kontekst, samtidig som den eksplisitt mener modernitetens kritikk og paradigmer ikke får direkte konsekvenser for forståelsen av teologi. Hos Noll og de evangelikale teologer kan man likevel se at de ønsker å besvare modernitetens spørsmål og med det argumentere for en relevant forståelse av teologi, samt forsvare og argumentere for en tradisjonell teologi; ikke en teologi hvor modernitetens premisser får prege innholdet og rammene til kristen tro og lære.

2.2 Noll sin teologiske modell

Med tanke på Noll sin grunnholdning til teologi vil hans prefererte teologiske metode bli en høyre-orientert modell. Dette er grunnet Noll sin klare preferanse om å vektlegge fortidserfaringer som kilder til teologi, som i sin tur virker å være sterkt preget av Noll sin forståelse av gudsåpenbaringen. Det virker å være slik at man i Skriften og trosbekjennelsene finner det man skal trekke ut for å “skape” teologi; kristen tro og lære. Da er det to mulige modeller Bevans fremstiller som er tydelig høyre-orienterte; “oversettelses-modellen” og “den kultur-kritiske modellen”. Da blir spørsmålet hvilken av disse modellene det er Noll følger. Når jeg betrakter disse modellene, og da særlig “den kultur-kritiske modellen” som er den tydeligst høyre-orienterte metoden, opp i mot selve definisjonen av teologi kan dette virke noe utfordrende og konfliktfylt.²⁵⁰ Dette er fordi definisjonen av teologi poengterer at både fortidserfaringer og presenserfaringer skal prege teologien, mens høyre-orienterte modeller poengterer at det er fortidserfaringene; gudsåpenbaringen i evangeliet, som skal prege kulturen. Disse metodene og selve definisjonen av teologi virker å ha noe ulike mål. “Oversettelses-modellen” virker å gi noe mer rom for at presenserfaringene skal få prege teologi, samtidig som at de ikke blir vektlagt som direkte kilder til teologi. Denne modellen virker dermed å tilsynelatende stemme best overens med evangelikal tilnærming til teologi og selve definisjonen av teologi. “Oversettelses-modellen” er metoden Bevans selv også forbinder med evangelikal forståelse av teologi i det han redegjør for David J. Hesselgrave²⁵¹ sin forståelse av og tilnærming til teologi som et eksempel på et teologisk uttrykk som følger denne teologiske modellen. Denne modellen virker å være den metoden for å gjøre teologi som best sammenfaller med evangelikal forståelse av teologi, som ivaretar det at teologi skal være “høyre-orientert”, være åpen for bruken av presenserfaringer dog ikke som en egen kilde til åpenbaring for teologiens innhold, samt være en kontekstuell disiplin i henhold til definisjonen av begrepet teologi.

---

²⁵⁰ Denne utfordringen, eller konfliktfylte spenningen, mellom bruken av begge typer erfaringer vil jeg komme tilbake til og særlig belyse ytterligere i del IV kapittel 3.3 Kilder.

²⁵¹ “David J. Hesselgrave, is a major spokesperson for the evangelical tradition of theology” Bevans, *Models of contextual theology*. 45.

3 Likheter og ulikheter

Det er en del åpenbare likhetstrekk mellom tilnærmingen Sobrino og Noll har til teologi, samtidig som at disse teologene tydelig står i, og bidrar til, hver sin teologiske tradisjon. En del ulike aspekter kunne blitt dratt fram og poengtert for å belyse dette. Jeg velger å belyse og analysere teologenes grunnholdning²⁵² til teologi og det jeg vil kalle deres grunnorientering²⁵³ når det gjelder det å gjøre teologi, deres prefererte utgangspunkt for å gjøre teologi, teologenes forståelse og bruk av kilder og åpenbaring samt deres holdninger til Skriften.

3.1 Grunnholdning til teologi

Analysen så langt avslører at Sobrino og Noll har ulike grunnholdninger til det å forstå, formulere, formidle og fremføre teologi. Sobrino har en skapelses-orientert tilnærming til teologi, mens Noll har en forløsnings-orientert tilnærming. Bevans foreslår at det finnes to ulike grunnleggende tilnærminger til teologi,²⁵⁴ og Sobrino og Noll blir med det representanter for de to ulike grunnholdning man kan innta overfor teologi. Det at det finnes kun to holdninger, og at disse to teologene inntar hver sin holdning, er med på å polarisere deres grunnleggende forståelse av og tilnærming til teologi. Det blir dermed noe grunnleggende forskjellig ved deres forståelse av og tilnærming til teologi. Denne ulike grunnholdningen innebærer ulik holdning blant teologene overfor presenserfaringer, som kultur, mennesker og kontekst, og fortidserfaringer som Skriften og de tradisjonelle trosbekjennelsene. Her er det snakk om, det jeg vil kalle, hvilken grunnorientering de to ulike teologene har. De ulike grunnholdningene innebærer også ulikt syn på hvordan presenserfaringer og fortidserfaringer kan sies å være kilder til teologi; Sobrino vektlegger klart presenserfaringer ved det å teologisere,²⁵⁵ mens Noll vektlegger fortidserfaringene. Samtidig virker Sobrino å fastholde viktigheten av fortidserfaringer som Skriften og trosbekjennelsene for teologi, og Noll fastholder viktigheten av at presenserfaringer får rom

²⁵² Dette begrepet refererer til del II kapittel: 3.3 Grunnholdninger til teologi.

²⁵³ Dette begrepet viser til retning; om forståelsen av og tilnærmingen til teologi er “venstre-orientert” eller “høyre-orientert”.

²⁵⁴ Se del II kapittel 3.1 Grunnholdninger til teologi.

²⁵⁵ “theologize ... verb ... engage in theological reasoning or speculation” Stevenson, «theologize».

til å prege teologien. Et relevant spørsmål her er om disse grunnleggende holdningene egentlig er nokså like, eller om de faktisk er grunnleggende ulike; representerer de så å si to ulike nyanser av den samme fargen, eller to ulike farger? Er den ene grunnorienteringen såpass ulik den andre, at den skaper grunnlag for å forkynne en annen Kristus?

Bruken av både presens- og fortids-erfaringer skaper en viss spenning. For å kunne utligne spenningen som oppstår vil jeg påpeke at de ulike erfaringene kan forstås slik at de påvirker de ulike aspektene som det å gjøre teologi består av på hver sin måte. Hvis man fastholder at teologi består av å forstå, formulere, formidle og fremføre den kristne tro og lære på grunnlag av gitte fortids- og presens-erfaringer, kan man forstå det slik at fortidserfaringene som Skriften og trosbekjennelsene eksempelvis kan definere fokuset, innholdet og rammene for teologi, mens presenserfaringer kan få rom til å prege selve forståelsen, formuleringen, formidlingen og fremførelsen av teologi. Dermed kan man si at begge typene erfaringer får rom til å være kilder for teologi, selv om jeg heller ville sagt at fortidserfaringene får være selve grunnlaget for teologi, mens presenserfaringene nødvendigvis vil prege teologien.

3.2 Utgangspunkt

Utgangspunktet for å gjøre teologi virker i begge tilfeller å være vitnesbyrdet om Jesus; hans liv, død og oppstandelse. Kristologi forstås som avgjørende og definerende for teologi hos begge teologene, selv om de måtte forstå Jesu person og gjerning noe ulikt. Deres teologi er tydelig Kristus-sentrert, eller Kristus-konsentrert, og deres forståelse av Jesus er noe som gir implikasjoner for all teologi, alt liv og all forståelse. Selve utgangspunktet for kristologi og teologi virker for Sobrino å være den historiske Jesus, mens Noll mener utgangspunktet skal være den bibelske framstillingen av Jesu person og gjerning. Noll nevner spesifikt at han ønsker å ta utgangspunkt i Kristus slik han blir forstått og presentert i den khalkedonske trosbekjennelsen,²⁵⁶ mens Sobrino nevner spesifikt at han mener denne trosbekjennelsen utgjør et dårlig utgangspunkt og at han dermed ikke ønsker å benytte seg av det.²⁵⁷ Spørsmålet i denne sammenheng er ikke hvem av dem som måtte ha de mest overtalende og konsistente argumentene for sitt ståsted, men hvilke implikasjoner de ulike ståstedene gir teologien og

²⁵⁶ Noll, *Jesus Christ and the Life of the Mind*. 11-12,19-22, 45-46.

²⁵⁷ Sobrino, *Christology at the Crossroads*. 4-5.

forståelsen av Jesu person og gjerning og videre om utgangspunktene er så forskjellig at den ene forkynne en annen Kristus i forhold til den andre.

Sobrinov vektlegger den historiske Jesus som selve utgangspunktet for det å gjøre teologi; den versjonen av Jesus som kan bekreftes med sikker eksegesi og tilgjengelig historisk forskning. Mange tradisjonelle kristologiske aspekter vil dermed kunne bli utelatt ved forståelsen av Jesu gjerning. Den klassiske forståelsen av Jesu død som et frelsende stedfortredende offer og godtgjørelse for menneskenes synd og skyld vil kunne begrunnes i Skriftens tekster,²⁵⁸ men denne forståelsen av Jesu død krever en gitt forutsetning og den får konsekvenser på et metafysisk plan som ikke like lett lar seg måles eller verifiseres gjennom historisk forskning. Historisk forskning kan argumentere og bevise at denne forståelsen har vært gjeldende i kirkehistorien gjennom å analysere menneskers tekster, forklaringer og vitnesbyrd, men den kan ikke bevise hvor vidt denne forståelsen av og tilnærmingen til Jesu død, som inneholder metafysiske konsepter om en helt eller delvis transcendent Gud, er sann og får ontologiske konsekvenser for skapningen. Sobrinov mener Jesu gjerning må kunne forsvares, begrunnes og bekreftes både i Skriften og gjennom historisk forskning, og dermed kan noen metafysiske klassisk-kristologiske aspekter ved forståelsen og forklaringen av Jesu person og gjerning bli utelatt.

Noll fastholder at utgangspunktet for kristologi og all teologi er Skriftens vitnesbyrd om Jesus, og at de oldkirkelige bekjennelsene i grunnen er sammendrag og presentasjon av bibelsk teologi og kristologi. Bibelens selv-vitnesbyrd virker dermed å være selve utgangspunktet, grunnlaget og rammene for teologi. Denne tilnærmingen gir i aller høyeste grad rom for klassiske, eller tradisjonelle, forståelser av Jesu person og gjerning, for ikke å si at den viderefører dem.

---

²⁵⁸ "... the doctrine of penal substitution is clearly taught within the pages of Scripture. It is not a tangential inference drawn from a few obscure texts, but a central emphasis of some foundational passages in both the Old and New Testaments." Steve Jeffery, Michael J. Ovey, og Andrew Sach, *Pierced for our transgressions: rediscovering the glory of penal substitution* (Wheaton, Ill: Crossway Books, 2007). 33.

3.3 Kilder

Jeg har allerede sagt en del om bruken og forståelsen av kildene til teologi hos Sobrino og Noll. Likevel vil jeg poengtere noe mer konkret om disse to teologene sin bruk og forståelse av kilder til teologi.

Ikke for å skape et skille, men for å belyse hvordan så ulike aspekter som både presens- og fortids-erfaringer samtidig kan opptre som kilder til teologi, vil jeg forklare det slik at teologiens kilder kan forstås til å bestå av to deler eller aspekter. Det ene aspektet omhandler hva som utgjør selve grunnlaget for teologi, og det andre aspektet omhandler hvordan teologi preges av andre faktorer; det som får rom til å prege teologi. Det første aspektet blir hva det er som utgjør kristen tro og lære; det man kan trekke teologi ut av. Det andre aspektet er de faktorene som preger hvordan vi generelt forstår, formulerer, formidler og fremfører noe som helst; det som styrer og farger hvordan man oppfatter og forstår selve grunnlaget for teologi. Det første aspektet virker å være med på å håndheve ortodoks teologi og det andre kontekstuell bevissthet. Begge disse aspektene kan ansees som kilder til teologi, fordi de er med på å danne teologiske uttrykk og tradisjoner. Disse to aspektene henger egentlig nøye sammen; de er avhengig av hverandre for at teologi ikke skal bli for subjektivt eller irrelevant, men jeg vil skille dem fra hverandre for å mer pragmatisk forstå noe om hvordan begge typer erfaringer samtidig kan forstås til å være teologiens kilder uten at det oppstår vanskelige spenninger og ubalanse. Det første aspektet virker å ønske og svare for “hva” det er som er selve grunnlaget for teologi, og det andre aspektet virker å ønske og svare for “hvordan” man gjør teologi.²⁵⁹ Jeg vil presentere et bilde, eller en sammenligning, for å forklare nærmere hva jeg mener med dette skillet mellom disse to aspektene. Du møter et menneske som er tørst. Da trenger vedkommende vann. Du som kan gjøre noe med denne tørsten har en rekke mulige tilnærminger til det hele. “Hva” du må gi vedkommende er opplagt, det er vann, men du står fritt til å finne fram ulike ting å drikke av; en mulighet eller valgfrihet som kan preges av dine preferanser og din forståelse av situasjonen. Du kan eksempelvis finne fram en kopp, et krus, et stort glass eller ett lite glass alt etter som du forstår og tolker situasjonen. Du kan også se an hvem det er som trenger vann, og konkludere med at du vil gi vedkommende en plastikk-kopp

---

²⁵⁹ Heretter vil jeg referere til disse aspektene som utgjør kildene til teologi med uttrykkene “hva-aspektet” og “hvordan-aspektet”.

i stedet for et porselens-krus. “Hvordan” dette vedkommende får i seg vannet, dette “hva”, blir med det preget av konteksten.

Sobrino virker ikke å gjøre et så tydelig skille mellom hva- og hvordan-aspektet, begge aspektene må kunne sies å gjøre seg gjeldende i hans teologi, men de virker å være noe sammenvevd. Sobrino, jamfør hans prefererte teologiske modell, vektlegger presenserfaringer som kilder til teologi; det som skjer i samtiden, i konteksten, i kultur, blant mennesker samt de religiøse erfaringer mennesker til stadighet kan gjøre seg. Presenserfaringer utgjør dermed dette hva-aspektet som kilde til teologi. Disse erfaringene vil variere fra kontekst til kontekst, og hva-aspektet ved teologiens kilder vil dermed også kunne variere. Derfor blir teologi tydelig preget av å være kontekstuellet betinget, til og med “før” man tar hvordan-aspektet med i betraktningen og lar dette aspektet prege teologien. Da blir implikasjonen den at det virker å være overflødig å snakke om at teologi må være kontekstuellet reflektert og vise kontekstuell bevissthet, fordi det å gjøre teologi er i seg selv så kontekstuellet betinget og bevisst at hvordan-aspektet er innbakt i hva-aspektet når det kommer til det å forstå, formulere, formidle og fremføre kristen tro og lære. Siden det er selve konteksten som skaper grunnlaget for teologi, hva-aspektet, og konteksten i aller høyeste grad må kunne ansees som kontekstuellet betinget, er grunnlaget for det å teologisere grunnleggende kontekstuellet. I denne sammenhengen blir religiøse erfaringer tydelig vektlagt som kilde til teologi, selv om Sobrino mener disse erfaringene ikke trenger å være så dypt religiøse eller rituelle, men heller ganske mellommenneskelige og hverdagslige. Når det gjelder hvilke erfaringer som er relevante som kilder til teologi virker Sobrino noe uklar. Dette åpner for at mange ulike erfaringer og opplevelser kan være kilder til teologi, noe som kan være med på å gjøre Sobrino sin forståelse av teologi noe bred, vag og uhåndterlig; den virker å mangle noe normerende. Da blir det viktig å forstå hvordan han forstår fortidserfaringene og hvordan han balanserer disse kildene opp imot presenserfaringene.

Skriften, i følge Sobrino, virker ikke å bli ansett som fortidserfaringer, i den forstand at det er en normativ tekst som beskriver erfaringer som i seg selv fungerer som hva-aspektet til teologi, men heller som normerende tekster som beskriver presenserfaringer fra fortiden. Hvis dette alene er forståelsen av Skriften, må Skriftens rolle, posisjon og autoritet på en eller annen måte forsvares om man i det hele tatt skal ta hensyn til Skriften når man skal gjøre teologi. Hvis Skriften bare ansees som enkelte utvalgte presenserfaringer fra fortiden, og hvis teologiens grunnlag er presenserfaringer, hva er så grunnen til at man lytter til Skriften når

man gjør teologi, eller hva er grunnen til at Skriften ikke stadig blir utvidet med flere og nyere presenserfaringer? Presenserfaringer er jo så å si en ferskvare. Sobrino sitt klareste svar virker å være knyttet til hans forståelse av den historiske Jesus; at han er den klareste og mest presise åpenbaringen av Gud og Guds vilje for og med skapningen. Dermed får fortellingene om den historiske Jesus en noe unik rolle og posisjon sammen med presenserfaringene i Sobrino sin forståelse av og tilnærming til teologi.

Noll derimot virker å opprettholde et klarere skille mellom hva- og hvordan-aspektet. For han er fortidserfaringene selve grunnlaget; selve hva-aspektet, for teologi. Dette er på grunn av at teologi forstås som det å forstå, formulere, formidle og fremføre det Gud har valgt å åpenbare om seg selv og sin vilje med, for og om skapningen; Skriften. Dermed vil hva-aspektet ved teologiens kilder i all hovedsak være Skriften. Noll inkluderer også trosbekjennelsene som grunnlag for teologi, men det er på grunn av at de ansees som konsise sammendrag av gudsåpenbaringen i Skriften. Samtidig åpner Noll for at åpenbaringen av Gud i Skriften skjedde i en gitt historisk kontekst og at teologi i dag skjer i en gitt historisk kontekst. Her kan forklaringen til Noll sin prefererte teologiske metode, oversettelsesmodellen, belyse hva dette vil si. Denne måten å gjøre teologi på forstår det slik at selve kjernen i budskapet i Skriften, er og forblir det samme, men at dette budskapet må oversettes, eller prosesseres slik at det gir best mulig mening, i og til en gitt kontekst. Da blir selve refleksjonen som skal få teologien til å bli kontekst-bevisst tydeligere en egen prosess ved det å gjøre teologi. Religiøse erfaringer fra samtiden virker dermed ikke å få være en del av hva-aspektet til teologiens kilder; de blir heller en del av hvordan-aspektet. Hva-aspektet fastholdes dermed som tolkning av skriftens tekster. Hvordan-aspektet er ikke like tydelig integrert, eller sammenvevd, med hva-aspektet hos Noll, slik som det er hos Sobrino, fordi det å gjøre teologi ikke er så grunnleggende kontekstuellet bevisst eller betinget, i seg selv, i følge en evangelikal forståelse av teologi, slik som det virker å være i frigjøringsteologien.

Grunnlaget for Noll sin oppdeling og Sobrino sin sammenføring av de to aspektene som kildene til teologi utgjør vil jeg poengtere, og argumentere for, at i stor grad ligger i deres respektive forståelser av Guds åpenbaring av seg selv. Forståelsen av gudsåpenbarelse og forståelsen av kildene til teologi, og da særlig hva-aspektet, er, slik jeg forstår det, nært forbundet med hverandre, fordi teologi handler om å ta utgangspunkt i, forklare og gi relevans til teologiens kilder; det Gud åpenbarer, eller har åpenbart, om seg selv. Teologenes syn på, og forståelse av, åpenbaring gir implikasjoner for hvordan disse teologene forstår, tilnærmer

seg og gjør bruk av kildene til teologi. Som jeg har vist til gjør Sobrino og Noll ulik bruk av kildene til teologi, selv om deres utgangspunkt, og konsentrasjon rundt det, virker å være nokså like; Jesu liv, død og oppstandelse. Ulik forståelse av Jesu person og gjerning vil nødvendigvis få implikasjoner for hvordan teologien blir utformet og hva den rommer, men ulik forståelse og balansering av aspektene som utgjør kildene til teologi vil også gi implikasjoner for hvordan teologien blir seende ut.

For Sobrino er den historiske konteksten der hvor Gud åpenbarer seg. For Noll er Skriften der hvor Gud har åpenbart seg samtidig som samtiden er der Gud åpenbarer seg selv. Samtiden, i og gjennom presenserfaringene, er nødvendigvis der hvor Gud nå kan åpenbare seg for de menneskene som er og lever nå, både om det skjer gjennom presenserfaringer eller fortidserfaringer; møtet med Gud, eller gudsåpenbarelsen blant mennesker, skjer i samtiden. Frigjøringssteologi legger vekt på at Gud aktivt og stadig åpenbares gjennom mennesker, samfunn og kultur, mens evangelikal teologi legger vekt på at Skriften er åpenbaringen av Gud, men at det er Den Hellige Ånd som i samtiden og gjennom presenserfaringer kan avsløre denne åpenbaringen.²⁶⁰ Da er ikke Guds hellige ånd en egen kilde til ytterligere kunnskap om kristen tro og lære, men den gjentar, avslører og overbeviser om den åpenbaringen som Skriften er.²⁶¹ Den konteksten man er en del av vil prege og definere ens forståelse, formulering, formidling og fremføring av teologi, slik vitenskap for øvrig argumenterer, men Noll mener klart at dette ikke skal få konsekvenser for selve budskapet teologien bringer og forkynner. Det er i samtiden, og i en gitt kontekst, at man møter og tar inn over seg Skriftens ord og budskap, og presenserfaringer vil dermed gjøre seg gjeldende når det kommer til hvordan man forstår og tilnærmer seg teologi, men Noll virker å mene dette kun skal få rom til å prege teologien; at det ikke kan få rom til å være en egen kilde til teologi, eller at de kan endre selve budskapet fortidserfaringene forkynner.

Hvis forståelsen av kildene og åpenbaring hadde blitt forstått likt hos de to teologene, hadde det vært nærliggende å tenke at de hadde sett mer likt på, og at de hadde hatt en mer lik tilnærming til og forståelse av, dette hva-aspektet ved kildene til teologi. Da hadde jo hva-aspektet befunnet seg på samme plass for både Sobrino og Noll i henhold til deres forståelse av åpenbaring. Hvis selve grunnlaget for teologi blir forstått likt hos to teologer vil naturlig nok deres teologier sammenfalle bedre enn om det ikke hadde det. Hvis to personer leter etter

---

²⁶⁰ Ford og Muers, *The modern theologians*. 610-611.

²⁶¹ Ibid. 610-611.

én gul kopp; den ene i overskapet og den andre i oppvaskmaskinen, vil begge kunne finne en gul kopp, men kan de finne den samme gule koppen? Hvis begge finner hver sin kopp når de lette på hver sitt sted, har de nødvendigvis ikke funnet den samme koppen. Er denne banale påstanden overførbart til noe så komplekst som teologi? Kan to teologer som leter på ulike steder finne og forkynne den samme Kristus?

3.4 Åpenbaring

I begrepet åpenbaring ligger det at Gud avslører noe ved seg selv som ikke menneskene kunne fått del i hadde det ikke vært for at Gud aktivt meddelte det.²⁶² Her gjør balanseringen av Guds transcensens og immanens seg gjeldende. Både hos Sobrino og Noll virker både Gud og kunnskap om Gud å bli forstått til å i utgangspunktet være transcendent og at Gud og kunnskap om han er bundet til Guds egne vilje til å aktivt åpenbare seg slik han selv måtte velge. Sobrino forstår det slik at Gud har valgt å handle og åpenbare seg i og gjennom skapningen, og særlig gjennom de fattige og undertrykte i historien. Dette fører til at åpenbaring av Gud virker å være noe dynamisk; noe som stadig skjer og utarter seg. Noll mener Gud har valgt å åpenbare seg i Skriften. Dermed virker Noll sin forståelse av åpenbaringen av Gud i mye større grad å være statisk. Skal disse teologene gjøre teologi, forklare og gi relevans til åpenbaringen av Gud, virker det som om at Sobrino vil peke på samtiden; mennesker, kultur og kontekst, fordi det er der Gud åpenbarer seg, mens Noll vil peke tilbake på Skriften, fordi det er der han mener Gud har åpenbart seg. For Sobrino er åpenbaringen pågående, mens Noll virker å anse åpenbaringen som noe ferdig, selv om Guds hellige ånd må avsløre åpenbaringen i samtiden. Åpenbaring kan sies å utgjøre hva-aspektet hos begge disse teologene sin forståelse av og tilnærming til det å forstå, formulere, formidle og fremføre kristen tro og lære, men Sobrino mener dette hva-aspektet ligger i presenserfaringer og Noll mener det ligger i fortidserfaringer. At Sobrino sin teologi er sammenfallende med Noll sin kristne tro og lære er i teorien mulig, men da vil de være like på ulikt grunnlag.

---

²⁶² Jfr. definisjon av åpenbaring i del II, kapittel 1.2.3 Fornuft.

Noll, i henhold til oversettelses-modellen, virker å mene at åpenbaringen i Skriften på en måte kan sies å være ferdig, tilstrekkelig og fullstendig. Sobrino virker å mene, i henhold til praksis-modellen, at den åpenbaringen som skjer i Skriften ikke er ferdig og at den både er utilstrekkelig og ufullstendig; den fortsetter i samtiden. Noll virker å mene at kultur og kontekst skal få prege teologien, men at den ikke kan være grunnlag; hva-aspekt, for teologi, fordi det ikke er der man finner åpenbaring av Gud som skal forklares og gis relevans. Sobrino derimot virker å mene at kultur og kontekst skal mer enn “bare” prege teologien. Det er grunnlag for, eller hva-aspekt, for teologi, fordi det er der man finner åpenbaring av Gud som skal forklares og gis relevans. Et viktig aspekt ved Sobrino sin forståelse av åpenbaring er at gudsåpenbaringen som skjer i den historiske Jesus først og fremst skal få rom til å lede og definere teologien i tillegg til presenserfaringene, mens Noll virker å mene Skriftens fremstilling av Jesus alene skal få lede og definere teologien.

3.5 Bibelsyn

Begge teologer virker å mene Gud er åpenbart i Jesus gjennom Skriften, men samtidig virker det som om de har en noe ulik forståelse av og tilnærming til vitnesbyrdet om Jesus i Skriften og forså vidt Skriften forøvrig.

Sobrino virker å mene Skriften er menneskers kontekstuelte betingede forklaringer av Gud og Guds vilje. Noll virker også å mene Skriften er kontekstuelte betinget, men likevel ser man at Skriften virker å bli noe tyngre vektlagt hos Noll enn hos Sobrino; den får en høyere og mer unik posisjon hos Noll, når det kommer til det å gjøre teologi. Dette må kunne sies å begrunnes i teologenes syn på og forståelse av kildene til teologi, og da særlig hva-aspektet ved teologiens kilder. Noll, i samsvar med evangelikal teologi, mener Gud har åpenbart seg i Skriften, og at Gud har og har hatt en unik rolle i Skriftens tilblivelse, innhold og budskap.²⁶³ Dette gir Skriften en klart autorativ og normerende rolle samt en høy anseelse og posisjon. Sobrino virker også å gi Skriften og dens budskap en normerende rolle, men ikke like høy og unik posisjon og rolle som det Noll gir Skriften, fordi han også tilskriver kultur og kontekst en så stor og grunnleggende rolle ved det å forstå, formulere, formidle og fremføre kristenhetens

---

²⁶³ David Ford, Mike Higton, og Simeon Zahl, red., *The modern theologians reader* (Chichester, West Sussex; Malden, MA: Wiley-Blackwell, 2012). 609-612.

lære og tro. Her kan man merke at et aspekt ved teologiens generelle utvikling er lettere å få øye på hos Sobrino enn hos Noll. Det at teologien har blitt mer antroposentrisk, i og med at teologi, enkelt sagt, i moderne tid i større grad forstås til å være menneskers forklaringer på Gud enn den objektive sannhet og lære om Gud, virker å være lettere å argumentere for hos Sobrino enn hos Noll. Sobrino virker å behandle vitnesbyrdene i Skriften som kontekstuelte betingede utviklede kristologiske uttrykk som er preget av menneskers forståelse av og tilnærming til Jesu person og gjerning. Noll gir også rom for at vitnesbyrdene i Skriften er kontekstuelte betinget, eller preget, men den evangelikale forståelsen av Skriften som Guds ord gjør at Skriften får et klart mer utpreget teosentrisk tyngdepunkt. Skriftens ord og budskap blir med det noe mer teosentrisk orientert enn at man kan si de kun er menneskers forståelse og forklaringer av Gud. Noe enkelt sagt virker Noll å mene Skriften er Guds ord, mens Sobrino virker å mene Skriften er menneskers ord om Gud. Noll vil dermed gi Skriften mye større autoritet, og en enda mer unik rolle, enn det Sobrino vil tillegge Skriften. Kort og noe kritisk sagt kan man si at det virker som om Noll er med på å styrke Skriftens troverdighet og autoritet, mens Sobrino kan forstås til heller å være med på å svekke Skriftens troverdighet og autoritet når det kommer til det å faktisk forholde seg til Skriften slik det står skrevet.

Hvorfor og hvordan evangelikal teologi kan forstå og behandle Skriften på en mer teosentrisk måte, og som Guds ord,²⁶⁴ trenger å begrunnes for at ikke også denne forståelsen av og tilnærmingen til teologi skal bli antroposentrisk. Er det mennesker og teologer som bestemmer at Skriften er Guds ord blir det jo likevel en antroposentrisk forståelse av Skriften. Da blir det viktig å se på den man kan kalle Skriftens selv-forståelse og selv-vitnesbyrd; det åpenbaringen selv åpenbarer om åpenbaringen. Man kan argumentere, ut ifra Skriften, for at Skriften utgir seg for å være Guds åpenbaring og ord,²⁶⁵ og da blir spørsmålet om man forstår og tilnærmer seg det slik, eller om man likevel forstår det slik at Skriften kan virke å utgi seg for å være det selv om det egentlig er menneskers ord om og forklaringer av Gud.

---

²⁶⁴ "If we accept, as Jesus did, that the words of the biblical authors are at the same time the words of God, then this will be absolutely decisive." Jeffery, Ovey, og Sach, *Pierced for our transgressions*.

²⁶⁵ Joh 1:1-3; Joh 1:14; Rom 1:1f; Rom 1:16; Gal 1:11f; Ef 3:3-7; 2. Tim 3:16.

3.6 Kriterier for ortodoks teologi

Ovenfor, i denne delen av oppgaven i kapittel 1.1 og 2.1, om Sobrino og Noll sin grunnholdning til teologi setter jeg, blant annet, deres forståelse av og tilnærming til teologi opp i mot Bevans sine kriterier for ortodoks teologi. Det er for å vise til at det å gjøre teologi generelt sett ikke kan gjøres til hva som helst, men at denne aktiviteten, eller disiplinen, har sitt tydelige sikte og sine klare rammer. Et aspekt ved min problemstilling spør hvordan to ulike teologiske retninger eller tradisjoner samtidig kan være normative for forståelse, formulering, formidling og fremføring av den kristne tro og lære, når de virker å være ulike. For å kunne behandle og analysere et teologisk uttrykk, må den kunne gjøre rede for å være nettopp dette; et teologisk uttrykk. Da må den opplagt følge visse gitte kriterier. Bevans sine kriterier for ortodoks teologi, kan virke å være et godt utgangspunkt for å analysere et teologisk uttrykk. Det virker som om mange kristne tradisjoner kan stille seg bak Bevans sine kriterier, de foreslår ikke å trosse noe som opplagt synes å bli forstått som kristen tro og lære. Disse kriteriene kan med det sies å ha en økumenisk karakter. Ett punkt man likevel kan ha imot disse kriteriene er at de kan oppfattes som noe vage. Som jeg har vist til kan både Sobrino og Noll sin tilnærming til og forståelse av teologi forsvares for å være ortodokse teologiske uttrykk, selv om de to teologiene virker å skille lag og gå i hver sin retning. Da er det spesielt ett punkt jeg tenker på; kriteriet om å være i tråd med det som kan oppfattes som kristen tro og tradisjon. Begge de to representerte teologiene konsentrerer seg på og om Jesus, hans liv, lære, person og gjerning, og begge de to teologiske uttrykkene blir formet og definert av teologenes kristologi. Noll kan forstås å være en representant av det som med en bred betegnelse kan kalles klassisk eller tradisjonell kristologi, mens Sobrino virker å representere en heller utradisjonell kristologisk forståelse av Jesu person og gjerning. Mitt hovedanliggende her er ikke først og fremst å avdekke om disse teologiske uttrykkene og tradisjonene er ortodokse, eller å argumentere for hvilken av de to teologiene som måtte mest konsistent argumenteres for å være uttrykk for ortodoks teologi med henblikk på Bevans sine kriterier, men å vise til at selv om teologien følger visse kriterier, og holder seg innenfor gitte rammer, er det likevel rom for mange ulike retninger og forståelser innenfor teologi. Både Sobrino og Noll sin tilnærming til kristen tro og lære, deres forståelse av hva teologi er og hva det skal være, kan forsvares for å være ortodoks teologi, men deres tilnærming til de ulike aspekter det å gjøre teologi består av gjør at deres teologiske uttrykk er ulike og at de tilhører ulike retninger og tradisjoner.

Hittil i analysen kan man se hvordan bruken av, og spenningen eller balanseringen mellom, teologiens ulike kilder og aspekter konkurrerer med og mot hverandre når en skal gjøre teologi. Presenserfaringer og fortidserfaringer må balanseres opp imot hverandre innad i en teologi, men når det gjelder Sobrino og Noll blir det tydelig at mange aspekter og implikasjoner ved Sobrino sin teologi kommer av det å være venstre-orientert, mens mange aspekter og implikasjoner ved Noll sin teologi kommer av det at han er høyre-orientert. Det er ikke bare ett og annet element ved deres teologi som heller den ene eller den andre retningen, men hele deres teologi virker klart å gå i hver sin retning. Det virker for begge at deres forståelse av Jesu person og gjerning er det aspektet som i aller høyeste grad styrer og definerer teologien, og ikke slik at deres tilnærming til og forståelse av teologi styrer og definerer deres forståelse av Jesus. Selv om begge teologiene er så konsentrert på og definert av Jesus, har teologene en såpass ulik tilnærming til og forståelse av Jesu person og gjerning at deres teologiske uttrykk og tradisjon virker å skilles og gå hver sin retning helt fra starten av; helt fra selve utgangspunktet av. Kort sagt virker Sobrino å ønske og forholde seg til den historiske Jesus, mens Noll virker å ønske og forholde seg til den bibelske Jesus.

4 Sobrino om Kristus

Den tilnærmingen til og forståelsen av at det er den historiske Jesus som skal være utgangspunktet for teologi, og at det er den historiske Jesus som skal forme og definere teologi, gir opplagt et helt sett med implikasjoner. Derfor vil jeg i denne delen av oppgaven se på hva det er Sobrino legger i uttrykket “den historiske Jesus” og se på hvilke konsekvenser dette utgangspunktet får for forståelsen av Jesu person og gjerning; hans liv, død og oppstandelse. Jeg vil også se på hvilke konsekvenser Sobrino sin forståelse av og tilnærming til Jesus får for hans forståelse av frelsen.

4.1 Forutsetning

Som nevnt teologiserer Sobrino ut ifra en spesifikk forutsetning og et fokus som kan kategoriseres med begrepet frigjøring. Denne forutsetningen virker Sobrino å få ved å ta presenserfaringene i betraktning og ved å sammenligne og se sammenhengen mellom sin egne historiske kontekst og bibelens historiske kontekst. Sobrino følger tydelig det Bevens vil kalle en skapnings-orientert tilnærming og holdning til teologi, kultur og kontekst; at skapningen er sakramental. I den historiske konteksten Sobrino står i trenges det til frigjøring fra politisk og økonomisk undertrykkelse og urettferdig balanserte maktforhold i samfunnet. Dette er noe Sobrino mener man kan se de i bibelens historiske kontekst også trenger til. Dermed blir det en kontinuitet gjennom historien mellom bibelens kontekst og den nåværende historiske konteksten. I begge kontekstene oppstår det undertrykkelse, og Gud som er på de undertryktes side og som har valgt å særlig åpenbare seg i slike situasjoner, griper inn og handler etter sin egen vilje i en slik kontekst. Livet, holdningene og budskapet til den historiske Jesus, som forståes som den klareste åpenbaringen av Gud, tar de svake, fattige og undertryktes side i kampen mot samfunnsmessige strukturer og kulturer som opprettholder et skille mellom rike og fattige. Dette fokuset er med på å gi teologien relevans og kontekstuell bevissthet. Målet og siktet med denne typen teologi blir dermed tydelig preget av forståelsen av og tilnærmingen til Jesus som den store frigjøreren.

4.2 Kriterier for hva som er den historiske Jesus

Begrepet “den historiske Jesus” er eldre enn Jon Sobrino, og bruken av begrepet bringer med seg en del forhåndsforståelse og assosiasjoner. Professor og teolog Alister E. McGrath poengterer at søken etter den historiske Jesus utviklet seg på 1700-tallet, i opplysningstiden og den rasjonelle tidsalder, og han beskriver det som en søken etter en mer troverdig og begripelig forståelse, eller utgave, av Jesu person og gjerning som var mer i tråd med tidens idealer om menneskenes evne til å oppnå sann kunnskap.²⁶⁶ McGrath beskriver at teologer ville gå bakenfor tradisjonelle forståelser og forklaringer og se bakenfor fortellingene i Det Nye Testamentet, for å finne en enklere og mer rasjonell versjon av Jesus.²⁶⁷ Søken etter den historiske Jesus kan deles inn i ulike epoker, og det blir mest nærliggende å relatere Sobrino til det McGrath kaller “den tredje søken etter den historiske Jesus”.²⁶⁸ Denne bevegelsen, eller søken, utviklet seg i og etter 1960-årene, og er flere uavhengige bidrag til arbeidet med å revaluere og understreke viktigheten av betydningen av den historiske Jesus og som forsker på og ønsker å fremstille en tilnærming til og forståelse av Jesus i sin egne historiske kontekst, og ikke så mye i modernitetens forståelse og premisser slik den første søken hadde en tendens til å gjøre.²⁶⁹ Det å gjøre teologi handler ikke i hovedsak om å sette seg inn i og forstå hva mennesker i nytestamentlig tid eventuelt måtte forstå. Det handler om å forstå, formulere, formidle og fremføre kristen tro og lære i en partikulær og nåværende historisk kontekst. Én ting er å forske på presenserfaringer fra fortiden og hvordan kristne i tidligere tider forsto og tilnærmet seg teologi, en annen ting er å gjøre teologi i dag. Men skal man gjøre teologi, og om teologi skal formes og defineres av Jesus, vil den grunnleggende forståelsen man har av Jesus gi grunnlag for å enten inkludere eller ekskludere enkelte aspekter ved forståelsen av Jesu person og gjerning og ved det å gjøre teologi generelt.

Sobrino selv setter opp to kriterier for å kunne si noe om den historiske Jesus sin person og gjerning. For det første kan man påstå det man med sikkerhet kan komme fram til ved eksegese. I tillegg må man ta hensyn til det man kan finne ut av ved hjelp av historisk forskning. De punkter om Jesu person og gjerning som kan bekreftes ved hjelp og både

---

²⁶⁶ Alister E. McGrath, *Christian theology: an introduction*, 25th Anniversary Sixth Edition (Chichester, West Sussex; Malden, MA: Wiley, Blackwell, 2017). 236.

²⁶⁷ Ibid. 236.

²⁶⁸ “The third quest for the historical Jesus” Ibid. 241.

²⁶⁹ Ibid. 241.

eksegese og historisk forskning blir da det Sobrino virker å legge som utgangspunkt for det å forstå og forklare Jesus og det å gjøre teologi.

4.3 Konsekvenser den historiske Jesus gir kristologi

I denne delen vil jeg analysere hva Sobrino forkynner om Jesus, hans person og gjerning.

4.3.1 Jesu person

Som tidligere nevnt, virker ikke spørsmålet om Jesu person å være særlig i fokus blant teologer som står i en frigjørings-teologisk tradisjon, fordi de blir oppfattet som for abstrakt og teoretisert og har for liten betydning for menneskers praktiske aspekt ved det å gjøre teologi. Jesu såkalte gudommelige natur virker å bli forstått som den tidligere kristenhetens forståelse av og forklaringer på Jesu person, uten at læren om Jesus som sant menneske og sann Gud virkelig er, eller beskriver, sannheten slik tilfellet virkelig er eller var. Ingen historisk forskning kan påvise eller bekrefte at Jesus var sann Gud, men at Jesus fra Nasaret har vært et historisk menneske finnes det historiske funn for å begrunne. Nettsiden forskning.no, blant annet, slår fast at det er sannsynlig at Jesus har levd, og at flere aspekter som skildres ellers i evangeliene virker historisk troverdige.²⁷⁰ Selv om Skriften kan sies å virke og være historisk troverdig, virker det som om at Skriften blir forstått som vitnesbyrd om menneskers forståelse av Jesus heller enn om de faktiske forhold. Dermed virker forståelsen av Jesus som et vanlig menneske å bli vektlagt hos Sobrino, dog Jesus blir forstått til å ha hatt et heller uvanlig, eller unikt, forhold til Gud i og med at Jesus blir sett på som den klareste åpenbaringen av Gud og Guds vilje med skapningen. Men siden Jesus ikke i seg selv blir forstått til å være Gud, eller at han innehar Guds substans eller natur, blir man nødt til å forklare Jesus i denne sammenhengen med en heller ikke-klassisk kristologisk modell som likevel ivaretar det aspektet at det ved Jesu person og gjerning skjer gudsåpenbarelse. Sobrino gir likevel med det Jesus en noe unik posisjon og betydning. Gudsåpenbaringen som tar plass

---

²⁷⁰ Kristian Sjøgren, «Hva er bevisene for at Jesus har levd?», overs. Lars Nygaard, 20. desember 2016, <https://forskning.no/religion-religionshistorie-spor-en-forsker/hva-er-bevisene-for-at-jesus-har-levd/376350>.

i og gjennom Jesu person virker å være symbolsk, eller meddelt av Gud, heller enn faktisk. Jesus avslører noe ved Gud, han er ikke Gud åpenbart. Hvor langt denne symbolikken strekker seg er Sobrino heller ikke tydelig på. Er det en faktisk Gud som åpenbares, eller er det kun en ideologi? Dette spørsmålet kan reises på grunn av det tette, immanente og analogiske forholdet Sobrino viser mellom skaperens og skapningens realitet. Her er Sobrino heller vag.²⁷¹

4.3.2 Jesu liv

Jesu liv ser ut for å virke åpenbaring av Gud og Guds vilje med og iblant skapningen. Jesu liv, hans holdninger og budskap, blir forstått som forkynnelse av Guds rike. Som også Sobrino nevner virker det som om Jesu virke blir forstått og summert som det å fremme Guds rike på jord. Det at Sobrino vektlegger det praktiske aspektet ved det å gjøre teologi, og det at han følger “praksis-modellen” for det å forstå, formulere, formidle og fremføre teologi, sammenfaller naturlig med de kristnes kall til å stå i arbeidet med det å fremme Guds rike på jord slik Jesus gjorde. Dette kan belyses med definisjonen av disiplinen praktisk teologi. Den sier at det å gjøre teologi handler om å delta “og muliggjøre sann og tro deltagelse i Guds forløsende handlinger i, til og for verden.”²⁷² Dermed blir det nærliggende å forstå Jesu liv og gjerning som et spesielt tilfelle av gudsåpenbaring samtidig som om at hans liv, holdninger, budskap og gjerninger kan bli forstått til å være særlige eksempler, eller forbilder, som er ment å etterleves. Med det sagt blir det naturlig å forklare Jesu liv og virke med den kristologiske modellen som sier at Kristus er et eksempel på et gudfryktig liv.²⁷³ Denne modellen sammenfaller også med forståelsen av Jesus som et vanlig menneske i seg selv, slik analysen viser til ovenfor. Det må nevnes at denne modellen ikke har noen tydelig grense for hvor vidt et annet menneske kan oppnå samme kvaliteter og gjerninger som Jesus, og det samme forholdet han hadde til Gud, men Sobrino virker å fastholde at Jesus har, og fortsetter å ha, en unik posisjon innenfor teologi fordi teologi skal formes og defineres av han. Derfor

---

²⁷¹ Dette er en problemstilling jeg i denne sammenheng ikke har anledning til å utdype og analysere, men jeg vil fortsette analysen med forståelsen av at Sobrino sikter til en faktisk gud, eller det som i alle fall kan beskrives som og argumenteres for å være Gud.

²⁷² “Practical Theology is critical, theological reflection on the practices of the Church as they interact with the practices of the world, with a view to ensuring and enabling faithful participation in God’s redemptive practices in, to and for the world.” Swinton og Mowatt, *Practical Theology and Qualitative Research*. 7.

²⁷³ Se del II kapittel 2.1.6 Kristus som eksempelet på et gudfryktig liv.

virker det ikke som om Sobrino mener andre mennesker kan oppnå helt de samme kvaliteter og den samme posisjon som Jesus, selv om Jesu liv, handlinger og holdninger skal etterlignes og etterleves.

4.3.3 Jesu død

Jesu død ønsker Sobrino å se på som en konsekvens av Jesu liv, holdninger, ytringer og gjerninger. Det at Jesus var engasjert i samfunnsmessige konflikter og strukturer gjør at han oppfattes som politisk engasjert, og Sobrino poengterer at Jesus fikk en politisk dødsstraff og ikke en religiøs straff.²⁷⁴ Sobrino forstår det slik at Jesus ble “lydig til døden – ja, døden på korset”,²⁷⁵ for å fremme Guds rike på jord. Dette svekker forståelsen av Jesu kors-død som Guds vilje og plan for å frembringe grunnlag for en stedfortredende godtgjørelse for menneskenes overtredelser overfor Gud, en forståelse som gjerne forbindes med klassisk kristologi og soteriologi. Jesu død, som tilfeldigvis var korsfestelse på grunn av den historiske og politiske konteksten Jesus levde i, blir dermed også, som hans liv og gjerning ellers, et eksempel til etterfølgelse ved det å stå opp for Guds rike og ta konsekvensene av det.²⁷⁶ Forståelsen av Jesu død i seg selv kan ikke romme noe metafysisk som frembringer en ny tilværelse som får metafysiske ontologiske konsekvenser for mennesker, når utgangspunktet og rammene for kristologi er den historiske Jesus. Om Jesu død på korset er en konsekvens av hvordan han levde sitt liv, kan ikke forståelsen av hans død romme tanken om at det er Gud som griper inn i historien og sørger for at Jesu død går for seg slik som det gjorde for å frembringe frelsesgrunnlag gjennom en straffesubstitusjon for resten av menneskene. For Noll virker det i større grad å bli forstått slik at Gud leder Jesus fram til korset; hans død, og hans oppstandelse, men Sobrino virker å forstå det slik at Jesu liv, og de valgene han tok, framprovoserte politiske og religiøse ledere til å ta affære. Jesu kors-død blir dermed en ren konsekvens av Jesu liv og gjennomføring av det å ta de konsekvensene det måtte få. Dette er et ytterligere aspekt som må kunne sies å bryte med en mer klassisk forståelse av Jesu død på korset, fordi en klassisk kristologi gjerne forstår korsdøden som Guds plan og styrelse for å

---

²⁷⁴ “... he suffered the punishment imposed on political agitators (crucifixion) rather than the punishment dealt out to blasphemers (stoning).” Sobrino, *Christology at the Crossroads*. 211.

²⁷⁵ Fil 2:8.

²⁷⁶ Sobrino, *Christology at the Crossroads*. 202, 216.

frembringe en godtgjørelse og et forsoningsgrunnlag. Sobrino kan også snakke om Guds forsoningsgrunnlag som oppstår ved kors-døden, men da virker det heller å være snakk om at Gud gjør bruk av denne konsekvensen ved Jesu liv og virke, enn at Jesu død på korset i seg selv var Guds plan og styrelse. Sobrino virker å forstå det slik at Gud er på korset med Jesus og lider døden med Jesus, ikke på en slik måte at Gud faktisk dør, for det er sønnen som dør, men Gud lider med Jesus sønnens død.²⁷⁷ På Jesu kors var Gud faktisk tilstede for menneskene, i en type historisk tilstedeværende solidaritet for dem, samtidig som han var fraværende for Jesus.²⁷⁸ Dermed blir Jesu død forstått som konsekvensen av hans liv, holdninger og gjerninger, og at han tok konsekvensen av å stå for det han mente og gjorde, og oppstandelsen blir Guds oppfylte løfte om at Gud er på den undertryktes side; at Gud har omsorg og kjærlighet og som står ved den som måtte lide urett som jo Jesu lidelser og korsdød er et eksempel på.²⁷⁹

4.3.4 Jesu oppstandelse

Gjennom analysen hittil blir det tydelig at den historiske Jesus virker å gi visse begrensninger til forståelsen av Jesu person og gjerning sammenlignet med den bibelske og mer tradisjonelle Jesus. Det at den historiske Jesus er Sobrino sitt utgangspunkt, i tillegg til hans antroposentriske tilnærming til og forståelse av Skriften, og hans moderne, eller utviklede, forståelse av teologi, gir tydelige implikasjoner for hans forståelse av Jesu person og gjerning samt Jesu rolle og funksjon når det kommer til det å gjøre teologi. I redegjørelses-delen har jeg ikke nevnt noe særlig konkret om Sobrino sin forståelse av og tilnærming til Jesu oppstandelse, derfor vil jeg i denne delen kort presentere en del materiale om dette emnet i tillegg til å analysere det.

Sobrino forstår vitnesbyrdet om Jesu oppstandelse, slik som alle andre aspekter ved Jesu person og gjerning, som åpenbaring av Gud, selv om det ikke nødvendigvis skjedde slik det er beskrevet.²⁸⁰ Han mener likevel at man må prøve på å tilnærme seg og forstå hendelsen slik

---

²⁷⁷ Ibid. 225-226.

²⁷⁸ Ibid. 225.

²⁷⁹ Ibid. 226.

²⁸⁰ Ibid. 252.

den presenterer seg, uten å på forhånd tro man vet noe om Gud slik at man møter disse hendelsene og aspektene ved Jesu person og gjerning med et sett forutsetninger som farger og leder vår forståelse av dem.²⁸¹ Sobrino gjør en del innsats for å argumentere for en hermeneutikk som gjør at man kan forstå Jesu oppstandelse som en historisk hendelse. Sobrino lander dermed, noe enkelt sagt, på det å forstå den historiske fremtiden som noe som skal skje; som et løfte.²⁸² Jesu oppstandelse, som en historisk hendelse, virker dermed å bli forstått som et Guds løfte om hva som vil skje.²⁸³ Selve oppstandelsen hører fremtiden til; det er en uferdig realitet.²⁸⁴ Jesu oppstandelse virker å ikke kunne betraktes som historisk på en slik måte at det er noe som faktisk har skjedd, fordi det er en umulighet å historisk undersøke og verifisere det som en hendelse som har skjedd.²⁸⁵

Sobrino virker også å ønske og sammenligne det å søke og forstå Jesu oppstandelse med det å gjøre teologi, det er noe man stadig må søke å forstå, formulere og formidle i en gitt kontekst.²⁸⁶ Igjen ser man en klar tendens til å forstå Skriften som menneskers forståelser av og forklaringer på Jesus og ikke skildringer av virkeligheten og hendelsene slik det nødvendigvis historisk og konkret skjedde.

4.3.5 Jesu frelse

Som nevnt ovenfor, i del II om teori, er det to ulike hovedretninger, eller tilnærminger, når det gjelder frelsen og hvordan den henger sammen med Jesu person og gjerning. Den ene retningen mener Jesus er selve frelsen, den andre retningen mener Jesus viser, eller eksemplifiserer, hvordan frelse oppnås. I denne delen vil jeg analysere frelsen Jesus kan sies å frembringe.

I henhold til analysen av Sobrino sin forståelse av Jesu person og gjerning peker Sobrino sin forståelse av frelsen mot retning nummer to; at Jesus viser vei til frelse. Her er det verd å

---

²⁸¹ Ibid. 252.

²⁸² Ibid. 251-252.

²⁸³ Ibid. 252.

²⁸⁴ Ibid. 252.

²⁸⁵ Ibid. 252.

²⁸⁶ Ibid. 257.

nevne de tre ulike grunnholdninger man kan innta når det gjelder forståelsen av sin egen tro og tilnærmingen til andre overbevisninger. Avhengig av hvilken holdning man har vil man forstå akkurat hvor unik Jesus er noe ulikt. Hvor vidt man forstår Jesus som veien til frelsen, én vei til frelse eller én vei til frelsen vil være styrt av om man henholdsvis har en ekskluderende,²⁸⁷ inkluderende²⁸⁸ eller pluralistisk²⁸⁹ holdning overfor andre religioner og trosoverbevisninger. Sobrino åpner ikke spesifikt for at andre religioner og overbevisninger kan være kilder til teologi, selv om kontekst og kultur er det, og i tillegg mener han all teologi skal formes og defineres av den historiske Jesus. Dermed virker det klart at også frelsen blir forbundet med og definert av Jesus. Derfor heller Sobrino sin holdning overfor andre overbevisninger mot en ekskluderende, eller eksklusiv, holdning, men i følge Sobrino sin kristologi som tilsier at Jesus er et menneske som eksemplifiserer et gudfryktig liv, er det nærliggende å forstå det slik at Jesus ikke er frelsen, men viser veien til frelsen. Jesu person og gjerning blir ikke forstått til å frembringe en godtgjørelse som skal veie opp for menneskenes overtredelser overfor Gud, og hans død blir ikke forstått som en stedfortredende død som gjør at mennesker kan gå fri. Hans liv og gjerning blir forstått som arbeid med å fremme Guds rike på jord, som setter et eksempel som mennesker er kalt til å etterleve. Dermed kan ikke Jesus være frelsen, eller grunnlaget for frelse, i seg selv, men heller en som *viser* veien til frelsen. Forståelsen Sobrino viser av Jesus, teologi og frelsen, kan være uttrykk for en type gjerningsrettferdighet,²⁹⁰ fordi hvert enkelt menneske er selv kalt til å prestere i det å fremme Guds rike her på jord og fordi Jesus ikke blir forstått til å tilveiebringe en frelsende godtgjørelse som menneskene kan skjenkes og benådes ved. Dette er også et aspekt som virker klart å bryte med Noll sin mer tradisjonelle forståelse av hvordan frelsen tilegnes. Noll, som vi skal se, virker å mene at frelsen og rettferdiggjørelsen tilegnes menneskene uten deres egne gjerninger og prestasjoner.²⁹¹

Så er også et relevant spørsmål å stille hva Sobrino, og frigjøringsteologien for øvrig, mener frelsen er. Sobrino selv mener også det kan være naturlig å spørre om frigjøringsteologi er

---

²⁸⁷ Som enkelt sagt går ut på at sin egen tro og overbevisning er den sanne, de andre er falske; at man ekskluderer de andre. David Cheetham, Douglas Pratt, og David Thomas, red., *Understanding interreligious relations*, 1st ed (Oxford: Oxford University Press, 2013). 139-141.

²⁸⁸ Som enkelt sagt går ut på at sin egen tro og overbevisning er den sanne, men at de andre også kan inneholde sannheter; at man inkluderer de andre. Ibid. 141-143.

²⁸⁹ Som enkelt sagt går ut på at alles tro og overbevisning er sanne, at de er ulike sider av samme sak. Ibid. 143-145.

²⁹⁰ Frelse ved egen kraft jfr. del II kapittel 2.2 Kristologi.

²⁹¹ Frelse ved gudommelig hjelp jfr. del II kapittel 2.2 Kristologi.

mest opptatt av Kristus eller frigjøring.²⁹² Sobrino virker ikke å gi et tydelig svar på dette, men en ting som virker tydelig er at frigjøring, frelse og Jesus Kristus er tett forbundet med hverandre og med det å fremme Guds rike på jord her og nå.

---

²⁹² Sobrino, *Christology at the Crossroads*. 36.

5 Noll om Kristus

Noll fremmer synet om at det er den bibelske Jesus som må være utgangspunktet til teologi, og at det er den bibelske Jesus som skal forme og definere teologi. Denne forståelsen av og tilnærmingen til kristologi og teologi får utslag i hvordan man forstår, formulerer, formidler og fremfører teologi. Jeg vil se på hvordan Noll sin forståelse av og tilnærming til Jesus får konsekvenser for hans forståelse av Jesu person, hans liv, død og oppstandelse, hans forståelse av frelsen i den kristne tro og hvordan frelsen er forbundet med Jesus.

5.1 Forutsetning

Noll forstår Jesus som frelseren, og at denne forhåndsforståelsen av Jesus preger det å gjøre teologi i det Noll går til teologiens kilder for å forstå, formulere, formidle og fremføre kristen tro og lære. Noll har en tydelig preget forløsningsorientert tilnærming til teologi. Teologiens grunnlag, eller hva-aspekt, virker Noll å klart mene at ligger i fortidserfaringer; Skriften. Dermed har Noll en tydelig systematisk-teologisk tilnærming til både kristologi og teologi. Systematisk teologi virker dermed å bli sterkere vektlagt hos Noll enn hos Sobrino som også inkluderer kontekst og kultur som hva-aspekt. Noll virker å forstå det slik at all skapningen behøver forløsning og frelse, og at all skapningen er berørt av Jesu person og gjerning enten man tar stilling til det, og er det bevisst, eller om man ikke er det bevist og dermed ikke tar stilling til hva man tror og tenker om Jesu person og gjerning. Menneskers posisjon overfor Gud, menneskenes behov for forsoning og frelse, og grunnlaget for denne frelsen, og hvordan menneskene får del i den, virker Noll og mene er åpenbart i Skriften. Slik Sobrino i samfunn og kontekst finner grunnlag for at mennesker og kulturer trenger til det frigjøreren Jesus er og åpenbarer, finner Noll grunnlag i Skriften for at mennesker trenger til det frelseren Jesus er og åpenbarer. Denne forståelsen av Skriftens budskap er med på å gi evangelikal teologi relevans for all skapningen, uten at teologien trenger å adressere partikulære historiske, eller kontekstuelle, konflikter og aspekter. Skriften blir da en åpenbaring av hvordan Gud har tatt hånd om menneskenes universale problem med å tilveiebringe en universal løsning.²⁹³ Dette

---

²⁹³ Joh 3:16f; Matt 20:28; 1Tim 2:5f.

budskapet som er åpenbart i Skriften virker å være noe alt og alle trenger til, selv om Skriften og det å gjøre teologi måtte være kontekstuellet preget. Målet og siktet med denne typen teologi blir dermed tydelig preget av forståelsen av og tilnærmingen til Jesus som den store frelseren.

5.2 Kriterier for hva som er den bibelske Jesus

Systematisk teologi virker å være en disiplin som kan sies å skape, eller tilveiebringe, teologiens kilder, uten at modernitetens kritikk og hermeneutiske prinsipper får lov til å prege åpenbaringsbudskapet slik den er formulert i Skriften. Da blir naturlig nok det som står i Skriften om Jesus kriterier for hvordan man skal tilnærme seg og forstå Jesus når det gjelder kristologi. Noll gjør også bruk av de oldkirkelige økumeniske bekjennelsene som kriterier for, eller forklaringer på, Jesu person og gjerning. I sin bok gjør han spesifikt bruk av den Apostoliske og den Nikenske trosbekjennelsen samt den khalkedonske bekjennelsen,²⁹⁴ noe som er typisk tradisjonell kristologi.²⁹⁵ Det at disse bekjennelsene også inkluderes og forstås som kriterier til og forklaringer av Jesus virker å være begrunnet i at disse forstås som presise sammendrag av det Skriften sier noe om, blant annet, Jesu person og gjerning. På grunn av Skriftens rolle og autoritet, virker holdningen til Skriftens budskap å være at man skal forholde seg til det slik det faktisk står i Skriften. Derfor virker Noll å ikke være med på søken etter den historiske Jesus ved å gå bakenfor Skriftens fortellinger og forklaringer for å finne en mer troverdig og begripelig utgave av Jesus. Skriften virker ikke å bli forstått som menneskers forklaringer av Gud, men Guds åpenbaring slik han har villet den. Noe kritisk sagt blir, i følge Noll, teologiens oppgave dermed, med utgangspunkt i Skriftens fortellinger og beskrivelser av Jesus, å forstå, formulere, formidle og fremføre det Skriften faktisk sier, mens Sobrino mener det handler om å forstå, formulere, formidle og fremføre det Skriften eventuelt måtte mene med det den sier.

Enkelt sagt kan det sies at Noll mener at kun eksegesi, og ikke i tillegg historisk forskning på en slik måte Sobrino virker å mene, skal være grunnlaget for kristologi. Evangelikal kristendomsforståelse for øvrig virker i tillegg å mene at kristologi samtidig er og skal være kontekstuellet bevisst, og slik gi rom for at historie og kontekst påvirker forståelsen,

²⁹⁴ Noll, *Jesus Christ and the Life of the Mind*. 11-22.

²⁹⁵ Jfr. del II kapittel 2.2 Klassisk kristologi.

formuleringen, formidlingen og fremførelsen av den kristne tro og lære. Likevel virker Noll å fremme synet om å forholde seg objektivt til tekstene Skriften utgjør, uten å gå særlig inn på hvordan en teolog eller ekseget får tekstene farget av sin egen kultur og kontekst; et aspekt som en moderne forståelse av og tilnærming til teologi særlig virker å vektlegge som viktig. Dette punktet kan særlig være kritikkverdig i en modernistisk kontekst og forståelse av hermeneutikk. Likevel forklarer Noll sine hermeneutiske prinsipp; om at tekstene som utgjør Skriften er Guds åpenbaring og at Guds ånd avslører og rettleder forståelsen av tekstene, men disse prinsippene kan oppfattes som noe enkle og vage fordi de ikke direkte forklarer særlig noe om hvordan samtidskonteksten påvirker forståelsen av tekstene; noe en moderne forståelse av hermeneutikk virker å kreve.

5.3 Konsekvenser den bibelske Jesus gir kristologi

I denne delen vil jeg analysere mer i detalj hva Noll forkynner om Jesu person og hans gjerning.

5.3.1 Jesu person

Jesus Kristus forstås som sann Gud og sant menneske, eller at han er fullt og helt Gud samtidig som han er fullt og helt menneske, i samsvar med den khalkedonske definisjonen. Jesus Kristus er dermed menneske samtidig som han er Gud. Noll siterer Skriften for å begrunne at Jesus er Skaperen, et attributt som tilhører Gud,²⁹⁶ samtidig som han argumenterer for at Jesus er et menneske.²⁹⁷ Denne tilnærmingen til og forståelsen av Jesus virker også å være styrt av forståelsen av Jesus som frelseren; Guds frelse for og av menneskene. Etter Noll sin forståelse, som han deler med tradisjonell kristologi, må Jesus være både Gud og menneske for å kunne bringe frelse, og for å gjøre forlikelse og forsoning mellom menneskene og Gud.²⁹⁸ Dermed er det klart at Noll forstår og tilnærmer seg Jesus

---

²⁹⁶ Noll, *Jesus Christ and the Life of the Mind*. 24.

²⁹⁷ Ibid. 33-34 og Jfr. den khalkedonske trosbekjennelsen.

²⁹⁸ Ibid. 132.

grunnleggende ulikt Sobrino, og Noll forholder seg også til vitnesbyrdene om Jesus fra Skriften på en grunnleggende ulik måte enn det Sobrino virker å gjøre. Hvis man skal forklare Noll sin forståelse av Jesu person, med en av de kristologiske modellene som er presentert i teori-delen, må Jesus Kristus forklares med en modell som tillater at mennesket Jesus faktisk har del i Guds natur eller substans; at Jesus er Gud i seg selv, og ikke bare at han har fått meddelt en porsjon av Guds natur eller ånd. Dermed blir de kristologiske modellene “Guds naturs tilstedeværelse i Kristus”, “Kristus som mellommann mellom Gud og menneskene” og “Gudsåpenbaring i Kristus” relevante modeller for å forstå og forklare Jesu person.

5.3.2 Jesu liv

Jesu liv blir også preget av grunnforståelsen av Jesus som frelseren og det at menneskene trenger til frelse. Noll går ikke selv særlig i detalj om hvordan han forstår Jesu liv, men en klassisk kristologisk forståelse av og tilnærming til Jesus er det klart at han har, og hans forståelse av Jesus skal forme og definere teologi. Implikasjonen av dette, slik det også viser seg i evangelikal teologi for øvrig, er at Jesu liv, død og oppstandelse skjedde for å tilveiebringe menneskenes frelse og en forlikelse mellom menneskene og Gud. Nå har jeg i grunn sagt noe ved alle de ulike aspektene resten av analysen har til sikte å ta for seg, men jeg vil likevel si noe mer om hvert punkt, slik at hvert aspekt ved Jesu person og gjerning i analysen av de to teologiske uttrykkene enklere kan sammenlignes med hverandre.

Jesu liv skulle, i følge Skriftens vitnesbyrd, vise og overbevise at Jesus var den Messias og frelseren som skulle komme. Jesus sa selv at Moses, profetene, salmene og alle Skriftene forøvrig sier noe om han selv,²⁹⁹ og videre sa han at “Messias måtte lide og oppstå fra de døde tredje dag, og at i hans navn skulle omvendelse og syndenes forlatelse forkynnes for alle folkeslag, fra Jerusalem av.”³⁰⁰ Og om siktet og målet med Johannes sitt vitnesbyrd om Jesus står det følgende:

---

²⁹⁹ Luk 24:25-27;44.

³⁰⁰ Luk 24:46f.

“Også mange andre tegn gjorde Jesus for disiplenes øyne, tegn som ikke er skrevet i denne boken. Men disse er skrevet for at dere skal tro at Jesus er Messias, Guds Sønn, og for at dere ved troen skal ha liv i hans navn.”³⁰¹

Jesu liv får dermed retning og mål, og mange aspekter ved hans liv kan nevnes, men i det store og hele virker det som om Jesu liv leder frem mot korset som virker å være Jesu viktigste og største gjerning; hans stedfortredende død.

5.3.3 Jesu død

Jesu stedfortredende død, som det som frembringer frelsesgrunnen, virker å være det aspektet ved Noll sin forståelse av kristologi som gir de største implikasjonene for det å forstå, formulere, formidle og fremføre kristen tro og lære. Det er ikke meningen å si andre aspekter ved forståelsen av Jesu person og gjerning ikke er viktig eller avgjørende, eller at de andre aspektene ikke henger nøye sammen med, for ikke å si uopløselig sammen med, dette aspektet. Det er Jesu død som særlig blir forstått som selve soningen, eller godtgjørelsen, som gjør at menneskene kan bli forsonet med Gud. Kors-døden virker da i større og tydeligere grad å bli forstått som en del av Guds allmektige plan og vilje; det blir sett på som en del av noe større enn en konsekvens av Jesu liv, holdninger og ytringer slik Sobrino klart virker å forstå Jesu død. Noll fremholder den Nikenske trosbekjennelsen som sier følgende:

“Jeg tror på ... én Herre, Jesus Kristus ... sann Gud av sann Gud ... Han som alt er skapt ved, som for oss mennesker og for vår frelses skyld steg ned fra himmelen, og ved Den Hellige Ånd ble kjødt av jomfru Maria og ble menneske, som også ble korsfestet for oss under Pontius Pilatus, led og ble begravet”.³⁰²

Denne bekjennelsen sier klart at Jesus er Gud, at han steg ned fra himmelen og ble menneske for vår frelses skyld, at han led og døde på korset og at han ble begravet for oss mennesker. I Steve Jeffery, Michael Ovey og Andrew Sach sin bok, om det at Jesus tar straffen i vårt sted, poengteres det at læren om straffesubstitusjon har gjennom hele kristenhetens tid vært et sentralt aspekt ved den kristne troen og at det virker å være et grunnleggende element ved

---

³⁰¹ Joh 20:30f.

³⁰² Jens Olav Mæland, red., *Konkordieboken: den evangelisk-lutherske kirkes bekjennelsesskrifter: ny norsk oversettelse* (Oslo: Lunde Forlag, 2000). 18.

Guds plan for verden.³⁰³ I tillegg beskrives læren om straffesubstitusjon som godt forankret i Skriften og helt sentral i flere skildringer av Jesu død.³⁰⁴

5.3.4 Jesu oppstandelse

Videre sier den Nikenske trosbekjennelsen følgende om oppstandelsen:

“[Jesus] sto opp tredje dag etter skriftene og fór opp til himmelen, sitter ved Faderens høyre hånd og skal komme igjen i herlighet for å dømme levende og døde, Han hvis rike skal være uten ende.”³⁰⁵

Denne bekjennelsen sammenfaller godt med andre ledd av den Apostoliske trosbekjennelsen, om Jesus Kristus, som Noll også trekker frem som en grunnleggende kilde for å forstå det grunnleggende ved den kristne tro og lære. Jesus døde faktisk og han stod faktisk opp igjen; det skjedde slik Skriften vitner om det. Dette er noe Skriften og trosbekjennelsene klart og tydelig vitner om, og Noll virker å forholde seg til disse vitnesbyrdene som skildringer av det som konkret har skjedd, mens Sobrino virker heller å forholde seg til disse vitnesbyrdene som menneskers begrensede og kontekstuelte betingende forståelser av det som har skjedd. Noll virker å mene Jesus Kristus konkret og historisk³⁰⁶ oppsto legemlig fra de døde, på grunnlag av Skriftens vitnesbyrd og autoritet, mens Sobrino virker å mene, på grunnlag av sin søken etter og forståelse av den historiske Jesus, at Jesus ble forstått og forkynt av de første kristne til å ha oppstått selv om han konkret og historisk ikke har oppstått igjen på en slik måte vitnesbyrdene fra Skriften vitner om.

Igjen virker det som om Sobrino sin forståelse av og tilnærming til den historiske Jesus setter noen begrensninger for Jesu person og gjerning. Noll virker i større grad å godta de

³⁰³ Jeffery, Ovey, og Sach, *Pierced for our transgressions*. 203.

³⁰⁴ Ibid. 202.

³⁰⁵ Jens Olav Mæland, red., *Konkordieboken: den evangelisk-lutherske kirkes bekjennelsesskrifter: ny norsk oversettelse* (Oslo: Lunde Forlag, 2000). 18.

³⁰⁶ Historisk; noe som har skjedd eller funnet sted, ikke historisk i så måte som Sobrino mener; et fremtidig løfte om noe som skal inntreffe.

overnaturlige³⁰⁷ vitnesbyrdene som skildringer av de faktiske forhold på grunnlag av hans forståelse av og tilnærming til Skriften.

5.3.5 Jesu frelse

Når det gjelder forståelsen av frelsen, og hvordan den henger sammen med Jesu person og gjerning, følger Noll en annen forståelse enn Sobrino. Noll må sies å tydelig vektlegge forståelsen av at Jesus Kristus er selve frelsen, og ikke at han kun viser veien til frelse. Derfor heller Noll sin holdning overfor andre religioner og overbevisninger også tydelig mot en ekskluderende holdning. Dette kan tydelig underbygges med den evangelikale teologis to grunnprinsipper som kan sies å videreføres fra reformasjonstiden; Skriften alene og Kristus alene. På grunn av Noll sin forståelse av Skriftens unike rolle, budskap, posisjon og autoritet blir Skriften alene og Kristus alene Guds unike åpenbarelse, sannhet, vilje og frelse. En kristologisk modell som underbygger denne forståelsen av Jesu person og gjerning, som også gir Jesus en helt avgjørende og definerende rolle når det kommer til frelsen, og dermed virker å sammenfalle med Noll sin forståelse av og tilnærming til frelsen, er modellen “Kristus som mellommann mellom Gud og menneskeheten”.³⁰⁸ Ved denne forklaringsmodellen blir Jesus forstått som Gud og menneske og som en helt unik åpenbarelse av Gud og frelsen. Jesu person og gjerning blir forstått til å tilveiebringe en stedfortredende godtgjørelse på vegne av menneskenes misgjerninger og overtredelser overfor Gud. Ikke for å si at Jesus gir mennesker et eksempel til etterfølgelse når det gjelder et liv i gudsfrykt, men Noll gir Jesu person og gjerning en helt unik posisjon og betydning som helt innlysende ingen mennesker kan oppnå eller etterleve. I følge Noll må Jesus kunne sies å være mer enn en som viser veien, eller én vei, til frelsen. Jesus Kristus *er* frelsen.

Hva frelsen er, eller hva den gjør, forklarer ikke Noll særlig i detalj i sin bok, men evangelikal teologi for øvrig gir et mer utfyllende svar på det. Frelsen består i at menneskene blir frelst,

---

³⁰⁷ Her er det mulig å diskutere om “overnaturlige” er et dekkende begrep, kanskje hadde det vært bedre og skrevet uvanlige; “... å godta de *uvanlige* vitnesbyrdene ...”. Jeg mener her hendelser som kan virke overnaturlige da de virker å gå ut over det vi vanligvis erfarer og forstår, men Guds allmakt og natur tatt med i betraktningen må sies å heller utvide vår virkelighetsforståelse enn å være overnaturlige, fordi både Gud og disse hendelsene er en del av den samme historien, naturen og virkeligheten.

³⁰⁸ Se del II teori kapittel 2.1.2 Kristus som mellommann mellom Gud og menneskeheten.

eller berget, fra sine synder,³⁰⁹ og dette er også et aspekt ved kristen tro og lære som eksempelvis oppsummeres i den Nikenske trosbekjennelsen når den sier at Jesus Kristus “for oss mennesker og for vår frelses skyld steg ned fra himmelen, og ... som også ble korsfestet for oss under Pontius Pilatus, led og ble begravet”.³¹⁰ Videre er menneskenes tilegnelse av denne frelsen av en mer uforskyldt og nådig karakter enn det Sobrino gir uttrykk for. Evangelikal teologi forstår det slik at Jesus har gjort det som skal til for å frelse menneskene, og da er det ikke lenger menneskene som skal ha gjerninger og prestere noe for å tilveiebringe eller utrette frelse; det har Jesus gjort og ferdigstilt.

Frelsen, i følge Noll, er ikke like sterkt forbundet med det å fremme Guds rike i samtiden som hos Sobrino. Den virker å henge uopløselig sammen med Jesus Kristus; hans liv, død og oppstandelse slik som Skriften vitner om det.

---

³⁰⁹ Jfr. del III Redegjørelse kapittel 2 Evangelikal teologi.

³¹⁰ Jens Olav Mæland, red., *Konkordieboken: den evangelisk-lutherske kirkes bekjennelsesskrifter: ny norsk oversettelse* (Oslo: Lunde Forlag, 2000). 18.

Del V Avslutning

I denne delen vil jeg kort oppsummere oppgaven, om hvordan Jon Sobrino og Mark Noll sin forståelse av og tilnærming til teologi gir implikasjoner for deres forståelse av Jesu person og gjerning, før jeg vil konkludere hvor vidt jeg mener den Kristus som Sobrino forkynner er forenelig med den Kristus som Noll forkynner.

1 Oppsummering

Teologi er komplekst; det er sammensatt av mange ulike aspekter som vektlegges og veies opp imot hverandre, og det finnes mange ulike teologiske tradisjoner, retninger og uttrykk. To tradisjoner, om de så begge er Kristus-sentrerte, eller Kristus-konsentrerte, kan likevel virke og forkynne Kristus ulikt. Mitt spørsmål i denne sammenhengen er om Sobrino og Noll forkynner Kristus så ulikt at den ene av dem i grunn må forstås til å forkynne en annen Kristus enn det den andre gjør. Et oppfølgingsspørsmål som presser seg på, om deres kristologiske forståelse og uttrykk ikke er forenelige med hverandre, er hvordan begge kristologiske uttrykk, og forså vidt hvordan begge teologier, samtidig kan være autentiske, sanne og normerende læresetninger og forklaringer om kristen tro og lære.

Jeg har vektlagt det å vise til hvordan Sobrino og Noll sin forståelse av og tilnærming til teologi gir implikasjoner for deres teologiske og kristologiske uttrykk. Når det spesifikt kommer til deres kristologi har jeg valgt å trekke frem og si noe om de samme aspektene ved Jesu person og gjerning hos begge teologene, for å mest mulig konkret kunne sammenligne og kontrastere hvert aspekt hos de to teologene.

Analysen viser til hvordan teologenes forståelse av og tilnærming til teologi får konsekvenser for deres teologiske og kristologiske uttrykk. Det virker å være teologenes konsentrasjon om Jesus, deres forståelse av og tilnærming til han, som i all hovedsak kan sies å gi implikasjoner for deres teologiske uttrykk og forståelse. Deres utgangspunkt for teologi er i begge tilfeller Jesus, men deres forståelse av og tilnærminger til Jesus virker klart å være ulike. Sobrino vektlegger forkynnelsen av den historiske Jesus, mens Noll vektlegger den bibelske Jesus. Kort sagt virker det som at Sobrino i hovedsak forsvaret sin forståelse av Jesus på grunnlag av hans forståelse av gudsåpenbaring, og Noll virker i hovedsak å forsvare sin tilnærmelse til Jesus også på grunnlag av sin forståelse av gudsåpenbaring. Flere aspekter er viktige i denne sammenhengen, slik analysen ovenfor viser til, men for meg virker det som om teologenes forståelse av og tilnærming til åpenbaring av Gud er det som i størst grad avgjør hva som er teologiens faktiske grunnlag. Hva-aspektet ved det å gjøre teologi blir helt avgjørende for teologiens innhold, sikte og rammer. Alle aspekter jeg har tatt for meg i analyse-delen virker å underbygge at Sobrino sin teologi er venstre-orientert og at Noll sin teologi er høyre-orientert, og som tidligere nevnt er det ikke bare ett og annet aspekt ved deres teologi som enten er

venstre- eller høyre-orientert, men hele teologien deres virker å være klart orientert mot én retning. Ikke bare deres teologiske metode, men også selve utgangspunktet og kildene for det å gjøre teologi, virker å være i hver sin ende av spekteret av det å forstå, formulere, formidle og fremføre kristen tro og lære. Sobrino gir presenserfaringene en unik posisjon, mens Noll gir fortidserfaringene denne unike posisjonen, på grunnlag av hvor og hvordan de mener Gud åpenbarer seg eller har åpenbart seg. For begge teologene er Jesus den klareste åpenbaringen av Gud, og dermed får han en unik rolle både hos Sobrino og Noll, men deres grunnleggende forståelse av og tilnærming til Jesus som henholdsvis den historiske frigjøreren³¹¹ og den bibelske frelseren³¹² gjør at de forstår Jesus noe ulikt og at de bidrar til hver sin teologiske tradisjon og retning. Sobrino forstår Jesus som frigjøreren på grunnlag av Skriftens vitnesbyrd om Jesus og sin egen historiske kontekst, mens Noll forstår Jesus som frelseren på grunnlag av Skriften og de økumeniske oldkirkelige trosbekjennelsene som i grunn ansees som sammendrag av Skriften.

Så, er den historiske frigjøreren forenelig med den bibelske frelseren? Mange aspekter former, preger og definerer ens teologi, men hos Sobrino og Noll vil jeg påstå det først og fremst, og som i størst grad, virker å forme, påvirke og definere teologi er deres grunnleggende tilnærming til og forståelse av Jesus.

---

³¹¹ Begrep sammensatt av den historiske Jesus og frigjøreren; to begrep som er viktige og definerende både for Jon Sobrino og frigjoringsteologi.

³¹² Begrep sammensatt av den bibelske Jesus og frelseren; to begrep som er viktige og definerende både for Mark Noll og evangelikal teologi.

2 Konklusjon

Så langt har jeg prøvd å ikke ta fatt på konklusjonen, men bare antyde implikasjonene Sobrino og Noll sin forståelse av og tilnærming til teologi gir deres teologiske og kristologiske uttrykk. I denne delen vil jeg konkludere, på grunnlag av analysen, om jeg mener den ene teologen forkynner en annen Kristus enn det den andre gjør.

2.1 Er den historiske frigjøreren forenelig med den bibelske frelseren?

Forståelsen av den historiske Jesus hindrer enkelte aspekter ved Jesu person og gjerning som gjerne oppfattes og forstås som tradisjonell eller klassisk kristologi. Jesu liv, død og oppstandelse virker ikke frelse for menneskene og Jesus blir ikke forstått til å tilveiebringe frelsen og frelsesgrunnlag i seg selv. Jesus, hans person og gjerning, er verken Gud eller selve frelsen i seg selv, men han avslører heller noe ved Gud, hans vilje og frelsen. De uvanlige, eller spesielle hendelsene; det som kan virke og oppfattes overnaturlig, virker ikke å få like stor plass hos Sobrino som hos Noll, på grunn av at Sobrino gjør den historiske Jesus til utgangspunktet og rammene for teologi. De spesielle hendelsene i Skriften forklares til å være menneskers forståelse og forklaringer på det som har skjedd, heller enn skildringer av det som faktisk har skjedd. Her er det naturlig å trekke inn bibelsyn og den holdningen man møter Skriften med. Sobrino viser en antroposentrisk holdning og tilnærming til Skriften. Jesus blir ikke, i seg selv, forstått som sann Gud og sant menneske, og ikke som selve frelsen. Sobrino forkynner derfor en annerledes Kristus enn den bibelske Jesus som Skriften vitner om. Sobrino ønsker å ta utgangspunkt i en forståelse av Jesus som utelukker enkelte aspekter som er avgjørende og definerende i henhold til en mer tradisjonell kristologi.

2.2 Er den bibelske frelseren forenelig med den historiske frigjøreren?

Noll er opptatt av å forsvare og følge det som oppfattes og forstås som tradisjonell ortodoksi når det gjelder både teologi og kristologi. Jesus blir forstått til å være sann Gud og sant

menneske i seg selv, samtidig som at han, i seg selv, er selve frelsen og hele frelsesgrunnlaget. Jesu liv, død og oppstandelse forstås som en stedfortredende godtgjørelse for og til menneskene og en straffesubstitusjon for å bli kvitt syndens konsekvenser og fri menneskene fra deres skyld overfor Gud; Jesu person og gjerning *er* frelsen. Jesus, og Skriften for øvrig, er der Gud har åpenbart seg i følge Noll, og dermed viser han en klart teosentrisk holdning og tilnærming til Skriften. Skriftens skildringer og vitnesbyrd får dermed en mer opphøyd og unik rolle hos Noll sammenlignet med Sobrino. Noll forstår Skriften som Guds åpenbaring av seg selv og som skildringer av de faktiske forhold slik det faktisk skjedde, ikke bare menneskers forståelse av og forklaringer til det som har skjedd. Dermed samstemmer det Noll forkynner om Kristus klart bedre med det den klassiske kristologis forkynnelse enn det Sobrino forkynner om Kristus, og Noll må sies å forkynne en annen Kristus enn det Sobrino forkynner. Noll vil ta utgangspunkt i aspekter ved Jesu person og gjerning som Sobrino vil utelukke.

2.3 Kan begge teologier forsvares som ortodoks teologi?

Nå som min konklusjon er at Sobrino og Noll ikke forkynner den samme Kristus, ligger det, i alle fall hos meg, et så å si latent spørsmål som krever svar. Kan begge teologier forsvares som ortodoks teologi? Eller, kan begge kristologiske uttrykk gjøre krav på å være gjeldende og normerende for kristen tro og lære?

Slik jeg har vist til, i analysen ovenfor, følger begge disse teologiske forståelsene av Jesus både kriteriene for og definisjonen av teologi. Derfor må begge forståelsene av og tilnærmingene til Jesus sies å kunne forsvares for å være forenelige med kriteriene for og definisjonen av ortodoks teologi, selv om de teologiske uttrykkene og de teologiske metodene måtte variere. Men dette vil ikke dermed tilsi at disse ulike kristologiske uttrykkene og tradisjonene er forenelig med *hverandre*. Det er helt avgjørende for hvordan en teologi blir seende ut hvordan man balanserer og gjør bruk av de aspektene det å gjøre teologi består av. Hadde kriteriene for ortodoks teologi ikke vært såpass vage, og hadde den allmenne definisjonen av teologi lagt flere føringer og vært mye mer spesifikk og konkret om hva teologi er og hva det består av, er det nærliggende å tro kristne teologier sine kristologiske uttrykk hadde vært, i alle felle noe mer, like og forenelige. Og om man måtte mene Sobrino

og Noll sin forståelse og forkynnelse av Jesus Kristus tilsynelatende måtte ligne på hverandre er de like på helt ulike grunnlag.

2.4 En annen Kristus?

Sobrino og Noll, som i denne sammenhengen representerer henholdsvis frigjoringsteologi og evangelikal teologi, sin forkynnelse av Kristus er ikke forenelig med hverandre på så måte at de forkynner den samme Kristus.

Etterord

Jeg håper denne oppgaven kan være en oppmuntring til å reflektere over hva man tenker og mener om Jesus Kristus, hvem han er og hva han har gjort, og hvordan man forholder seg til Skriften og Skriftens budskap, fordi jeg mener og tror at vitnesbyrdet om Jesus Kristus er noe for stort, dypt og høyt, noe for relevant og avgjørende til at man ikke skulle reflektere over hans person og gjerning. Det er mulig å forkynne en annen Kristus enn den Kristus som forstås som den tradisjonelle Kristus som er vitnet om i Skriften og de klassiske trosbekjennelsene. Jeg går ikke videre inn på hva som er konsekvensen av dette, men jeg tror og mener dette er noe så sentralt ved identitet, realitet, forståelse og verdensanskuelse at dette er noe som er viktig å reflektere over.

Litteraturliste

Adam, Margaret B. *Our only hope: more than we can ask or imagine*. Distinguished Dissertations in Christian Theology 12. Eugene, Oregon: Pickwick Publications, 2013.

Aune, Michael B. «Liturgy and theology: rethinking the relationship Part 1 setting the stage». 2007, Worship, Januar. <https://search-ebshost-com.ezproxy.vid.no/login.aspx?direct=true&db=rh&AN=ATLA0001558214&site=ehost-live>.

———. «Liturgy and theology: rethinking the relationship Part 2 a different starting place». 2007, Worship, Mars. <https://search-ebshost-com.ezproxy.vid.no/login.aspx?direct=true&db=rh&AN=ATLA0001569602&site=ehost-live>.

Bevans, Stephen B. *Models of contextual theology*. Rev. and Expanded ed. Faith and cultures series. Maryknoll, N.Y: Orbis Books, 2002.

«Bibelen». I *Store norske leksikon*, 5. april 2019. <https://snl.no/Bibelen>.

Bloch-Hoell, Nils Egede. «Arianere». I *Store norske leksikon*, 29. mars 2019. <https://snl.no/arianere>.

Brunvoll, Arve. *Den norske kirkes bekjennesskrifter*. Bergen: Lunde, 1972.

Bøhn, Einar Duenger. «Transcendent». I *Store norske leksikon*, 23. september 2019. <https://snl.no/transcendent>.

Cheetham, David, Douglas Pratt, og David Thomas, red. *Understanding interreligious relations*. 1st ed. Oxford: Oxford University Press, 2013.

Ford, David, Mike Higton, og Simeon Zahl, red. *The modern theologians reader*. Chichester, West Sussex; Malden, MA: Wiley-Blackwell, 2012.

Ford, David, og Rachel Muers, red. *The modern theologians: an introduction to Christian theology since 1918*. 3rd ed. The great theologians. Malden, MA: Blackwell Pub, 2005.

Gould, Paul M. «Jesus Christ and the Life of the Mind». 54, *Journal of the Evangelical Theological Society*, nr. 4 (desember 2011): 874–77.

Grenz, Stanley J, og Roger E Olson. *20. århundrets teologi*. Oversatt av Ivar Smedsrød. Oslo: Credo, 1995.

———. *20th Century Theology: God & the World in a Transitional Age*. Downers Grove, IL: InterVarsity Press, 1997.

Groth, Bente, og Ragnar Leivestad. «Inkarnasjon». I *Store norske leksikon*, 2. januar 2019. <https://snl.no/inkarnasjon>.

Jacobsen, Knut A. «Frelse». I *Store norske leksikon*, 28. mai 2018. <https://snl.no/frelse>.

Jeffery, Steve, Michael J. Ovey, og Andrew Sach. *Pierced for our transgressions: rediscovering the glory of penal substitution*. Wheaton, Ill: Crossway Books, 2007.
«kristologi». I *Store norske leksikon*, 23. januar 2018. <https://snl.no/kristologi>.

Kværne, Per. «Synkretisme - religion». I *Store norske leksikon*, 29. januar 2020.
https://snl.no/synkretisme_-_religion.

———. «Teologi». I *Store norske leksikon*, 4. juli 2019. <https://snl.no/teologi>.

Kværne, Per, og Tarald Rasmussen. «Protestantisme». I *Store norske leksikon*, 7. februar 2019. <https://snl.no/protestantisme>.

Mannion, Gerard. «Jon Sobrino's Enduring Contribution to Christian Theology and Its Reception». 8, *Ecclesiology*, nr.1 (2012): 71–80. doi:10.1163/174553112x619762.

McFarland, I. A. «Lex orandi lex credendi». I *The Cambridge Dictionary of Christian Theology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2011. <https://search-ebsohost-com.ezproxy.vid.no/login.aspx?direct=true&db=nlebk&AN=366130&site=ehost-live>.

———. «Orthopraxis». I *The Cambridge Dictionary of Christian Theology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2011. <https://search-ebsohost-com.ezproxy.vid.no/login.aspx?direct=true&db=nlebk&AN=366130&site=ehost-live>.

McGrath, Alister E. *Christian theology: an introduction*. 25th Anniversary Sixth Edition. Chichester, West Sussex; Malden, MA: Wiley, Blackwell, 2017.

———. *Historical Theology: An Introduction to the History of Christian Thought*. 2. ed. Malden, MA: Wiley-Blackwell, 2013.

Mæland, Jens Olav, red. *Konkordieboken: den evangelisk-lutherske kirkes bekjennesskrifter: ny norsk oversettelse*. Oslo: Lunde Forlag, 2000.

Neegaard, Gunnar. *Reformasjonen og Luther*. Bergen: Fagbokforl., 2005.

Noll, Mark A. *Jesus Christ and the Life of the Mind*. Grand Rapids, Michigan/ Cambridge, U.K.: William B. Eerdmans Publishing Company, 2013.

Nordstokke, Kjell. «Frigjøringsteologi». I *Store norske leksikon*, 26. mars 2020.
<https://snl.no/frigjoringsteologi>.

«Ortodoks». I *Store norske leksikon*, 29. november 2019. <https://snl.no/ortodoks>.

Schreiter, Robert J. *Constructing local theologies*. Maryknoll, N.Y: Orbis Books, 1985.

Scott, John, red. *A dictionary of sociology*. Fourth edition. Oxford paperback reference. Oxford, United Kingdom; New York, NY, United States of America: Oxford University Press, 2014. <https://www.oxfordreference-com.ezproxy.vid.no/view/10.1093/acref/9780199683581.001.0001/acref-9780199683581-e-762?rskey=3uwffy&result=2>.

Sjøgren, Kristian. «Hva er bevisene for at Jesus har levd?» oversatt av Lars Nygaard, 20. desember 2016. <https://forskning.no/religion-religionshistorie-spor-en-forsker/hva-er-bevisene-for-at-jesus-har-levd/376350>.

Sobrino, Jon. *Christology at the Crossroads: A Latin American Approach*. London: SCM Press, 1978.

Spence, Alan. *Christology: a guide for the perplexed*. T&T Clark Guides for the Perplexed. London; New York: Bloomsbury Publishing PLC, 2008.

Stevenson, Angus, red. «Theologize». I *Oxford Dictionary of English*. Oxford University Press, 2010. https://www.oxfordreference.com/view/10.1093/acref/9780199571123.001.0001/m_en_gb0857200.

Svennevig, Jan. «Kontekst». I *Store norske leksikon*, 30. september 2019. <https://snl.no/kontekst>.

Swinton, John, og Harriet Mowatt. *Practical Theology and Qualitative Research*. Second edition. London: SCM Press, 2016.

Tranøy, Knut Erik. «Analog». I *Store norske leksikon*, 20. februar 2018. <https://snl.no/analog>.

———. «Immanent». I *Store norske leksikon*, 20. februar 2018. <https://snl.no/immanent>.

Zimmermann, Jens. *Hermeneutics: A Very Short Introduction*. 1. ed. Very Short Introductions 448. Oxford: Oxford University Press, 2015.

«Åpenbaring». I *Store norske leksikon*, 28. november 2019. <https://snl.no/åpenbaring>.

Bibelsitater er hentet fra Norsk Bibel AS sin oversettelse fra 1988.